

Interreg
SLOVENIJA – AVSTRIJA
SLOWENIEN – ÖSTERREICH
Evropska unija | Evropski sklad za regionalni razvoj
Europäische Union | Europäischer Fonds für regionale Entwicklung

Eurevita

Evropski projekt za revitalizacijo
obrtnih dejavnosti

NOVE PRILOŽNOSTI S STARODAVNIMI OBRTMI

RAZVOJ TRAJNOSTNE, ČEZMEJNE ZAPOSLOTIT-
VENO-GOSPODARSKE STRUKTURE
ZA PONOVO OŽIVITEV KULTURNE DEDIŠČINE
IN REDKIH OBRTI

T1.2 Analiza potenciala obrtniških poklicev

Analiza potencialov desetih izbranih tradicionalnih
obrtniških poklicev na programskem območju Slovenija-Avstrija

T1.2 Analiza potenciala obrtniških poklicev

Analiza potencialov desetih izbranih tradicionalnih obrtniških poklicev na programskem območju Slovenija-Avstrija

Ta projekt financira Urad štajerske deželne vlade, Oddelek 17 - Deželni in regionalni razvoj.

Interreg
SLOVENIJA – AVSTRIJA
SLOWENIEN – ÖSTERREICH
Evropska unija | Evropski sklad za regionalni razvoj
Europäische Union | Europäischer Fonds für regionale Entwicklung

Ta projekt je del programa Interreg. V-A Slovenija-Avstrija in je sofinanciran s strani Evropskega sklada za regionalni razvoj

Lastnik medija: Berufsförderungsinstitut (BFI) Burgenland | **Avtorji:** Sabrina Lunzer, BSc & Prof Dr. Janez Bogataj & Mag. (FH) Andrea Hold, MA & Mag. Michaela Steinböck-Köhler |
Uredništvo: Ing. Mag. Heinz Praßl | **Fotografije:** Österreichisches Freilichtmuseum Stübing/
Universalmuseum Joanneum | **Prevod:** Aikwit, podatkovne storitve | **www.eurevita.eu**

Vsebina

1.	Uvod	5
1.1	Projekt EUREVITA	5
1.2	Programsko območje EUREVITA	5
1.3	Ozadje študije in raziskovalno vprašanje	7
2.	Načrtovanje študije in metodologija	7
2.1	Analiza potenciala v slovenskem programskem območju	7
2.2	Analiza potenciala na avstrijskem programskem območju	7
2.3	Sistem za kvantitativno ocenjevanje	9
3.	Rezultati	13
3.1	Analiza potenciala v slovenskem programskem območju	13
3.2	Analiza potenciala na avstrijskem programskem območju	14
3.3	Rezultati sistema za kvantitativno ocenjevanje	16
4.	Priloga	45
4.1	Priloga 1: Analiza razpoložljivosti in potencialov starih obrti (rokodelstev) in seznam starih ..rokodelskih ter obrtniških poklicev v programskem prostoru na področju Republike Slovenije	45
4.2	Priloga 2: Analiza potenciala apnarstva	84
4.3	Priloga 3: Razgovor z Mag. Dr. Bernd Haintz	99
4.4	Priloga 4: Razgovor s Claudia Glawischnig	104
4.5	Priloga 5: Razgovor z Mag. Karl-Heinz Snobe	108
4.6	Priloga 6: Razgovor z Dr. Nicola Rath	112
4.7	Priloga 7: Razgovor s Ing. Klaus Seelos	116
4.8	Priloga 8: Število članov poklicnega sektorja na avstrijskem programskem območju EUREVITA	121
4.9	Priloga 9: Število članov poklicnega sektorja na slovenskem programskem območju EUREVITA	122

Kazalo grafov

Slitko 1 Programskem območju EUREVITA	6
Slitko 2 Število strokovnjakov glede na njihove navedbe (Gospodarska relevantnost)	15
Slitko 3 Število strokovnjakov glede na njihove navedbe (Smiselnost priprave učnih načrtov)	16
Slitko 4 Rezultati sistema za ocenjevanje za izbor treh obrtniških poklicev	17
Slitko 5 Število članov poklicnega sektorja na avstrijskem programskem območju EUREVITA	121
Slitko 6 Število članov poklicnega sektorja na slovenskem programskem območju EUREVITA	123

Kazalo tabel

Tabela 1: Izбира strokovnjakov	7
Tabela 2 Meril za ocenjevanje in Ključ za ocenjevanje	9
Tabela 3 Rezultati ocenjevalnega sistema za izbiro treh obrtniških poklicev	17

1. Uvod

1.1 Projekt EUREVITA

Eurevita Vsebina projekta

Cilj projekta EUREVITA je oživitev starih obrti s čezmejnimi, inovativnimi izobraževalnimi ukrepi in povezovanjem.

V ta namen se bodo razvili in v praksi uporabili učni načrti, preverjanja, certifikacije in izvedbeni ukrepi. Z dodatnim izobraževanjem obrtnikov, izboljšanimi poklicnimi svetovanji mladim, starejšim in dolgotrajnim iskalcem zaposlitve ter s sodelovanjem ustreznih institucij se bo ustvarila ponovno oživljena zaposlitveno-gospodarska struktura, katere cilj so trajnostno ohranjanje, posredovanje, praktična uporaba in gospodarnost teh redkih obrti.

V okviru projekta EUREVITA bo izvedeno izobraževanje učiteljev in obrtno usposabljanje za tri obrtne poklice ter ustanovljena akademija za stare obrti.

Eurevita Cilji projekta

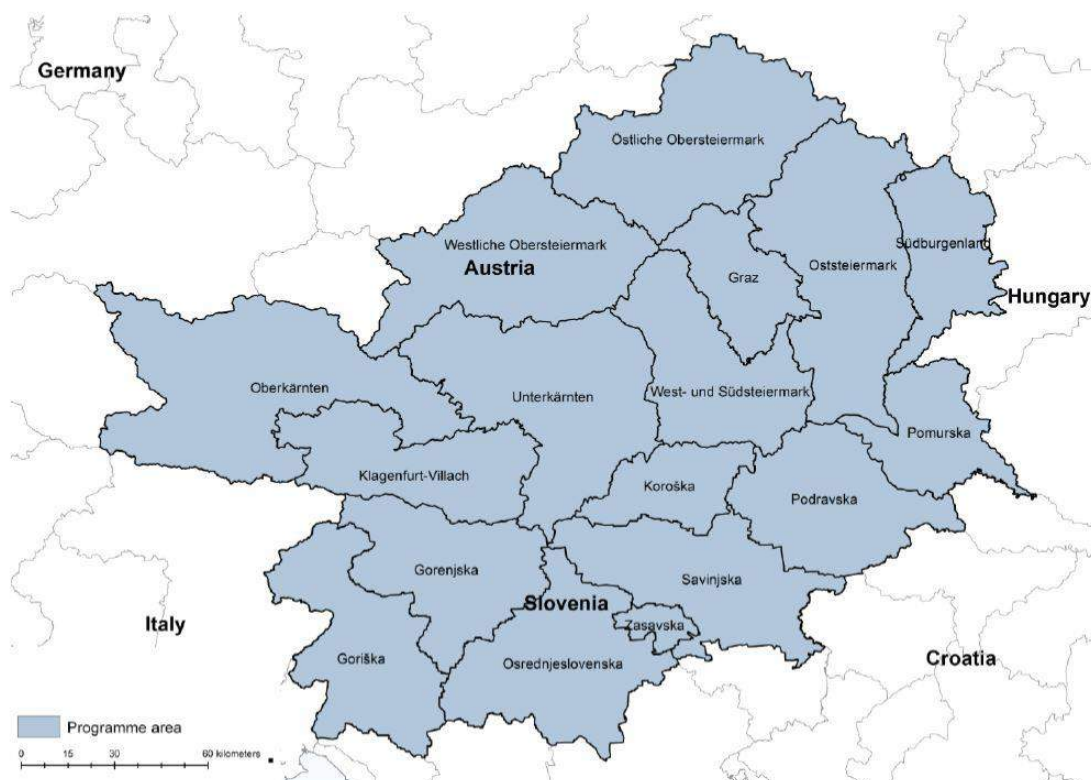
Glavni projektni cilj je razvoj trajnostne, čezmejne zaposlitveno-gospodarske strukture za ponovno oživitev kulturne dediščine in redkih obrti z uporabo novih, inovativnih metodoloških pristopov.

- Določitev redkih, tradicionalnih obrtnih poklicev v Sloveniji in Avstriji
- Ponovna oživitev starih obrti in ohranjanje kulturne dediščine
- Osveščanje in izboljšanje podobe
- Vzpostavitev trajnostnega izobraževalnega formata in povezovanja
- Pilotno usposabljanje v Avstriji in Sloveniji

1.2 Programsko območje EUREVITA

Program sodelovanja Interreg V-A Slovenija-Avstrija je program čezmejnega sodelovanja med Slovenijo in Avstrijo v programskem obdobju 2014–2020. V okviru programa se bodo sofinancirali čezmejni projekti med Slovenijo in Avstrijo, ki bodo prispevali k skladnemu razvoju sodelujočih čezmejnih regij.

Projekt EUREVITA se financira v okviru tega programa sodelovanja Interreg V-A Slovenija-Avstrija.

Slitko 1 Programskem območju EUREVITA

Programsko območje zajema naslednjih 17 regij v partnerskih državah Slovenija in Avstrija:

8 slovenskih regij NUTS 3:

1. Gorenjska
2. Koroška
3. Savinjska
4. Podravska
5. Pomurska
6. Osrednjeslovenska
7. Goriška
8. Zasavska

9 avstrijskih regij NUTS 3:

1. Vzhodna Štajerska
2. Zahodna in južna Štajerska
3. Gradec
4. Vzhodna Zgornja Štajerska
5. Zahodna Zgornja Štajerska
6. Spodnja Koroška
7. Celovec-Beljak
8. Zgornja Koroška
9. Južna Gradiščanska

1.3 Ozadje študije in raziskovalno vprašanje

V okviru projekta EUREVITA bo izvedeno izobraževanje učiteljev in obrtno usposabljanje za tri obrtne poklice. Cilj te analize potenciala je izbrati tri tradicionalne obrtne poklice za nadaljnjo obdelavo.

Z vključitvijo projektnih partnerjev in pridruženih partnerjev je bilo predizbranih deset tradicionalnih obrtnih poklicev, ki so gospodarsko pomembni za celotno programsko območje. Analizira se dolgoročni gospodarski potencial teh 10 poklicev. Za pripravo učnega načrta za usposabljanje se izberejo trije dolgoročno gospodarsko najzanimivejši poklici.

To vodi do naslednjega raziskovalnega vprašanja:

- *Katere tri gospodarsko in trajnostno zanimive profile delovnih mest bi bilo treba v nadaljevanju uporabiti za praktično izvedbo?*

2. Načrtovanje študije in metodologija

2.1 Analiza potenciala v slovenskem programskem območju

Prof. Dr. Bogataj je slovenski etnolog, univerzitetni profesor in avtor. Bil je redni profesor na Inštitutu za etnologijo in kulturno antropologijo.

Za projekt EUREVITA je izvedel analizo potenciala slovenskega programskega območja. »Analiza razpoložljivosti in potencialov tradicionalnih obrti in seznam tradicionalnih obrtniških poklicev na programskem območju Republike Slovenije« je na voljo v prilogi.

2.2 Analiza potenciala na avstrijskem programskem območju

Za identifikacijo treh gospodarsko najpomembnejših obrti je bilo izvedenih 5 strokovnih razgovorov. Na podlagi teh razgovorov je bil analiziran potencial na avstrijskem programskem območju.

Razgovori naj bi služili kot podlaga za pomoč pri odločanju in argumentiranju pri izbiri treh poklicev. Poleg tega je bilo pridobljenih veliko novih spoznanj o 10 tradicionalnih obrtniških poklicih. To dodatno, generirano znanje in izkušnje bi se lahko uporabile za naslednji sistem za kvantitativno ocenjevanje.

V prilogi so na voljo zapisniki in prepisi razgovorov s posameznimi strokovnjaki.

Izbor strokovnjakov

Tabela 1: Izbira strokovnjakov

Ime	Funkcija
Mag. Dr. Bernd Haintz	Vodja deželnega obrtniškega združenja gospodarske zbornice Štajerske, Oddelek za obrt in rokodelstvo
Claudia Glawischnig	• Koordinatorica projekta Meisterwelten za Štajersko • Vodja projekta za regijo Holzwelt Murau, • Vodja projekta za regijo inovacij Murtal, Hochsteiermark,

	Eisenstrasse
Mag. Karl-Heinz Snobe	Vodja zavoda za zaposlovanje Štajerska
Dr. Nicola Rath	Lastnica podjetja Meisterstrasse OG
Ing. Klaus Seelos	Ohranjanje/infrastruktura/splošno vzdrževanje Avstrijski muzej na prostem Stübing/Univerzalni muzej Joanneum

Vodnik za razgovore

Za izvedbo razgovorov s strokovnjaki je bil uporabljen naslednji vodnik:

SLOVENIJA – AVSTRIJA
SLOWENIEN – ÖSTERREICH
Evropska unija | Evropski sklad za regionalni razvoj
Europäische Union | Europäischer Fonds für regionale Entwicklung

Osnovne informacije

V okviru projekta Interreg Eurevita SIAT285 je bilo za nadaljnjo obdelavo predizbranih 10 tradicionalnih obrtniških poklicev. (Izbrani so bili poklici, ki jih ni mogoče dodeliti nobeni avstrijski obrti). Za tri poklice se bodo izvedla usposabljanja in ustvarili učni načrti, s čimer se bo ustanovila obrtna akademija.

Naslednji razgovor naj služi kot pomoč za argumentiranje/odločanje pri izbiri treh poklicev.

Predizbrane tradicionalne obrti:

1. Izdelovalec/krovec skodel
2. Krtačar, grabljar, metlar
3. Izdelovalec tradicionalnih wellness izdelkov (izdelovalec mil, izdelovalec olja vrtnice, izdelovalec mazil, izdelovalec smolnega olja, izdelki iz medu ...)
4. Vezilec s pavjimi peresi
5. Apnar
6. Oglar
7. Rezbar
8. Tradicionalni pletar (pletar košar in košev, pletar slame, pletar košev za čebele, izdelovalec plotov)
9. Sodar
10. Izdelovalec ljudskih glasbil (raglja, oprekelj ...)

Vprašanje 1: Kako bi ocenili gospodarski potencial za zgoraj navedenih 10 poklicev?

Vprašanje 2: Kako bi ocenili možnosti zaposlitve za zgoraj navedenih 10 poklicev?

Vprašanje 3: Ali je po vašem mnenju mogoče, da se obrtniki zgoraj navedenih 10 poklicev s tem preživljajo?

Vprašanje 4: Na seznamu izberite 3 gospodarsko najbolj pomembne poklice ali tiste 3. Navedite razloge za svojo izbiro.

Vprašanje 5: Za katere tri poklice je najbolj smiselno ustvariti učne načrte in ponuditi usposabljanja? Zakaj?

Vprašanje 6: Kako bi ocenili potencial prihodnjih 10 poklicev?

Vprašanje 7: Ali obstajajo kontaktne osebe, ki opravljajo zgoraj navedene poklice?

Vprašanje 8: Ali obstajajo kontaktne osebe, ki bi jih lahko usposobili za učitelje ali jih vključili v usposabljanje?

2.3 Sistem za kvantitativno ocenjevanje

Za izbor gospodarsko in trajnostno zanimivih profilov delovnih mest je bil razvit sistem za kvantitativno ocenjevanje.

Sistem za ocenjevanje je sestavljen iz naslednjih 9 meril za ocenjevanje:

- Merilo ocen strokovnjakov
- Merilo pravnega okvirja
- Merilo razpoložljivosti obrtnikov na programskem območju
- Merilo kakovosti izdelkov
- Merilo kulturne dediščine
- Merilo času primerne uporabnosti izdelka
- Merilo prenosa znanja
- Merilo tržnosti
- Merilo ekološkega trajnostnega razvoja

Vsaka od 10 tradicionalnih obrti je bila ovrednotena na podlagi teh 9 meril v avstrijskem in slovenskem programskem območju EUREVITA.

Za to je bila uporabljena petstopenjska ocenjevalna lestvica:

- zelo majhen potencial za izvedbo usposabljanja v okviru projekta EUREVITA
- majhen potencial za izvedbo usposabljanja v okviru projekta EUREVITA
- zmerni potencial za izvedbo usposabljanja v okviru projekta EUREVITA
- velik potencial za izvedbo usposabljanja v okviru projekta EUREVITA
- zelo velik potencial za izvedbo usposabljanja v okviru projekta EUREVITA

Natančne osnove vrednotenja po merilih so prikazane v naslednji tabeli:

Tabela 2 Meril za ocenjevanje in Ključ za ocenjevanje

Merilo	Opis merila	Ključ za ocenjevanje
Merilo ocen strokovnjakov	Za Avstrijo: Strokovnjaki so bili med razgovorom naprošeni, da	Za Avstrijo: o omemb: ●●●●● zelo

	izberejo tri najpomembnejše poklice. Pogosteje kot so strokovnjaki omenjali poklic, večji je potencial za izvedbo usposabljanja v okviru projekta EUREVITA. Za Slovenijo: Str. 45 analize Prof. Dr. Bogataj; Ocena ogroženosti dejavnosti	majhen potencial 1 omemba: ●●○○○ majhen potencial 2 omembi: ●●●○○ zmeren potencial 3 omembe: ●●●●○ velik potencial 4 omembe: ●●●●● zelo velik potencial 5 omemb: ●●●●● zelo velik potencial Za Slovenijo: ** Dejavnost je primerno zastopana → ●●●○○ zmeren potencial * Dejavnost je delno zastopana, v upadanju → ●●●●○ velik potencial Brez zvezdic, ogrožena → ●●●●● zelo velik potencial
Merilo pravnega okvirja	Za Avstrijo in Slovenijo: To merilo se nanaša na pravni okvir. V primeru reguliranih obrti (formalno usposabljanje v obliki poklicne šole) je potencial za izvedbo usposabljanja v okviru projekta EUREVITA zelo nizek.	Za Avstrijo in Slovenijo: Brez formalnega izobraževanja, svobodne obrti → ●●●●● zelo velik potencial razpoložljivo formalno usposabljanje, regulirane obrti → ●○○○○ zelo majhen potencial
Merilo razpoložljivosti obrtnikov na programskem območju	Za Avstrijo za 10 izbranih, tradicionalnih obrtnih poklicev je bilo raziskano število članov poklicnega sektorja po letni statistiki Avstrijske gospodarske zbornice za	Za Avstrijo Število članov poklicnega sektorja na programskem območju EUREVITA po letni statistiki Avstrijske gospodarske zbornice za leto 2018

	leto 2018 na programskem območju EUREVITA. Za vseh 10 obrtnih poklicev niso na voljo statistični podatki avstrijske gospodarske zbornice (glejte sliko 5). Če ni podatkov, se uporabi interni seznam obrti. Manj kot je obrtnikov na programskem območju, boljša je ocena glede na to merilo (glejte ključ za ocenjevanje). Za Slovenijo: za 10 izbranih, tradicionalnih obrtnih poklicev je bilo raziskano število obrtnikov po analizi Prof. Dr. Bogataj na programskem območju EUREVITA. Za vseh 10 obrtnih poklicev niso na voljo statistični podatki (glejte sliko 6). Če ni podatkov, se uporabi interni seznam obrti. Manj kot je obrtnikov na programskem območju, boljša je ocena glede na to merilo (glejte ključ za ocenjevanje).	(stanje 31. 12. 2018) ≥10: ●○○○○ zelo majhen potencial 7, 8, 9: ●●○○○ majhen potencial 4, 5, 6: ●●●○○ zmeren potencial 1, 2, 3: ●●●●○ velik potencial 0: ●●●●● zelo velik potencial Za Slovenijo: Število obrtnikov v programskem območju EUREVITA po analizi Prof. Dr. Bogataj (stanje 31. 10. 2018) ≥10: ●○○○○ zelo majhen potencial 7, 8, 9: ●●○○○ majhen potencial 4, 5, 6: ●●●○○ zmeren potencial 1, 2, 3: ●●●●○ velik potencial 0: ●●●●● zelo velik potencial
Merilo kakovosti izdelkov	To merilo ocenjuje splošno kakovost izdelka, ne le tehniko. Ročno izdelani izdelki se primerjajo z industrijsko izdelanimi izdelki. Ocenjujejo se: lastnosti materiala, zanesljivost, trajnost, enostavnost uporabe.	zelo visoka kakovost izdelka → ●●●●● zelo velik potencial zelo nizka kakovost izdelka → ●○○○○ zelo majhen potencial

Merilo kulturne dediščine	To merilo ocenjuje prispevek k ohranjanju, predajanju in prenosu kulturne dediščine. Ocenjuje se ohranjanje kulturne dediščine prek tradicionalne obrti. Analizira se prispevek k razvoju izdelkov in postopkov izdelave, ki lahko odražajo, na drugačen način prikažejo, spreminjajo in posredujejo kulturo, specifično za regijo.	Zelo velik prenos kulturne dediščine → ●●●●● zelo velik potencial Zelo majhen prenos kulturne dediščine → ●○○○○ zelo majhen potencial
Merilo času primerne uporabnosti izdelka	S tem merilom se ocenjuje, kakšna je možnost uspešnosti tradicionalne obrti na sodobnih tržiščih.	Zelo velik potencial za uspešnost na sodobnih trgih → ●●●●● zelo velik potencial Zelo majhen potencial za uspešnost na sodobnih trgih → ●○○○○ zelo majhen potencial
Merilo prenosa znanja	To merilo ocenjuje stopnjo prenosa znanja posameznih obrti.	Zelo velik prenos znanja/izkušenj → ●●●●● zelo velik potencial Zelo majhen prenos znanja/izkušenj → ●○○○○ zelo majhen potencial
Merilo tržnosti	To merilo ocenjuje tržnost oz. primernost izdelka za tržišče.	Zelo enostavna tržnost → ●●●●● zelo velik potencial Zelo težka tržnost → ●○○○○ zelo majhen potencial
Merilo ekološkega trajnostnega razvoja	To merilo ocenjuje okoljsko trajnost oz. prispevek k trajnostnemu razvoju.	Zelo velika ekološka trajnost → ●●●●● zelo velik potencial Zelo majhna ekološka trajnost → ●○○○○ zelo majhen potencial

3. Rezultati

3.1 Analiza potenciala v slovenskem programskem območju

»Analiza razpoložljivosti in potencialov tradicionalnih obrti in seznam tradicionalnih obrtniških poklicev na programskem območju Republike Slovenije« je v celoti na voljo v prilogi.

Prof. Dr. Bogataj je izbral sedem ogroženih obrtniških dejavnosti:

1. Žganje apna
2. Vezenje
3. Oglarstvo
4. Lesno rezbarstvo
5. Pletenje
6. Sodarstvo
7. Izdelava ljudskih glasbil in tolkal

Poleg tega so bile imenovane tri ogrožene obrtniške dejavnosti:
(po Prof. Dr. Bogataj)

1. Krovstvo - skodle

Tradicionalno krovstvo s skodlami, deskami, tudi s slamo, kamnitimi ploščami, betonskimi bloki, opeko (glinenimi strešniki, pluto) in skrilavcem se je po drugi svetovni vojni začelo močno spreminjati. Tako so bile nekatere tradicionalne strešne kritine popolnoma opuščene in nadomeščene z novimi. Zaradi tega je postopoma vse znanje o teh strešnih kritinah izginilo. Na primer, spremembe kmetijske mehanizacije in uvedba novih vrst žit so izključile slamnato kritino. Veliko tradicionalnih kritin je ostalo rezerviranih samo za počitniške hišice ali za pokrivanje različnih dodatnih gradenj, npr. vrtnih ut, pokritih teras itd., delno pa so bile uporabljene za ohranjanje zaščitene stavbne dediščine. V alpskem delu Slovenije se je tako najbolje ohranilo znanje za pokrivanje streh s skodlami ali deskami. Seveda so krovc s skodlami ali deskami izjemno redki in to znanje bi bilo treba ustrezno obnoviti, saj obstajajo za to tudi gospodarski razlogi. Povečuje se povpraševanje po lesenih strešnih kritinah za stare stavbe kot tudi za nove stavbe in druge objekte.

- Anton Golnar, Sovjak 54, 9244 Sv. Jurij ob Ščavnici - krovec slamnatih streh
- Bojan Koželj, Stahovica 29A, 1242 Stahovica - krovec streh s skodlami

2. Izdelava pripomočkov za dobro počutje

Številne tradicije, predvsem v okviru dediščine ljudskega zdravilstva in znanja o rastlinah, kažejo na vrsto izdelkov in pripravkov, ki bi lahko bili zanimivi za sodobno ohranjanje dobrega počutja. Seveda z uporabo ustreznih tehnoloških in drugih nadgradenj. Dodaten argument za to vrsto obrti je tudi ena od usmeritev turistične ponudbe, ki jo predstavljajo različne dejavnosti in storitve na področju wellnesa. Sodobna proizvodnja različnih naravnih zdravil za nego telesa in dobro počutje ima zato v kulturni dediščini veliko izzivov in priložnosti. Zlasti zaradi svoje ekonomičnosti. Posebna skupina so izdelki in pripravki iz medu in drugih čebeljih izdelkov. Obstajajo posamezniki, ki proizvajajo različne pripomočke za dobro počutje in bi tako lahko delili to znanje in spodbujali razvoj novih izdelkov.

- Goran Poglajen s.p., Srparska pot 32, 2344 Lovrenc na Pohorju
- Katarina Narandža s.p., Ulica Ivana Roba 9, 1000 Ljubljana
- Irena Verstovšek s.p., Bojsno 49, 8254 Globoko
- Damjan Cvetan s.p., Prušnikova ulica 39, 1210 Ljubljana Šentvid

3. Proizvodnja tradicionalnih gospodinskih predmetov

Obseg tradicionalnih gospodinskih pripomočkov in predmetov je zelo velik in uokvirjen s konceptom tradicionalnih lesenih dodatkov. Nekatere dejavnosti se močno zmanjšujejo, čeprav imajo zadostno ekonomsko sposobnost. To vključuje proizvodnjo različnih krtač in ščetin ter delov ščetin za metle in različne vrste metel, majhnih metel, čistilnih krtač itd. Materiali za izdelavo so popolnoma naravni (les, ščetine, lasje, sirek). V Sloveniji obstaja podjetje za izdelavo ščetk, ki lahko deluje kot nosilec znanja in posrednik.

- Ščetarstvo Rebolj Andrej s.p, Škofjeloška cesta 33, 1215 Medvode

3.2 Analiza potenciala na avstrijskem programskem območju

V prilogi so na voljo zapisniki in prepisi razgovorov posameznih strokovnjakov.

Spodnja tabela prikazuje odgovore strokovnjakov na vprašanja 4 in 5 standardiziranega vprašalnika.

Gospodarski pomen: »Vprašanje 4: Na seznamu izberite 3 gospodarsko najbolj pomembne poklice ali tiste 3, ki imajo najboljše zaposlitvene možnosti. Navedite razloge za svojo izbiro.«

Priprava učnih načrtov: »Vprašanje 5: Za katere tri poklice je najbolj smiselno ustvariti učne načrte in ponuditi usposabljanja? Zakaj?«

Tabela Število strokovnjakov glede na njihove navedbe

Ime	Gospodarski pomen	Priprava učnih načrtov
Mag. Dr. Bernd Haintz	B1, B3, B7	B1, B3, B7
Claudia Glawischnig	B3, B9, B10	B2, B3, B4 B8, B9, B10
Mag. Karl-Heinz Snobe	B1, B9, B10	B1, B10
Dr. Nicola Rath	B1, B5, B9 B2, B3, B8	B1, B5, B9
Ing. Klaus Seelos	B1, B2, B3	B1, B2, B3

Uporabljene so bile naslednje okrajšave:

B1: Izdelovalec/krovec skodel

B2: Krtačar, grabljar, metlar

B3: Izdelovalec tradicionalnih wellness izdelkov (izdelovalec mil, izdelovalec olja vrtnice, izdelovalec mazil, izdelovalec smolnega olja, izdelki iz medu ...)

B4: Vezilec s pavjimi peresi

B5: Apnar

B6: Oglar

B7: Rezbar

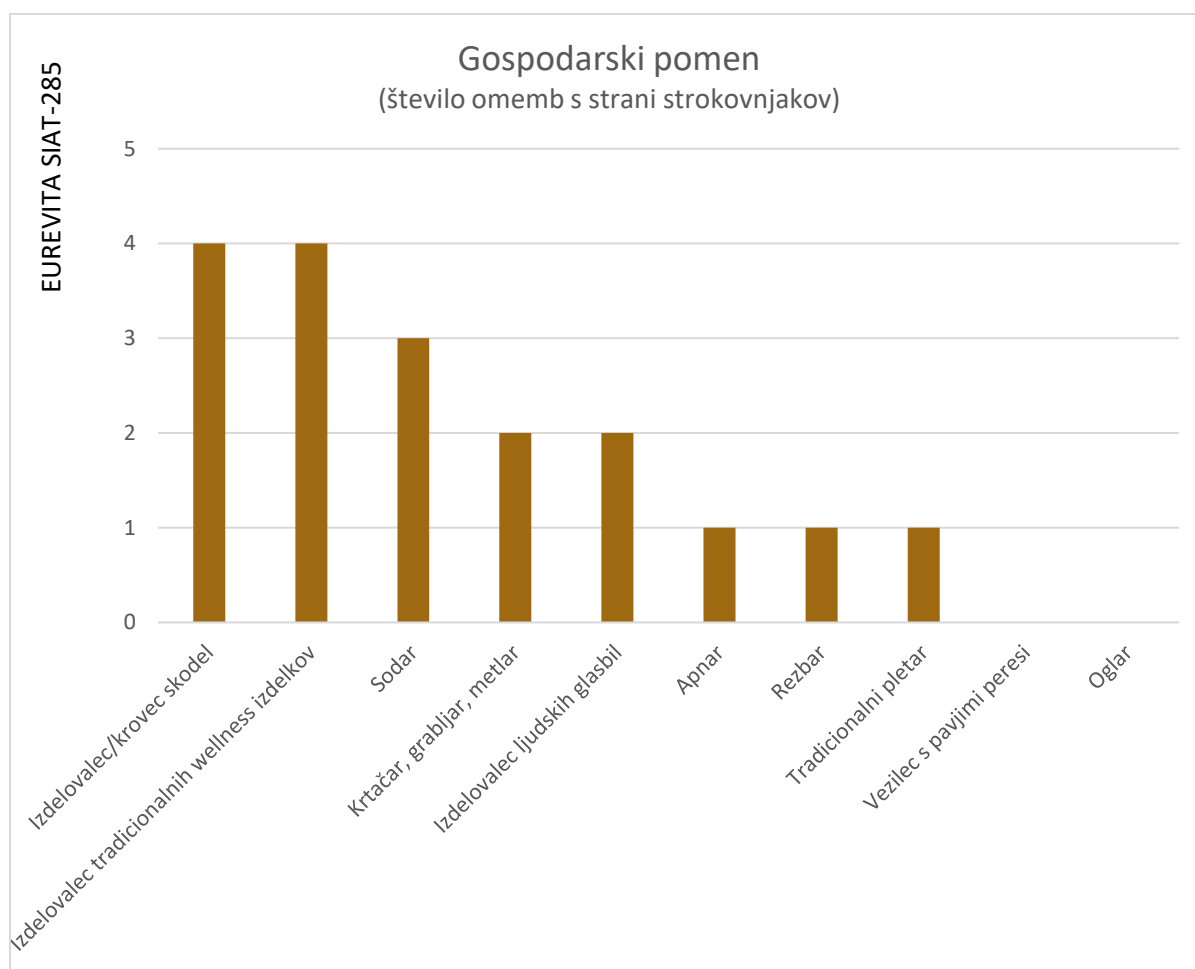
B8: Tradicionalni pletar (pletar košar in košev, pletar slame, pletar košev za čebele, izdelovalec plotov)

B9: Sodar

B10: Izdelovalec ljudskih glasbil (raglja, oprekelj ...)

Gospodarski pomen

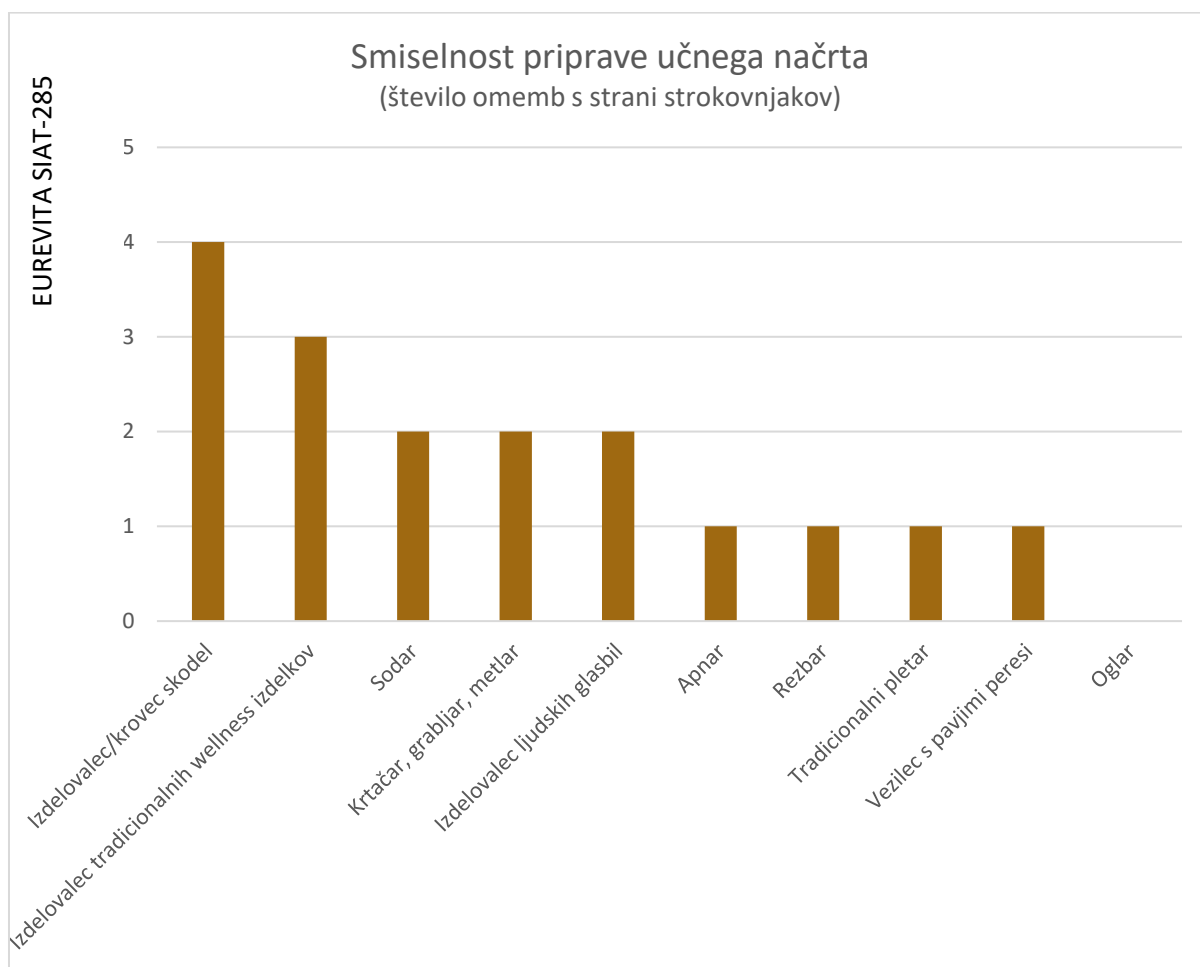
Naslednja slika prikazuje število omemb posameznega poklica s strani strokovnjakov. Strokovnjake smo prosili, da izberejo tri poklice z največjim gospodarskim pomenom. Na prvem mestu s štirimi omembami so B1 izdelovalci/krovci skodel in B3 izdelovalci tradicionalnih wellness izdelkov. Na drugem mestu najdemo s tremi omembami poklic sodarja B9. Na tretjem mestu so B2 krtačarji, grablarji, metlarji in B10 izdelovalci ljudskih instrumentov.

Slitko 2 Število strokovnjakov glede na njihove navedbe (Gospodarska relevantnost)

Smiselnost priprave učnega načrta

Naslednja slika prikazuje število omemb posameznega poklica s strani strokovnjakov. Strokovnjake smo prosili, da izberejo tri poklice, za katere je smiselna priprava učnega načrta. Na prvem mestu s štirimi omembami so B1 izdelovalci/krovci skodel. Na drugem mestu s tremi omembami je B3 poklic izdelovalca tradicionalnih wellness izdelkov. Na tretjem mestu so B9 sodarji, B2 krtačarji, grablarji, metlarji in B10 izdelovalci ljudskih instrumentov.

Slitko 3 Število strokovnjakov glede na njihove navedbe (Smiselnost priprave učnih načrtov)

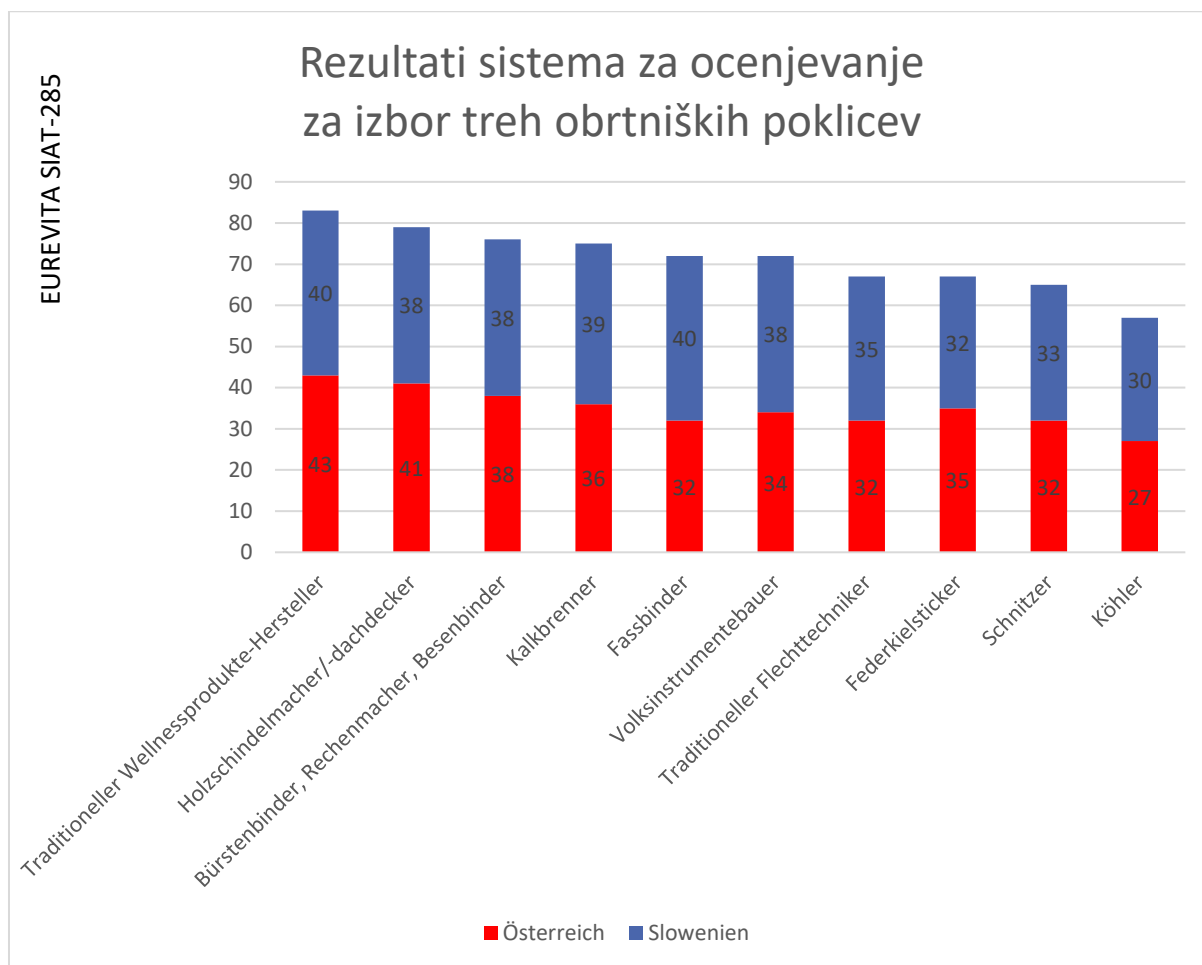
3.3 Rezultati sistema za kvantitativno ocenjevanje

Naslednja slika prikazuje rezultate sistema za kvantitativno ocenjevanje za izbor treh obrtniških poklicev. Na prvem mestu je izdelovalec tradicionalnih wellness izdelkov s skupno 83 točkami. Na drugem mestu je z 79 točkami poklic izdelovalca/krovca skodel. Tretje mesto pa s 76 točkami zasede poklic krtačarja/grabljarja/metlarja. Tako se bodo ti trije poklici v nadaljevanju uporabili za praktično izvedbo.

Odgovor na raziskovalno vprašanje

Katere tri gospodarsko in trajnostno zanimive profile delovnih mest bi bilo treba v nadaljevanju uporabiti za praktično izvedbo?

- Izdelovalec tradicionalnih wellness izdelkov
- Izdelovalec/krovec skodel
- Krtačar, grabljar, metlar

Slitko 4 Rezultati sistema za ocenjevanje za izbor treh obrtniških poklicev

Tabela 3 Rezultati ocenjevalnega sistema za izbiro treh obrtniških poklicev

	Poklic	Avstrija	Slovenija	Skupaj
B3	Izdelovalec tradicionalnih wellness izdelkov	43	40	83
B1	Izdelovalec/krovec skodel	41	38	79
B2	Krtačar, grabljar, metlar	38	38	76
B5	Apnar	36	39	75
B9	Sodar	32	40	72
B10	Izdelovalec ljudskih glasbil	34	38	72
B8	Tradicionalni pletar	32	35	67
B4	Vezilec s pavjimi peresi	35	32	67
B7	Rezbar	32	33	65
B6	Oglar	27	30	57

Izdelovalec tradicionalnih wellness izdelkov

Izdelovalec tradicionalnih wellness izdelkov

Ocena 9 avstrijskih regij NUTS 3 na programskem območju

Merilo	Ocena	Utemeljitev
Merilo ocen strokovnjakov	●●●●● 5 točk	4 od 5 strokovnjakov so med razgovorom navedli, da ima ta poklic gospodarski potencial 4 od 5 strokovnjakov so med razgovorom navedli, da je za ta poklic smiselna priprava učnih načrtov
Merilo pravnega okvirja	●●●●● 5 točk	Izdelovanje tradicionalnih wellness izdelkov je v Avstriji svobodna obrt.
Merilo razpoložljivosti obrtnikov na programskem območju	●●●○○ 3 točke	Poklic <i>izdelovalca tradicionalnih wellness izdelkov</i> je kombinacija več tradicionalnih obrti. Ker je to skupen izraz za več poklicev, za Avstrijo ni zbranih nobenih podatkov. Po internem seznamu obrti je na avstrijskem programskem območju 5 izdelovalcev tradicionalnih wellness izdelkov.
Merilo kakovosti izdelkov	●●●●● 5 točk	Opustitev nevarnih snovi ne vpliva pozitivno samo na okolje in naravo, temveč tudi na zdravje in sprejemljivost za kožo. Zaradi naravnih sestavin so tradicionalni wellness izdelki primerni za vse tipe kože ter tudi za občutljivo kožo otrok in dojenčkov.
Merilo kulturne dediščine	●●●●● 5 točk	Tradicionalni wellness izdelki se uporabljajo za lepoto nego in kot naravno zdravilo že tisočletja. Proizvodnja smole je bila celo vključena na seznam avstrijske nematerialne kulturne dediščine.
Merilo času primerne uporabnosti izdelka	●●●●● 5 točk	V sodobni kozmetiki je moč narave zelo pomembna. Trend v smeri trajnostne, lokalno proizvedene kozmetike je očiten. Naravna zdravila vse bolj prihajajo v središče pozornosti potrošnikov.
Merilo prenosa znanja	●●●●● 5 točk	Prenos znanja je na tem področju izjemno velik. Kombinacija različnih sestavin wellness izdelkov, učinkovin rastlin ali proizvodnih procesov mila, mazil, olj, zeliščnih izdelkov ipd. zahteva obsežno znanje in izkušnje.
Merilo tržnosti	●●●●●	Tradicionalni wellness izdelki predstavljajo izdelke B2C, ki se lahko neposredno prodajajo končnim

	5 točk	kupcem na trgih, v spletnih trgovinah itd. Prav tako je možno sodelovanje z gastronomi, zdravilišči, wellness hoteli in še veliko več.
Merilo ekološkega trajnostnega razvoja	●●●●● 5 točk	Pri proizvodnji tradicionalnih wellness izdelkov se uporabljajo samo naravni proizvodi. Tradicionalni wellness izdelki so zato še posebej koži in okolju prijazni. Kemični dodatki, kot so sintetična barvila, silikoni, parafini in konzervansi, se pri tem ne uporabljajo. V nasprotju z običajno kozmetiko naravna kozmetika ne vsebuje nafte, palmovega olja in mikroplastike. Zaščita živali in vrst je pomemben dejavnik pri izdelavi tradicionalnih wellness izdelkov. Naravni rastlinski izdelki so optimalna alternativa konvencionalni kozmetiki in izdelkom za osebno nego, ne samo za ljudi z veganskim načinom življenja.
Rezultat za Avstrijo	43/45 točk	

Izdelovalec tradicionalnih wellness izdelkov

Ocena 8 slovenskih regij NUTS 3 na programskem območju

Merilo	Ocena	Utemeljitev
Merilo ocen strokovnjakov	●●●●● 5 točk	Glede na analizo Prof. Dr. Bogataja šteje poklic izdelovalca tradicionalnih wellness izdelkov med ogrožene, obrtne in komercialne dejavnosti (glejte Bogataj, str.48).
Merilo pravnega okvirja	●●●●● 5 točk	Izdelovanje tradicionalnih wellness izdelkov je v Sloveniji svobodna obrt.
Merilo razpoložljivosti obrtnikov na programskem območju	●●○○○ 2 točki	Poklic <i>izdelovalca tradicionalnih wellness izdelkov</i> je kombinacija več tradicionalnih obrti. Ker je to skupen izraz za več poklicev, za Avstrijo ni zbranih nobenih podatkov. Po internem seznamu obrti je na slovenskem programskem območju 7 izdelovalcev tradicionalnih wellness izdelkov.
Merilo kakovosti izdelkov	●●●●● 5 točk	Opustitev nevarnih snovi ne vpliva pozitivno samo na okolje in naravo, temveč tudi na zdravje in sprejemljivost za kožo. Zaradi naravnih sestavin so tradicionalni wellness izdelki primerni za vse tipe kože ter tudi za občutljivo kožo otrok in dojenčkov.
Merilo kulturne dediščine	●●●○○	Ta poklic precej prispeva k ohranjanju, predajanju in

	3 točke	prenosu kulturne dediščine.
Merilo času primerne uporabnosti izdelka	●●●●● 5 točk	V sodobni kozmetiki je moč narave zelo pomembna. Trend v smeri trajnostne, lokalno proizvedene kozmetike je očiten. Naravna zdravila vse bolj prihajajo v središče pozornosti potrošnikov.
Merilo prenosa znanja	●●●●● 5 točk	Prenos znanja je na tem področju izjemno velik. Kombinacija različnih sestavin wellness izdelkov, učinkovin rastlin ali proizvodnih procesov mila, mazil, olj, zeliščnih izdelkov ipd. zahteva obsežno znanje in izkušnje.
Merilo tržnosti	●●●●● 5 točk	Tradicionalni wellness izdelki predstavljajo izdelke B2C, ki se lahko neposredno prodajajo končnim kupcem na trgih, v spletnih trgovinah itd. Prav tako je možno sodelovanje z gastronomijo, zdravilišči, wellness hoteli in še veliko več.
Merilo ekološkega trajnostnega razvoja	●●●●● 5 točk	Pri proizvodnji tradicionalnih wellness izdelkov se uporabljajo samo naravni proizvodi. Tradicionalni wellness izdelki so zato še posebej prijazni koži in okolju. Kemični dodatki, kot so sintetična barvila, silikoni, parafini in konzervansi, se pri tem ne uporabljajo. V nasprotju z običajno kozmetiko naravna kozmetika ne vsebuje nafte, palmovega olja in mikroplastike. Zaščita živali in vrst je pomemben dejavnik pri izdelavi tradicionalnih wellness izdelkov. Naravni rastlinski izdelki so optimalna alternativa konvencionalni kozmetiki in izdelkom za osebno nego, ne samo za ljudi z veganskim načinom življenja.
Rezultat za Slovenijo	40/45 točk	

Rezultat za Avstrijo 43 točk

Rezultat za Slovenijo 40 točk

Izdelovalec tradicionalnih wellness izdelkov 83 točk

Izdelava in polaganje skodel

Izdelava in polaganje skodel

Ocena 9 avstrijskih regij NUTS 3 na programskem območju

Merilo	Ocena	Utemeljitev
Merilo ocen strokovnjakov	●●●●● 5 točk	4 od 5 strokovnjakov so med razgovorom navedli, da ima ta poklic gospodarski potencial 4 od 5 strokovnjakov so med razgovorom navedli, da je za ta poklic smiselna priprava učnih načrtov
Merilo pravnega okvirja	●●●○○ 3 točke	Izdelava skodel je v Avstriji svobodna obrt, medtem ko je pokrivanje s skodlami obrtna dejavnost, za katero je potrebno obrtno dovoljenje.
Merilo razpoložljivosti obrtnikov na programskem območju	●●●●● 5 točk	Po podatkih Avstrijske gospodarske zbornice na dan 31. 12. 2018 na programskem območju (B + K + St) ni bilo krovcev s skodlami (število članov poklicnega sektorja).
Merilo kakovosti izdelkov	●●●●● 5 točk	Biološka strešna kritina s skodlami je toplotno izolativna, zračna ter odporna proti vremenskim vplivom. Ročno izdelane lesene skodle imajo veliko prednosti v primerjavi z industrijskimi skodlami.
Merilo kulturne dediščine	●●●●● 5 točk	Strehe in fasade s skodlami veljajo za kulturno in naravno dediščino. Prenos tradicionalnega znanja obrti je bistven za ohranjanje kulturne infrastrukture. Uporaba lesenih skodel je zelo pomembna tudi za ohranitev in ponovno vzpostavitev funkcionalnosti kulturnih krajin. So tudi estetski element na strehah zgodovinskih stavb, npr. kapel, cerkva, samostanov, dvorcev, gradov, ter strehah tradicionalnih objektov kulturne krajine, kot so kmečke hiše, kočje in hlevi, skednji in druge zgradbe, ki dajejo pečat krajini.
Merilo času primerne uporabnosti izdelka	●●●●● 5 točk	Lesene skodle se uporabljajo kot gradbeni material že od antike. Uporaba skodel igra pomembno vlogo tudi v sodobni arhitekturi. Trend regionalnih, trajnostnih gradbenih materialov je privedel do razcveta lesne gradnje in renesanse skodel. Te so postale sodobna in trajnostna alternativa drugim strešnim kritinam. Kot naravni gradbeni material združujejo funkcionalnost in estetiko in so jih tako ponovno odkrili arhitekti.

Merilo prenosa znanja	●●●●○ 4 točke	Prenos znanja v tem poklicu je velik, od izbire materialov, tehnik cepljenja in obdelave lesenih skodel do številnih tehnik pokrivanja streh in strešnih konstrukcij.
Merilo tržnosti	●●●●○ 4 točke	Trenutno prevladujoč trend lesene gradnje povzroča vse večje povpraševanje po lesenih skodlah in krovcih s skodlami. Lesene skodle se uporabljajo tudi iz estetskih in ekoloških razlogov ter za ohranjanje tradicionalne infrastrukture (kapele, cerkve, samostani, pašniki itd.).
Merilo ekološkega trajnostnega razvoja	●●●●● 5 točk	Kot naravni vir so lesene skodle gradbeno-biološko popolnoma neoporečne in združujejo tradicijo ter kakovost. Skodle lahko izdelamo iz lokalnega, naravnega lesa. Primeren je les iglavcev, kot je smreka, bor, macesen in jelka, kot tudi trdi les, kot je bukev, hrast, jelša in jesen. Z uporabo lokalnih virov se je mogoče izogniti dolгим transportnim potem. Pri proizvodnji lesenih skodel ne pride do nastanka nevarnih odpadkov. Lesni ostanki se lahko nadalje predelujejo oz. so biorazgradljivi. Pri izdelavi in predelavi skodel ni potrebno uporabiti sredstev za zaščito lesa, laka ali barv. Uporaba kemikalij tako ni potrebna. Strešne skodle lahko po njihovi življenjski dobi termično recikliramo oz. so biološko razgradljive.
Rezultat za Avstrijo	41/45 točk	

Izdelava in polaganje skodel

Ocena 8 slovenskih regij NUTS 3 na programskem območju

Merilo	Ocena	Utemeljitev
Merilo ocen strokovnjakov	●●●●○ 4 točke	Glede na analizo Prof. Dr. Bogataj je dejavnost krovstva s skodlami na programskem območju delno zastopana, vendar je v upadu (glejte Bogataj, str. 45).
Merilo pravnega okvirja	●●●○○ 3 točke	Za pokrivanje z lesenimi skodlami je treba v Sloveniji pridobiti obrtno dovoljenje (krovstvo, kleparstvo in tesarstvo). Izdelava lesenih skodel pa je svobodna obrt.
Merilo razpoložljivosti obrtnikov na programskem območju	●●○○○ 2 točki	Glede na analizo Prof. Dr. Bogataj so v Sloveniji registrirani štiri poklicni krovci in trije z dopolnilno dejavnostjo pokrivanja streh s slamo, skodlami, deskami in podobnim materialom.
Merilo kakovosti izdelkov	●●●●●	Biološka strešna kritina s skodlami je toplotno

	5 točk	izolativna, zračna ter odporna proti vremenskim vplivom. Ročno izdelane lesene skodle imajo veliko prednosti v primerjavi z industrijskimi skodlami.
Merilo kulturne dediščine	●●●●● 5 točk	Strehe in fasade s skodlami veljajo za kulturno in naravno dediščino. Prenos tradicionalnega znanja obrti je bistven za ohranjanje kulturne infrastrukture. Uporaba lesenih skodel je zelo pomembna tudi za ohranitev in ponovno vzpostavitev funkcionalnosti kulturnih krajin. So tudi estetski element na strehah zgodovinskih stavb, npr. kapel, cerkva, samostanov, dvorcev, gradov, ter strehah tradicionalnih objektov kulturne krajine, kot so kmečke hiše, koče in hlevi, skednji in druge zgradbe, ki dajejo pečat krajini.
Merilo času primerne uporabnosti izdelka	●●●●● 5 točk	Lesene skodle se uporabljajo kot gradbeni material že od antike. Uporaba skodel igra pomembno vlogo tudi v sodobni arhitekturi. Trend regionalnih, trajnostnih gradbenih materialov je privedel do razcveta lesne gradnje in renesanse skodel. Te so postale sodobna in trajnostna alternativa drugim strešnim kritinam. Kot naravni gradbeni material združujejo funkcionalnost in estetiko in so jih tako ponovno odkrili arhitekti.
Merilo prenosa znanja	●●●●● 5 točk	Prenos znanja v tem poklicu je zelo velik, od izbire materialov, tehnik cepljenja in obdelave lesenih skodel do številnih tehnik pokrivanja streh in strešnih konstrukcij.
Merilo tržnosti	●●●●○ 4 točke	Trenutno prevladujoč trend lesene gradnje povzroča vse večje povpraševanje po lesenih skodlah in krovcih s skodlami. Lesene skodle se uporabljajo tudi iz estetskih razlogov ter za ohranjanje tradicionalne infrastrukture (kapele, cerkve, samostani, pašniki itd.).
Merilo ekološkega trajnostnega razvoja	●●●●● 5 točk	Kot naravni vir so lesene skodle gradbeno-biološko popolnoma neoporečne in združujejo tradicijo ter kakovost. Skodle lahko izdelamo iz lokalnega, naravnega lesa. Primeren je les iglavcev, kot so smreka, bor, macesen in jelka, in tudi trdi les, kot so bukev, hrast, jelša in jesen. Z uporabo lokalnih virov se je mogoče izogniti dolgim transportnim potem. Pri proizvodnji lesenih skodel ne pride do nastanka nevarnih odpadkov. Lesni ostanki se lahko nadalje predelujejo oz. so biorazgradljivi. Pri izdelavi in predelavi skodel ni potrebno uporabiti sredstev za zaščito lesa, laka ali

		barv. Uporaba kemikalij tako ni potrebna. Strešne skodle lahko po njihovi življenjski dobi termično recikliramo oz. so biološko razgradljive.
Rezultat za Slovenijo	38/45 točk	

Rezultat za Avstrijo	41 točk
Rezultat za Slovenijo	38 točk
Skupni rezultat za izdelavo in polaganje skodel	79 točk

Izdelovalci krtač, metel in grabelj

Izdelovalci krtač, metel in grabelj

Ocena 9 avstrijskih regij NUTS 3 na programskem območju

Merilo	Ocena	Utemeljitev
Merilo ocen strokovnjakov	●●●○○ 3 točke	2 od 5 strokovnjakov sta med razgovorom navedla, da ima ta poklic gospodarski potencial 2 od 5 strokovnjakov sta med razgovorom navedla, da je za ta poklic smiselna priprava učnih načrtov
Merilo pravnega okvirja	●●●●● 5 točk	Izdelava krtač in čopičev je v Avstriji svobodna obrt.
Merilo razpoložljivosti obrtnikov na programskem območju	●●●○○ 3 točke	Po podatkih Avstrijske gospodarske zbornice na dan 31. 12. 2018 je bilo na programskem območju (B + K + St) pet izdelovalcev krtač in čopičev (število članov poklicnega sektorja).
Merilo kakovosti izdelkov	●●●●● 5 točk	V primerjavi z industrijsko izdelanimi izdelki se pri ročno izdelanih krtačah, metlah in grabljah vidijo jasne razlike v kakovosti. To je mogoče med drugim pripisati različnim proizvodnim metodam. Tako imajo ročno izdelane metle, krtače in grablje veliko daljšo življenjsko dobo in so tudi bolj uporabne.
Merilo kulturne dediščine	●●●○○ 3 točke	Ta poklic precej prispeva k ohranjanju, predajanju in prenosu kulturne dediščine.
Merilo času primerne uporabnosti izdelka	●●●●● 5 točk	Področja uporabe krtač, čopičev, metel in grabelj so vsestranska. Proizvodi se uporabljajo v zasebnih gospodinjstvih, industriji in trgovini ter v kmetijstvu. Za izdelke po meri, kot so tehnične krtače za proizvodne stroje, so proizvajalci krtač in metel zelo

		cenjeni. Njihovi izdelki so uporabljajo tudi za čiščenje, v kozmetiki, pleskarstvu ali industrijskih obratih, če navedemo le nekaj področij uporabe.
Merilo prenosa znanja	●●●●○ 4 točke	Zlasti za izdelke po naročilu in za proizvodnjo kakovostnega blaga je prenos znanja in izkušenj na tem področju nepogrešljiv.
Merilo tržnosti	●●●●● 5 točk	Krtače, metle in grablje predstavljajo izdelke B2C, ki se lahko neposredno prodajajo končnim kupcem na trgih, v spletnih trgovinah itd.
Merilo ekološkega trajnostnega razvoja	●●●●● 5 točk	Danes ima večina krtač in metel plastične ščetine, ki skozi življenjsko dobo postanejo porozne zaradi UV-žarkov in uporabe ter se zlomijo. Ta obraba ustvarja mikroplastiko, ki prihaja v zrak, tla in podtalnico. Tradicionalne krtače, metle in grablje so narejene iz 100 % naravnih materialov in zato med proizvodnjo in med uporabo ne ustvarjajo mikroplastike.
Rezultat za Avstrijo	38/45 točk	

Izdelovalci krtač, metel in grabelj

Ocena 8 slovenskih regij NUTS 3 na programskem območju

Merilo	Ocena	Utemeljitev
Merilo ocen strokovnjakov	●●●●● 5 točk	Glede na analizo Prof. Dr. Bogataj šteje poklic izdelovalca krtač metel in grabelj med ogrožene, obrtne in komercialne dejavnosti (glejte Bogataj, str.44).
Merilo pravnega okvirja	●●●●● 5 točk	Izdelava krtač in čopičev je v Sloveniji svobodna obrt.
Merilo razpoložljivosti obrtnikov na programskem območju	●○○○○ 1 točka	Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije (SURS) je v Sloveniji 10 metlarjev in krtačarjev.
Merilo kakovosti izdelkov	●●●●● 5 točk	V primerjavi z industrijsko izdelanimi izdelki se pri ročno izdelanih krtačah, metlah in grabljah vidijo jasne razlike v kakovosti. To je mogoče med drugim pripisati različnim proizvodnim metodam. Tako imajo ročno izdelane metle, krtače in grablje veliko daljšo življenjsko dobo in so tudi bolj uporabne.
Merilo kulturne dediščine	●●●○○	Ta poklic precej prispeva k ohranjanju, predajanju in

	3 točke	prenosu kulturne dediščine.
Merilo času primerne uporabnosti izdelka	●●●●● 5 točk	Področja uporabe krtač, čopičev, metel in grabelj so vsestranska. Proizvodi se uporabljajo v zasebnih gospodinjstvih, industriji in trgovini ter v kmetijstvu. Za izdelke po meri, kot so tehnične krtače za proizvodne stroje, so proizvajalci krtač in metel zelo cenjeni. Njihovi izdelki so uporabljajo tudi za čiščenje, v kozmetiki, pleskarstvu ali industrijskih obratih, če navedemo le nekaj področij uporabe.
Merilo prenosa znanja	●●●●○ 4 točke	Zlasti za izdelke po naročilu in za proizvodnjo kakovostnega blaga je prenos znanja in izkušenj na tem področju nepogrešljiv.
Merilo tržnosti	●●●●● 5 točk	Krtače, metle in grablje predstavljajo izdelke B2C, ki se lahko neposredno prodajajo končnim kupcem na trgih, v spletnih trgovinah itd.
Merilo ekološkega trajnostnega razvoja	●●●●● 5 točk	Danes ima večina krtač in metel plastične ščetine, ki skozi življenjsko dobo postanejo porozne zaradi UV-žarkov in uporabe ter se zlomijo. Ta obraba ustvarja mikroplastiko, ki prihaja v zrak, tla in podtalnico. Tradicionalne krtače, metle in grablje so narejene iz 100 % naravnih materialov in zato med proizvodnjo in med uporabo ne ustvarjajo mikroplastike.
Rezultat za Slovenijo	38/45 točk	

Rezultat za Avstrijo 38 točk

Rezultat za Slovenijo 38 točk

Skupni rezultat za izdelovalca krtač, metel in grabelj 76 točk

Apnar

Apnar

Ocena 9 avstrijskih regij NUTS 3 na programskem območju

Merilo	Ocena	Utemeljitev
Merilo ocen strokovnjakov	●●○○○ 2 točki	1 od 5 strokovnjakov je med razgovorom navedel, da ima ta poklic gospodarski potencial 1 od 5 strokovnjakov je med razgovorom navedel, da je za ta poklic smiselna priprava učnih načrtov
Merilo pravnega okvirja	●●●●●	V Avstriji ni formalnega izobraževanja za poklic apnarja.

	5 točk	
Merilo razpoložljivosti obrtnikov na programskem območju	●●●○○ 3 točke	Za poklic apnarja za Avstrijo ni statističnih podatkov. Po internem seznamu obrti je na avstrijskem programskem območju 5 apnarjev.
Merilo kakovosti izdelkov	●●●●● 5 točk	Ročno izdelano, z lesom žgano in gašeno apno je zaradi dolgega časa skladiščenja v apneni jami gostejše in s tem višje kakovosti kot industrijsko izdelano apno. Vsebnost žvepla je pri tem apnu manjša in zato manj poka pri sušenju (glej analizo potenciala apnarstva, str. 1).
Merilo kulturne dediščine	●●●●○ 4 točke	Ročno izdelano apno je zelo pomembno za ohranjanje kulturne infrastrukture ali spomenikov. Zato je še vedno zelo cenjeno s strani spomeniškega urada, restavratorjev, štukaterjev in mojstrskih slikarjev za restavratorska dela.
Merilo času primerne uporabnosti izdelka	●●●●○ 4 točke	Zaradi visokokakovostnih razlik v primerjavi z industrijsko pridobljenim apnom je apnarstvo še vedno zelo cenjeno s strani spomeniškega urada, restavratorjev, štukaterjev in mojstrskih slikarjev za restavratorska dela. Danes se žgano apno lahko uporablja predvsem pri ohranjanju spomenikov, kakovostni prenovi in ekološki gradnji stanovanj. Razen v gradbeništvu se apno uporablja kot pomembna surovina pri proizvodnji stekla, sladkorja, usnja in farmacevtskih izdelkov (glejte analizo potenciala apnarstva, str. 1).
Merilo prenosa znanja	●●●●○ 4 točke	Pri apnarstvu se vrši velik prenos znanja. Izgradnja apnene peči in predelava apna zahtevata veliko znanja, izkušenj in spretnosti.
Merilo tržnosti	●●●●○ 4 točke	Področja uporabe apna so vsestranska. Kakovostno apno je potrebno zlasti za ohranjanje spomenikov.
Merilo ekološkega trajnostnega razvoja	●●●●● 5 točk	Ročno žgano apno se uporablja pri ekološki gradnji stanovanj. Apnen omet je zelo zanimiv kot gradbeni material, ker je anorganski, mineralni, preprečuje plesen, diha in ima zelo visoko stopnjo beline. Prav tako preprečuje razvoj alg (glejte razgovor Klaus Seelos).
Rezultat za Avstrijo	36/45 točk	

Apnar

Ocena 8 slovenskih regij NUTS 3 na programskem območju

Merilo	Ocena	Utemeljitev
Merilo ocen strokovnjakov	●●●●○ 4 točke	Glede na analizo Prof. Dr. Bogataja je dejavnost apnarstva na programskem območju delno zastopana, vendar je v upadu (glejte Bogataj, str. 45).
Merilo pravnega okvirja	●●●●● 5 točk	V Sloveniji ni formalnega izobraževanja za poklic apnarja.
Merilo razpoložljivosti obrtnikov na programskem območju	●●●●○ 4 točke	Glede na analizo Prof. Dr. Bogataja je na programskem območju Slovenije registriran 1 poklicni apnar.
Merilo kakovosti izdelkov	●●●●● 5 točk	Ročno izdelano, z lesom žgano in gašeno apno je zaradi dolgega časa skladiščenja v apneni jami gostejše in s tem višje kakovosti kot industrijsko izdelano apno. Vsebnost žvepla je pri tem apnu manjša in zato manj poka pri sušenju (glej analizo potenciala apnarstva, str. 1).
Merilo kulturne dediščine	●●●●○ 4 točke	Ročno izdelano apno je zelo pomembno za ohranjanje kulturne infrastrukture ali spomenikov. Zato je še vedno zelo cenjeno s strani spomeniškega urada, restavratorjev, štukaterjev in mojstrskih slikarjev za restavratorska dela.
Merilo času primerne uporabnosti izdelka	●●●●○ 4 točke	Zaradi visokokakovostnih razlik v primerjavi z industrijsko pridobljenim apnom je apnarstvo še vedno zelo cenjeno s strani spomeniškega urada, restavratorjev, štukaterjev in mojstrskih slikarjev za restavratorska dela. Danes se žgano apno lahko uporablja predvsem pri ohranjanju spomenikov, kakovostni prenovi in ekološki gradnji stanovanj. Razen v gradbeništvu se apno uporablja kot pomembna surovina pri proizvodnji stekla, sladkorja, usnja in farmacevtskih izdelkov (glejte analizo potenciala apnarstva, str. 1).
Merilo prenosa znanja	●●●●○ 4 točke	Pri apnarstvu se vrši velik prenos znanja. Izgradnja apnene peči in predelava apna zahtevata veliko znanja, izkušenj in spretnosti.
Merilo tržnosti	●●●●○ 4 točke	Področja uporabe apna so vsestranska. Kakovostno apno je potrebno zlasti za ohranjanje spomenikov.

Merilo ekološkega trajnostnega razvoja	●●●●● 5 točk	Ročno žgano apno se uporablja pri ekološki gradnji stanovanj. Apnen omet je zelo zanimiv kot gradbeni material, ker je anorganski, mineralni, preprečuje plesen, diha in ima zelo visoko stopnjo beline. Prav tako preprečuje razvoj alg (glejte razgovor Klaus Seelos).
Rezultat za Slovenijo	39/45 točk	

Rezultat za Avstrijo 36 točk
 Rezultat za Slovenijo 39 točk
Skupni rezultat za apnarstvo 75 točk

Sodar

Sodar		
Ocena 9 avstrijskih regij NUTS 3 na programskem območju		
Merilo	Ocena	Utemeljitev
Merilo ocen strokovnjakov	●●●●○ 4 točke	3 od 5 strokovnjakov so med razgovorom navedli, da ima ta poklic gospodarski potencial 2 od 5 strokovnjakov sta med razgovorom navedla, da je za ta poklic smiselna priprava učnih načrtov
Merilo pravnega okvirja	●○○○○ 1 točka	Poklic sodarja je v Avstriji vajeniški poklic in je s tem reguliran.
Merilo razpoložljivosti obrtnikov na programskem območju	●○○○○ 1 točka	Po podatkih Avstrijske gospodarske zbornice na dan 31. 12. 2018 je bilo na programskem območju (B + K + St) 13 sodarjev (število članov poklicnega sektorja).
Merilo kakovosti izdelkov	●●●●● 5 točk	V primerjavi z industrijsko izdelanimi izdelki se pri ročno izdelanih sodih in podobnih izdelkih vidijo jasne razlike v kakovosti. To je mogoče med drugim pripisati različnim proizvodnim metodam. Tako so ročno izdelani izdelki tudi veliko trajnejši.
Merilo kulturne dediščine	●●●○○ 3 točke	Ta poklic precej prispeva k ohranjanju, predajanju in prenosu kulturne dediščine.
Merilo času primerne	●●●●○	Leseni sodi so še posebej potrebni v vinogradništvu.

uporabnosti izdelka	4 točke	Do preobrata v trendu je prišlo predvsem zaradi proizvodnje visokokakovostnih vin. Lesene sode in podobne izdelke, npr. lesene kopalne kadi in bazene v savnah, je mogoče najti v pivovarnah, pri proizvodnji viskija, v savnah itd.
Merilo prenosa znanja	●●●●● 5 točk	Usposabljanje za poklic sodarja traja v Avstriji 3 leta. V okvirnem učnem načrtu za vajeniški poklic sodarja so za izdelavo sodarskih izdelkov omenjena naslednja področja kompetenc: • Predpisi o varnosti pri delu, povezani s poklicem, okoljski, higienski in kakovostni standardi • Ravnanje z orodji, stroji, napravami, pripravi, opremo, delovnimi pripomočki, povezanimi s poklicem • Poklicni okoljski standardi, ukrepi za ravnanje z odpadki in materiali, ki jih je mogoče reciklirati • Tako makroskopska kot tudi mikroskopska struktura lesa, razlikovanje in opredelitev meril kakovosti za les • Strokovno skladiščenje in sušenje lesa • Postopki, zahtevana orodja in stroji za obdelavo lesa • Sestavine lesa in njihovi učinki na fermentacijo pijač • Primernost različnih materialov za izdelavo posod za shranjevanje tekočin in suhih snovi • Izbira in obdelava ustreznih kovin za vezavo lesenih posod • Ukrepi za popravila rabljenih sodarskih izdelkov
Merilo tržnosti	●●●●● 5 točk	»Tudi če v tem trenutku ne zgleda tako, bo sodarski poklic postal bolj prepoznan med ljudmi. Tu se lahko dejansko ustvari gospodarsko pomemben trg, če se ogovorijo pravi ljudje (kleti, proizvajalci itd.)« (glejte zapisnik razgovora Nicola Rath, str. 2)
Merilo ekološkega trajnostnega razvoja	●●●●○ 4 točke	Barik sode je mogoče izdelati iz lokalnega, naravnega lesa. Z uporabo lokalnih virov se je mogoče izogniti dolgim transportnim potem. Pri proizvodnji lesenih sodov ne pride do nastanka nevarnih odpadkov. Lesni ostanki se lahko nadalje predelujejo oz. so biorazgradljivi.
Rezultat za Avstrijo	32/45 točk	

Sodar

Ocena 8 slovenskih regij NUTS 3 na programskem območju

Merilo	Ocena	Utemeljitev
Merilo ocen strokovnjakov	●●●●● 5 točk	Glede na analizo Prof. Dr. Bogataj šteje poklic sodarja med ogrožene, obrtne in komercialne dejavnosti (glejte Bogataj, str. 47).
Merilo pravnega okvirja	●●●●● 5 točk	V Sloveniji ni formalnega izobraževanja za poklic sodarja.
Merilo razpoložljivosti obrtnikov na programskem območju	●●●●○ 4 točke	Glede na analizo Prof. Dr. Bogataj sta na programskem območju Slovenije registrirana 2 poklicna sodarja (prim. str. 28).
Merilo kakovosti izdelkov	●●●●● 5 točk	V primerjavi z industrijsko izdelanimi izdelki se pri ročno izdelanih sodih in podobnih izdelkih vidijo jasne razlike v kakovosti. To je mogoče med drugim pripisati različnim proizvodnim metodam. Tako so ročno izdelani izdelki tudi veliko trajnejši.
Merilo kulturne dediščine	●●●○○ 3 točke	Ta poklic precej prispeva k ohranjanju, predajanju in prenosu kulturne dediščine.
Merilo času primerne uporabnosti izdelka	●●●●○ 4 točke	Leseni sodi so še posebej potrebni v vinogradništvu. Do preobrata v trendu je prišlo predvsem zaradi proizvodnje visokokakovostnih vin. Lesene sode in podobne izdelke, npr. lesene kopalne kadi in bazene v savnah, je mogoče najti v pivovarnah, pri proizvodnji viskija, v savnah itd.
Merilo prenosa znanja	●●●●● 5 točk	V avstrijskem okvirnem učnem načrtu za vajeniški poklic sodarja so za izdelavo sodarskih izdelkov omenjena naslednja področja kompetenc: • Predpisi o varnosti pri delu, povezani s poklicem, okoljski, higienski in kakovostni standardi • Ravnanje z orodji, stroji, napravami, pripravami, opremo, delovnimi pripomočki, povezanimi s poklicem • Poklicni okoljski standardi, ukrepi za ravnanje z odpadki in materiali, ki jih je mogoče reciklirati • Tako makroskopska kot tudi mikroskopska struktura lesa, razlikovanje in opredelitev meril kakovosti za les • Strokovno skladiščenje in sušenje lesa • Postopki, zahtevana orodja in stroji za obdelavo lesa • Sestavine lesa in njihovi učinki na fermentacijo pijač

		• Primernost različnih materialov za izdelavo posod za shranjevanje tekočin in suhih snovi • Izbira in obdelava ustreznih kovin za vezavo lesenih posod • Ukrepi za popravila rabljenih sodarskih izdelkov Glede na to je prenos znanja pri tem poklicu izjemno velik.
Merilo tržnosti	●●●●● 5 točk	»Tudi če v tem trenutku ne zgleda tako, bo sodarski poklic postal bolj prepoznan med ljudmi. Tu se lahko dejansko ustvari gospodarsko pomemben trg, če se ogovorijo pravi ljudje (kleti, proizvajalci itd.)« (glejte zapisnik razgovora Nicola Rath, str. 2)
Merilo ekološkega trajnostnega razvoja	●●●●○ 4 točke	Barik sode je mogoče izdelati iz lokalnega, naravnega lesa. Z uporabo lokalnih virov se je mogoče izogniti dolgim transportnim potem. Pri proizvodnji lesenih sodov ne pride do nastanka nevarnih odpadkov. Lesni ostanki se lahko nadalje predelujejo oz. so biorazgradljivi.
Rezultat za Slovenijo	40/45 točk	

Rezultat za Avstrijo 32 točk

Rezultat za Slovenijo 40 točk

Skupni rezultat za sodarja 72 točk

Izdelovalec ljudskih glasbil

Izdelovalec ljudskih glasbil

Ocena 9 avstrijskih regij NUTS 3 na programskem območju

Merilo	Ocena	Utemeljitev
Merilo ocen strokovnjakov	●●●○○ 3 točke	2 od 5 strokovnjakov sta med razgovorom navedla, da ima ta poklic gospodarski potencial 2 od 5 strokovnjakov sta med razgovorom navedla, da je za ta poklic smiselna priprava učnih načrtov
Merilo pravnega okvirja	●●●○○ 3 točke	V Avstriji so poklici orglarja, izdelovalca harmonik, klavirjev, izdelovalca glasbil s strunami in godalnih instrumentov, izdelovalca kovinskih pihal in pihal regulirani in potrebno je pridobiti obrtno dovoljenje. Poklici izdelovalcev alpskih rogov, dromelj, bobnov in drugih glasbenih instrumentov v Avstriji niso

		regulirani in zato ni treba pridobiti obrtnega dovoljenja.
Merilo razpoložljivosti obrtnikov na programskem območju	●○○○○ 1 točka	Po podatkih Avstrijske gospodarske zbornice na dan 31. 12. 2018 je bilo na programskem območju (B + K + St) 78 izdelovalcev glasbil (število članov poklicnega sektorja).
Merilo kakovosti izdelkov	●●●●● 5 točk	Kakovost ljudskih glasbil je izjemno visoka, saj je vsak izdelek ročno izdelan.
Merilo kulturne dediščine	●●●●● 5 točk	Izdelovanje ljudskih glasbil zelo veliko prispeva k ohranjanju, predajanju in prenosu kulturne dediščine. Odrske umetnosti, kot je glasba, so po definiciji UNESCO del nematerialne kulturne dediščine. Z izdelavo ljudskih glasbil lahko ohranimo nematerialno kulturno dediščino.
Merilo času primerne uporabnosti izdelka	●●●●● 5 točk	Možnost uspeha na sodobnih trgih s tradicionalno obrtjo je v primeru izdelovanja ljudskih glasbil zelo visoka. V avstrijski kulturi ima igranje glasbe kot uprizoritvene umetnosti poseben pomen.
Merilo prenosa znanja	●●●●● 5 točk	Za izdelavo glasbenih instrumentov je potrebno osnovno tehnično razumevanje, obvladovanje glasbila ali potrebne glasbeno-teoretične osnove in posluh. Poleg tega sta potrebni ročna spretnost in natančnost (najmanjše napake v obdelavi lesa lahko spremenijo zvok). Tipke morajo biti poravnane točno do stotinke milimetra. Potrebno je znanje za ravnanje z orodji, stroji, napravami, pripravami, opremo, delovnimi pripomočki ter poznavanje materialov, ki se uporabljajo.
Merilo tržnosti	●●●●● 5 točk	Tržnost ljudskih glasbil je zelo visoka, še posebej med glasbeniki, orkestri itd.
Merilo ekološkega trajnostnega razvoja	●●○○○ 2 točki	Prispevek k trajnostnemu razvoju v tem poklicu je majhen, saj se za vse vrste instrumentov ne morejo uporabljati izključno samo regionalne, obnovljive surovine (npr. pri pihalih).
Rezultat za Avstrijo	34/45 točk	

Izdelovalec ljudskih glasbil

Ocena 8 slovenskih regij NUTS 3 na programskem območju

Merilo	Ocena	Utemeljitev
Merilo ocen strokovnjakov	●●●●● 5 točk	Glede na analizo Prof. Dr. Bogataj šteje poklic izdelovalca ljudskih glasbil med ogrožene, obrtne in komercialne dejavnosti (glejte Bogataj, str.48).
Merilo pravnega okvirja	●●●●● 5 točk	V Sloveniji ni formalnega izobraževanja za poklic izdelovalca ljudskih glasbil.
Merilo razpoložljivosti obrtnikov na programskem območju	●●○○○ 2 točki	Glede na analizo Prof. Dr. Bogataj najdemo na programskem območju Slovenije štiri registrirane poklicne izdelovalce ljudskih glasbil in tolkal ter 5 z dopolnilno dejavnostjo.
Merilo kakovosti izdelkov	●●●●● 5 točk	Kakovost ljudskih glasbil je izjemno visoka, saj je vsak izdelek ročno izdelan.
Merilo kulturne dediščine	●●●●● 5 točk	Izdelovanje ljudskih glasbil zelo veliko prispeva k ohranjanju, predajanju in prenosu kulturne dediščine. Odrske umetnosti, kot je glasba, so po definiciji UNESCO del nematerialne kulturne dediščine. Z izdelavo ljudskih glasbil lahko ohranimo nematerialno kulturno dediščino.
Merilo času primerne uporabnosti izdelka	●●●●● 5 točk	Možnost uspeha na sodobnih trgih s tradicionalno obrtjo je v primeru izdelovanja ljudskih glasbil zelo visoka. V slovenski kulturi ima igranje glasbe kot uprizoritvene umetnosti poseben pomen.
Merilo prenosa znanja	●●●●● 5 točk	Za izdelavo glasbenih instrumentov je potrebno osnovno tehnično razumevanje, obvladovanje glasbila ali potrebne glasbeno-teoretične osnove in posluh. Poleg tega sta potrebni ročna spretnost in natančnost (najmanjše napake v obdelavi lesa lahko spremenijo zvok). Tipke morajo biti poravnane točno do stotinke milimetra. Potrebno je znanje za ravnanje z orodji, stroji, napravami, pripravami, opremo, delovnimi pripomočki ter poznavanje materialov, ki se uporabljajo.
Merilo tržnosti	●●●●○ 4 točke	Tržnost ljudskih glasbil je zelo visoka, še posebej med glasbeniki, orkestri itd.

Merilo ekološkega trajnostnega razvoja	●●○○○ 2 točki	Prispevek k trajnostnemu razvoju v tem poklicu je majhen, saj se za vse vrste instrumentov ne morejo uporabljati izključno samo regionalne, obnovljive surovine (npr. pri pihalih).
Rezultat za Slovenijo	38/45 točk	

Rezultat za Avstrijo	34 točk
<u>Rezultat za Slovenijo</u>	<u>38 točk</u>
Skupni rezultat za izdelovalca ljudskih glasbil	72 točk

Tradicionalni pletar

Tradicionalni pletar

Ocena 9 avstrijskih regij NUTS 3 na programskem območju

Merilo	Ocena	Utemeljitev
Merilo ocen strokovnjakov	●●○○○ 2 točki	1 od 5 strokovnjakov je med razgovorom navedel, da ima ta poklic gospodarski potencial 1 od 5 strokovnjakov je med razgovorom navedel, da je za ta poklic smiselna priprava učnih načrtov
Merilo pravnega okvirja	●●●●● 5 točk	Izdelava košar in drugih pletenih izdelkov je v Avstriji svobodna obrt.
Merilo razpoložljivosti obrtnikov na programskem območju	●●●●○ 4 točke	Po podatkih Avstrijske gospodarske zbornice na dan 31. 12. 2018 so bili na programskem območju (B + K + St) 3 pletarji košar in pohištva (število članov poklicnega sektorja).
Merilo kakovosti izdelkov	●●●●● 5 točk	V primerjavi z industrijsko izdelanimi izdelki se pri ročno izdelanih košarah in drugih pletenih izdelkih vidijo jasne razlike v kakovosti. To je mogoče med drugim pripisati različnim proizvodnim metodam. Tako so ročno izdelani izdelki tudi veliko trajnejši.
Merilo kulturne dediščine	●●○○○ 2 točki	Ta poklic ne prispeva veliko k ohranjanju, predajanju in prenosu kulturne dediščine.
Merilo času primerne uporabnosti izdelka	●●○○○ 2 točki	Pletenje je zdaj večinoma namenjeno dobrodelnim namenom (npr. v zaščiteni delavnici).

Merilo prenosa znanja	●●●●○ 4 točke	Prenos znanja pri izdelavi pletenih košar in drugih pletenih izdelkov je zelo visok, saj se uporablja veliko različnih tehnik pletenja (pletenje lesenih ograj, košev, slame, panjev itd.).
Merilo tržnosti	●●●●○ 4 točke	Izdelki, izdelani s tradicionalnimi tehnikami pletenja, predstavljajo izdelke B2C, ki se lahko neposredno prodajajo končnim kupcem na trgih, v spletnih trgovinah itd.
Merilo ekološkega trajnostnega razvoja	●●●●○ 4 točke	Tradicionalne pletene košare in izdelki so ekološko zelo trajni, ker se uporabljajo samo naravne surovine.
Rezultat za Avstrijo	32/45 točk	

Tradicionalni pletar

Ocena 8 slovenskih regij NUTS 3 na programskem območju

Merilo	Ocena	Utemeljitev
Merilo ocen strokovnjakov	●●●●● 5 točk	Glede na analizo Prof. Dr. Bogataj šteje pletarstvo med ogrožene, obrtne in komercialne dejavnosti (glejte Bogataj, str.47).
Merilo pravnega okvirja	●●●●● 5 točk	V Sloveniji ni formalnega izobraževanja za poklic pletarja.
Merilo razpoložljivosti obrtnikov na programskem območju	●●●●○ 4 točke	Glede na analizo Prof. Dr. Bogataj so na programskem območju Slovenije registrirana 3 poklicna pletarska podjetja.
Merilo kakovosti izdelkov	●●●●● 5 točk	V primerjavi z industrijsko izdelanimi izdelki se pri ročno izdelanih košarah in drugih pletenih izdelkih vidijo jasne razlike v kakovosti. To je mogoče med drugim pripisati različnim proizvodnim metodam. Tako so ročno izdelani izdelki tudi veliko trajnejši.
Merilo kulturne dediščine	●●○○○ 2 točki	Ta poklic precej prispeva k ohranjanju, predajanju in prenosu kulturne dediščine.
Merilo času primerne uporabnosti izdelka	●●○○○ 2 točki	Pletenje je zdaj večinoma namenjeno dobrodelnim namenom (npr. v zaščiteni delavnicah). Pletenje košar se je ohranilo najdlje v zavodu za slepe v Ljubljani in v nekaterih delavnicah za

		pletenje košar (prim. Bogataj, str. 24)
Merilo prenosa znanja	●●●●○ 4 točke	Prenos znanja pri izdelavi pletenih košar in drugih pletenih izdelkov je zelo visok, saj se uporablja veliko različnih tehnik pletenja (pletenje lesenih ograj, košev, slame, panjev itd.).
Merilo tržnosti	●●●●○ 4 točke	Izdelki, izdelani s tradicionalnimi tehnikami pletenja, predstavljajo izdelke B2C, ki se lahko neposredno prodajajo končnim kupcem na trgih, v spletnih trgovinah itd.
Merilo ekološkega trajnostnega razvoja	●●●●○ 4 točke	Tradicionalne pletene košare in izdelki so ekološko zelo trajni, ker se uporabljajo samo naravne surovine.
Rezultat za Slovenijo	35/45 točk	

Rezultat za Avstrijo 32 točk
 Rezultat za Slovenijo 35 točk
Skupni rezultat za tradicionalnega pletarja 67 točk

Vezilec s pavjimi peresi

Vezilec s pavjimi peresi

Ocena 9 avstrijskih regij NUTS 3 na programskem območju

Merilo	Ocena	Utemeljitev
Merilo ocen strokovnjakov	●○○○○ 1 točka	0 od 5 strokovnjakov je med razgovorom navedlo, da ima ta poklic gospodarski potencial 1 od 5 strokovnjakov je med razgovorom navedel, da je za ta poklic smiselna priprava učnih načrtov
Merilo pravnega okvirja	●●●●● 5 točk	Izdelava kvačkanih, vezenih in pletenih izdelkov je v Avstriji svobodna obrt.
Merilo razpoložljivosti obrtnikov na programskem območju	●●●●○ 4 točke	Za poklic vezilca s pavjimi peresi za Avstrijo ni statističnih podatkov. Po internem seznamu obrti je na avstrijskem programskem območju 1 vezilec s pavjimi peresi.
Merilo kakovosti izdelkov	●●●●●	Izdelki iz usnja in pavjih peres so zelo kakovostni, saj je vsak izdelek najfinejše ročno delo.

	5 točk	
Merilo kulturne dediščine	●●●●○ 4 točke	Kostumi s pavjimi peresi so živa tradicija v Avstriji. S tem se veliko prispeva k ohranjanju kulturne dediščine.
Merilo času primerne uporabnosti izdelka	●●●●● 5 točk	Kostumi so še danes zelo pomembni v avstrijski kulturi. Izdelki z vezeninami iz pavjega perja imajo zato zelo velik potencial za uspeh na sodobnih trgih (npr. za kostume).
Merilo prenosa znanja	●●●●● 5 točk	Prenos znanja v tem poklicu je izjemno velik, saj gre pri vezeninah s pavjimi peresi za zelo fino delo, ki zahteva veliko spretnosti. Pri vezeninah s pavjimi peresi se z razcepljenimi peresnimi tulci zgornjih repnih peres pava z umetniškim ročnim delom izvezejo usnjeni kostumi, pasi, pasi za kostume, denarnice, torbice in drugi usnjeni izdelki.
Merilo tržnosti	●●●●● 5 točk	Pasi za kostume, pasi in torbe so fiksni sestavni del alpskega kostuma. Izdelki vezenja s pavjim perjem predstavljajo izdelke B2C, ki se lahko neposredno prodajajo končnim kupcem na trgih, v spletnih trgovinah itd. Možno je tudi sodelovanje z glasbeniki, lovci, člani folklornih skupin in še veliko več. Vendar pa so izdelki v visokem cenovnem segmentu.
Merilo ekološkega trajnostnega razvoja	●○○○○ 1 točka	Pri vezenju s pavjimi peresi se vezejo (goveji) usnjeni izdelki. Ekološka trajnost vezenja s pavjimi peresi oz. prispevek le tega za trajnostni razvoj je zelo nizek, saj se predelujejo živalski proizvodi. Ob upoštevanju pravic živali je treba uporabiti veganske nadomestke. Vendar pa pri tem poklicu to ni mogoče.
Rezultat za Avstrijo	35/45 točk	

Vezilec s pavjimi peresi

Ocena 8 slovenskih regij NUTS 3 na programskem območju

Merilo	Ocena	Utemeljitev
Merilo ocen strokovnjakov	●○○○○ 1 točka	»Stoletja razvoja strojništva in usnjarske industrije niso pustila nobenih sledi, razen nekaj osamljenih primerov v sodobnem času. To velja tudi za obseg

		<i>proizvodnje usnjenih izdelkov, pri kateri se v omejenem obsegu proizvajajo zlasti ročno izdelani usnjeni izdelki in drugi usnjeni izdelki.» (prim. Bogataj, str. 37)</i>
Merilo pravnega okvirja	●●●●● 5 točk	V Sloveniji ni formalnega usposabljanja za vezenje s pavjimi peresi.
Merilo razpoložljivosti obrtnikov na programskem območju	●●●●● 5 točk	Za poklic vezilca s pavjimi peresi za Slovenijo ni statističnih podatkov. Po internem seznamu obrti na slovenskem programskem območju ni vezilcev s pavjimi peresi.
Merilo kakovosti izdelkov	●●●●● 5 točk	Izdelki iz usnja in pavjih peres so zelo kakovostni, saj je vsak izdelek najfinejše ročno delo.
Merilo kulturne dediščine	●○○○○ 1 točka	Kostumi s pavjimi peresi niso živa tradicija tako kot v Avstriji.
Merilo času primerne uporabnosti izdelka	●●●●● 5 točk	Kostumi so še danes zelo pomembni v avstrijski kulturi. Izdelki z vezeninami iz pavjega perja imajo zato zelo velik potencial za uspeh na sodobnih trgih (npr. za kostume).
Merilo prenosa znanja	●●●●● 5 točk	Prenos znanja v tem poklicu je izjemno velik, saj gre pri vezeninah s pavjimi peresi za zelo fino delo, ki zahteva veliko spretnosti. Pri vezeninah s pavjimi peresi se z razcepljenimi peresnimi tulci zgornjih repnih peres pava z umetniškim ročnim delom izvezejo usnjeni kostumi, pasi, pasi za kostume, denarnice, torbice in drugi usnjeni izdelki.
Merilo tržnosti	●●●●○ 4 točke	Izdelki vezenja s pavjim perjem predstavljajo izdelke B2C, ki se lahko neposredno prodajajo končnim kupcem na trgih, v spletnih trgovinah itd. Možno je tudi sodelovanje z glasbeniki, lovci, člani folklornih skupin in še veliko več.
Merilo ekološkega trajnostnega razvoja	●○○○○ 1 točka	Pri vezenju s pavjimi peresi se vezejo (goveji) usnjeni izdelki. Ekološka trajnost vezenja s pavjimi peresi oz. prispevek le tega za trajnostni razvoj je zelo nizek, saj se predelujejo živalski proizvodi. Ob upoštevanju pravic živali je treba uporabiti veganske nadomestke. Vendar pa pri tem poklicu to ni mogoče.

Rezultat za Slovenijo	32/45 točk	
------------------------------	-------------------	--

Rezultat za Avstrijo 35 točk
Rezultat za Slovenijo 32 točk
Skupni rezultat za vezilca s pavjimi peresi 67 točk

Rezbar

Rezbar

Ocena 9 avstrijskih regij NUTS 3 na programskem območju

Merilo	Ocena	Utemeljitev
Merilo ocen strokovnjakov	●●○○○ 2 točki	1 od 5 strokovnjakov je med razgovorom navedel, da ima ta poklic gospodarski potencial 1 od 5 strokovnjakov je med razgovorom navedel, da je za ta poklic smiselna priprava učnih načrtov
Merilo pravnega okvirja	●●●●● 5 točk	V Avstriji ni formalnega izobraževanja za poklic rezbarja.
Merilo razpoložljivosti obrtnikov na programskem območju	●●●●○ 4 točke	Po podatkih Avstrijske gospodarske zbornice na dan 31. 12. 2018 je bil na programskem območju (B + K + St) 1 rezbar korenin (število članov poklicnega sektorja).
Merilo kakovosti izdelkov	●●●●○ 4 točke	Kakovost rezbarskih izdelkov je izjemno visoka, saj je vsak izdelek ročno izdelan in je unikat.
Merilo kulturne dediščine	●●●●○ 4 točke	Rezbarjenja veliko prispeva k ohranjanju, predajanju in prenosu kulturne dediščine, saj se z rezbarjenjem ohranjajo tradicije parkljev in boginje Perchte. Rezbarjenje je pomembno tudi za sakralni inventar.
Merilo času primerne uporabnosti izdelka	●●●○○ 3 točke	Sodobna uporabnost rezbarskih izdelkov je zagotovljena, ampak bolj v smislu umetniške dejavnosti.
Merilo prenosa znanja	●●●○○ 3 točke	Prenos znanja pri rezbarjenju je zmeren, vendar so potrebne ustvarjalnost, praksa in spretnost.
Merilo tržnosti	●●●●○	Rezbarski izdelki predstavljajo izdelke B2C, ki se lahko neposredno prodajajo končnim kupcem na

	4 točke	trgih, v spletnih trgovinah itd. Izdelki segajo od jaslic in figuric svetnikov do mask boginje Perchte ter modernih umetniških del.
Merilo ekološkega trajnostnega razvoja	●●●●○ 3 točke	Prispevek k trajnostnemu razvoju je zmeren, saj z rezbarjenjem ni mogoče ustvariti dodatnih okoljskih koristi.
Rezultat za Avstrijo	32/45 točk	

Rezbar

Ocena 8 slovenskih regij NUTS 3 na programskem območju

Merilo	Ocena	Utemeljitev
Merilo ocen strokovnjakov	●●●●● 5 točk	Glede na analizo Prof. Dr. Bogataj je dejavnost rezbarstva na programskem območju ogrožena (prim. Bogataj, str. 45).
Merilo pravnega okvirja	●●●●● 5 točk	V Sloveniji ni formalnega izobraževanja za poklic rezbarja.
Merilo razpoložljivosti obrtnikov na programskem območju	●○○○○ 1 točka	Glede na analizo Prof. Dr. Bogataj najdemo na programskem območju Slovenije sedem registriranih poklicnih rezbarjev ter sedem z dopolnilno dejavnostjo.
Merilo kakovosti izdelkov	●●●●○ 4 točke	Kakovost rezbarskih izdelkov je izjemno visoka, saj je vsak izdelek ročno izdelan in je unikat.
Merilo kulturne dediščine	●●●●○ 4 točke	Rezbarjenja veliko prispeva k ohranjanju, predajanju in prenosu kulturne dediščine, saj se z rezbarjenjem ohranjajo tradicije parkljev in boginje Perchte. Rezbarjenje je pomembno tudi za sakralni inventar.
Merilo času primerne uporabnosti izdelka	●●●●○ 3 točke	Sodobna uporabnost rezbarskih izdelkov je zagotovljena, ampak bolj v smislu umetniške dejavnosti.
Merilo prenosa znanja	●●●●○ 3 točke	Prenos znanja pri rezbarjenju je zmeren, vendar so potrebne ustvarjalnost, praksa in spretnost.
Merilo tržnosti	●●●●○ 5 točk	Rezbarski izdelki predstavljajo izdelke B2C, ki se lahko neposredno prodajajo končnim kupcem na trgih, v spletnih trgovinah itd.

		Izdelki segajo od jaslic in figuric svetnikov do mask boginje Perchte ter modernih umetniških del.
Merilo ekološkega trajnostnega razvoja	●●●●○ 3 točke	Prispevek k trajnostnemu razvoju je zmeren, saj z rezbarjenjem ni mogoče ustvariti dodatnih okoljskih koristi.
Rezultat za Slovenijo	33/45 točk	

Rezultat za Avstrijo 32 točk
Rezultat za Slovenijo 33 točk
Skupni rezultat za rezbarja 65 točk

Oglar

Oglar

Ocena 9 avstrijskih regij NUTS 3 na programskem območju

Merilo	Ocena	Utemeljitev
Merilo ocen strokovnjakov	●○○○○ 1 točka	o od 5 strokovnjakov je med razgovorom navedlo, da ima ta poklic gospodarski potencial o od 5 strokovnjakov je med razgovorom navedlo, da je za ta poklic smiselna priprava učnih načrtov
Merilo pravnega okvirja	●●●●● 5 točk	V Avstriji ni formalnega izobraževanja za poklic oglarja.
Merilo razpoložljivosti obrtnikov na programskem območju	●●●●○ 4 točke	Za poklic oglarja za Avstrijo ni statističnih podatkov. Po internem seznamu obrti je na avstrijskem programskem območju 1 oglar.
Merilo kakovosti izdelkov	●●●●● 5 točk	V nasprotju z industrijskim lesnim ogljem je ročno proizvedeno oglje bolj kakovostno. Industrijsko oglje se proizvaja v rotacijskih pečeh. Pri rotaciji se zaradi drgnjenja ustvarja prah. Pri ročni proizvodnji oglja nastanejo samo celi kosi oglja brez prahu, saj se ti drobijo ročno.
Merilo kulturne dediščine	●●●●● 5 točk	Oglarstvo je bilo leta 2011 vključeno na seznam avstrijske nematerialne kulturne dediščine.
Merilo času primerne uporabnosti izdelka	●○○○○	Nekdanja potreba po oglju za taljenje železa in za izdelavo stekla ter kovaštvo danes ni več prisotna.

	1 točka	Ročno proizvedeno oglje se uporablja predvsem v gostinstvu.
Merilo prenosa znanja	●●●●○ 4 točke	Pri oglarstvu gre za velik prenos znanja. Gradnja oglenic in uravnavanje temperature zahtevata veliko znanja in izkušenj.
Merilo tržnosti	●○○○○ 1 točka	Tržnost ročno proizvedenega oglja je zelo težko zagotoviti, saj je težko tekmovati z industrijskim blagom. Ta izdelek bi lahko bil pomemben za gostinstvo.
Merilo ekološkega trajnostnega razvoja	●○○○○ 1 točka	S proizvodnim postopkom pri oglarstvu so povezana onesnaženja zraka in tal. Približno tretjina suhe teže lesa se v obliki produktov pirolize sprosti v ozračje. Drugi del produktov pirolize, ki se pojavijo kot tekočine, npr. lesni katran, je odgovoren za onesnaženje tal.
Rezultat za Avstrijo	27/45 točk	

Oglar

Ocena 8 slovenskih regij NUTS 3 na programskem območju

Merilo	Ocena	Utemeljitev
Merilo ocen strokovnjakov	●●●●● 5 točk	Glede na analizo Prof. Dr. Bogataj šteje poklic oglarja med ogrožene, obrtne in komercialne dejavnosti (glejte Bogataj, str.47).
Merilo pravnega okvirja	●●●●● 5 točk	V Sloveniji ni formalnega izobraževanja za poklic oglarja.
Merilo razpoložljivosti obrtnikov na programskem območju	●●●●● 5 točk	Glede na analizo Prof. Dr. Bogataj na slovenskem programskem območju ni oglarjev.
Merilo kakovosti izdelkov	●●●●● 5 točk	V nasprotju z industrijskim lesnim ogljem je ročno proizvedeno oglje bolj kakovostno. Industrijsko oglje se proizvaja v rotacijskih pečeh. Pri rotaciji se zaradi drgnjenja ustvarja prah. Pri ročni proizvodnji oglja nastanejo samo celi kosi oglja brez prahu, saj se ti drobijo ročno.
Merilo kulturne dediščine	●●●○○ 3 točke	Oglarstvo zmerno prispeva k ohranjanju, predajanju in prenosu kulturne dediščine.

Merilo času primerne uporabnosti izdelka	●○○○○ 1 točka	Nekdanja potreba po oglju za taljenje železa in za izdelavo stekla ter kovaštvo danes ni več prisotna. Ročno proizvedeno oglje se uporablja predvsem v gostinstvu. V Sloveniji se še vedno zakuri nekaj oglenic, lesno oglje pa se prodaja za pripravo hrane na žaru. To pomeni, da je znanje o oglju še vedno aktivno zastopano, vendar le v zelo omejenem obsegu (prim. Bogataj, str. 44).
Merilo prenosa znanja	●●●●○ 4 točke	Pri oglarstvu gre za velik prenos znanja. Gradnja oglenic in uravnavanje temperature zahtevata veliko znanja in izkušenj.
Merilo tržnosti	●○○○○ 1 točka	Tržnost ročno proizvedenega oglja je zelo težko zagotoviti, saj je težko tekmovati z industrijskim blagom. Ta izdelek bi lahko bil pomemben za gostinstvo.
Merilo ekološkega trajnostnega razvoja	●○○○○ 1 točka	S proizvodnim postopkom pri oglarstvu so povezana onesnaženja zraka in tal. Približno tretjina suhe teže lesa se v obliki produktov pirolize sprosti v ozračje. Drugi del produktov pirolize, ki se pojavijo kot tekočine, npr. lesni katran, je odgovoren za onesnaženje tal.
Rezultat za Slovenijo	30/45 točk	

Rezultat za Avstrijo	27 točk
<u>Rezultat za Slovenijo</u>	<u>30 točk</u>
Skupni rezultat za oglarja	57 točk

4. Priloga

4.1 Priloga 1: Analiza razpoložljivosti in potencialov starih obrti (rokodelstev) in seznam starih rokodelskih ter obrtniških poklicev v programskem prostoru na področju Republike Slovenije

Prof. Dr. Janez Bogataj

Analiza razpoložljivosti in potencialov starih obrti (rokodelstev) in seznam starih rokodelskih ter obrtniških poklicev v programskem prostoru na področju Republike Slovenije

Kdaj in kako ponovno oživljati dediščino rokodelstva?

Projekt: EUREVITA SI-AT 285 / INERREG

KAZALO VSEBINE

UVOD	46
TERMINOLOŠKO VPRAŠANJE	47
KAKO RAZUMETI ROKODELSKO DEDIŠČINO V SODOBNOSTI?	48
RAZVOJ ROKODELSTVA IN NJEGOVE DRUŽBENE SKRBI V SLOVENIJI OD KONCA DRUGE SVETOVNE VOJNE.....	49
MEDNARODNI OKVIRI.....	51
TURIZEM IN KULTURA	52
IZOBRAŽEVANJE ZA ROKODELSKE DEJAVNOSTI	53
OD KOD SO PRIHAJALA ROKODELSKA ZNANJA?	54
OD KOD DANES PRIHAJAJO ROKODELSKA ZNANJA?	55
KAKO V PRIHODNJE?	55
KAJ LAHKO VZAMEMO V ROKE?	56
SEZNAM ROKODELSKIH DEJAVNOSTI V SLOVENIJI.....	57
MERILA ZA OCENJEVANJE ROKODELSKIH IZDELKOV	58
PREGLED IN ANALIZA ROKODELSTEV	59
(STARE) ROKODELSKE IN OBRTNE DEJAVNOSTI IN NJIHOV POMEN ZA OHRANJANJE (STAVBNE) KULTURNE DEDIŠČINE ?	80
OGROŽENE ROKODELSKE IN OBRTNE DEJAVNOSTI	81
SEDEM IZBRANIH OGROŽENIH ROKODELSKIH OZ. OBRTNIH DEJAVNOSTI.....	82
TRI IZBRANE ROKODELSKE OZ. OBRTNE DEJAVNOSTI IN NOSILCI ZNANJ	82

UVOD

Davnega 23. oktobra 1492 je cesar Friderik III. izdal posebno odredbo, v kateri je podrobno navedel, s čim lahko kmetje na Kranjskem trgujejo. Poleg platna, sukna, olja, masla in živine je navedel tudi lesene predmete, ki jih kmetje izdelujejo sami doma, ter leskove obroče in smrekove obode. S to odredbo je cesar uzakonil prosto trgovanje z izdelki lesne galanterije ali *suhe robe*. Ta skupni izraz ali kar tržna znamka je eden prvih primerov marketinga, saj so z njim poskušali pospeševati prodajo in s tem zaslužek izdelovalcev. S poudarjanjem, da gre za suhe izdelke iz lesa, so izdelovalci in prodajalci izpostavljali kakovost izdelkov, ki so bili popolnoma suhi, torej primerni za prodajo in predvsem uporabo. Prvotno so namreč večino teh izdelkov izdelovali iz mokrega lesa, pogosto neposredno v gozdovih. Odredbo so s pridom izrabili prebivalci Ribniške doline in Kočevskega, kjer je bilo izdelovanje suhorobarskih izdelkov tudi najbolj razširjeno. Tudi v naslednjih stoletjih, ko so to odredbo iz 15. stoletja še dopolnjevali, nihče prebivalcem navedenih območij ni kratil od cesarja pridobljenih pravic in izdelovanje je doseglo izreden obseg. Tako so Ribničani pred začetkom druge svetovne vojne izdelovali kar 385 različnih izdelkov suhe robe. Danes se je primarno izdelovanje lesnih galanterijskih izdelkov (t.i. suhorobarska dediščina) močno zmanjšalo, dejavnost pa je vpeta v nove tržne pristope. Tudi sam izraz suha roba je postal zastarel in zlasti za mlade, morebitne prihodnje rokodelce ne deluje stimulatивно. Vendar tukaj ni samo vprašanje stimulacije mladih ampak tudi marketinška vsebina tega poimenovanja, ki je do druge svetovne vojne pomenila poudarjanje izdelkov iz suhega lesa, torej izdelkov, ki se niso krivili ali kako drugače deformirali. Navedeno je zelo poučen primer za celotno rokodelsko prizadevanje v sodobnosti in opozarja, da tudi na tem ustvarjalnem področju prihaja do tehnoloških, estetskih, funkcionalnih, izobraževalnih idr. sprememb. Kdor jim ne sledi, seveda zaostane. Če temu vprašanju tudi država ne nameni ustrezne pozornosti, stimulacij in še česa, je stanje lahko le zaskrbljujoče, ekonomska, socialna in tudi psihična prihodnost izdelovalcev oz. rokodelcev pa izrazito negotova oz. usmerjena v postopno odmiranje.

Pri zgornji navedbi cesarjeve odredbe ne gre le za obujanje dediščine ali zgodovinskega spomina ampak predvsem za zanimiv primer družbene skrbi, ki ga je namenjala rokodelskim dejavnostim kot delu državne ekonomije. Rokodelske dejavnosti oz. panoge niso bile le neka nostalgija tedanjega časa ampak so pomembno pomagale rezati vsakdanji kruh številnim prebivalcem posameznih območij. Cesarjeva odredba opozarja vse kasnejše, torej tudi sodobne oblasti, da kaže rokodelskim panogam in njihovim nosilcem namenjati posebno pozornost in skrb. Prav v sodobnosti se v zvezi z načrtovanimi in novimi razmerji v Evropi in svetu ponujajo številne lastnosti in posebnosti t.i. tradicionalnih ter na drugi strani sodobnih rokodelskih panog. Med njimi je gotovo oblikovanje berljive identitete ali istovetnosti na prvem mestu. Njihova krajevna določljivost je namreč med tistimi lastnostmi, ki jih je večina sodobnih serijskih, pretežno globalnih izdelkov že popolnoma izgubila ali pa vsaj zanemarila. Ohranjanje in nadgrajevanje lokalne različnosti, torej posebnosti, je v svetu ena temeljnih nalog in izziv ustvarjanju. Pri tem gre za različne naslonitve ali celo interpretacije, tako v smislu tehnologij, kot tudi v iskanju osebnega izraznega sloga. Odsotnost tega pogleda je pogosta takrat, ko se poskušajo posamezni rokodelci le približati rokodelcem v različnih drugih okoljih sveta oz. njihovim delom. To je značilno tudi za sodobna rokodelska prizadevanja v Sloveniji, ki bi jih lahko razdelili v dve skupini: prva zasleduje in išče rešitve v okviru ohranjanja in predvsem nadgrajevanja osebnih, lokalnih in regionalnih razpoznavnosti, druga pa je vpeta v globalne ustvarjalne procese in poskuša biti tehnološko, estetsko in kakovostno kar najbolj globalno primerljiva. Krajevna določljivost je zelo pomembno povezana tudi s krajevnimi in regionalnimi gradivi. V svetu danes močno poudarjajo prav to lastnost rokodelskih panog, ki pomembno sooblikuje prizadevanja za sonaravni in vzdržni razvoj.

Ob tem pa ne smemo prezreti še enega pomembnega vidika. To je pomen rokodelskih znanj za ohranjanje stavbne oz. naselbinske dediščine. Njeno ohranjanje je tudi povezano z določenimi novimi tehnologijami in pristopi, vendar pa so določene stavbne celote ali le njihovi deli, ki zahtevajo t.i. klasičen pristop z uporabo značilnih starih tehnologij. Prav na tem področju so velike težave, saj so bili prekinjeni izobraževalni sistemi, ki so dokaj uspešno delovali še do druge svetovne vojne. Števil-

na rokodelska znanja v teh okvirih morajo zato sedaj izvrševati akademsko šolani kadri, ki nekatere tehnologije ponarejajo, ne znajo pa uporabljati načinov in orodij, ki so jih obvladali rokodelci. Slednjih tudi ni več na voljo, da bi bogato znanje prenesli na mlajše generacije in tako ustvarili potreben učni kader.

TERMINOLOŠKO VPRAŠANJE

Danes se tudi na terminološkem področju v Sloveniji (razmeroma počasi) vračamo k nekdanjemu izrazu *rokodelstvo*. Od leta 1977 se je za to področje začelo uporabljati najprej besedno zvezo *domače in umetne obrti*. Slednjo skupino obrtnih dejavnosti smo v osemdesetih letih 20. stoletja zamenjali z ustrežnejšim izrazom *umetnostne obrti*. Tudi nekaj skromne zakonodaje s tega področja je uporabljalo in še uporablja to zvezo, ki pa je zastarela in neuporabna ter se navezuje na razmere v teh panogah v 18. in 19. stoletju. Poimenovanje *rokodelstvo* je bilo izrinjeno iz uporabe in s tem tudi iz primerne prevajanja v druge svetovne jezike predvsem zaradi ideoloških pogledov po koncu druge svetovne vojne. Besedna zveza *domače in umetnostne obrti* je delno neprimerljiva s terminologijo v drugih jezikih, predvsem pa ima tudi kar nekaj negativnih posledic za razumevanje vloge in poslanstva izdelovalcev. Skupino izdelovalcev označuje namreč zelo pestra paleta, tako glede na njihovo starost, izobrazbo, status, stopnjo nadarjenosti, ustvarjalnosti idr. Tako posamezniki ob skromnem začetnem obvladovanju veščin in tehnologij, pogosto kaj hitro postajajo "umetniki" oz. se razglašajo zanje. Biti *rokodelec* seveda danes ne pomeni to, kar je pomenilo prva desetletja po koncu druge svetovne vojne, ko je bila to oznaka za vse tiste, ki so zaradi različnih vzrokov ostajali doma in jim ni uspelo pridobiti prostorov v proizvodnih trakovih velikih tovarn, ki pa jih danes ni več(!). Beseda *rokodelec*, *rokodelstvo* ima danes popolnoma žlahten, ustvarjalni pomen. Označuje posameznika, skupino ali dejavnost, ki odkriva, načrtuje in ustvarja različne kakovosti s svojimi rokami, čeprav tudi s sodobnimi orodji, napravami, tudi računalnikom. Rokodelec in rokodelstvo je okvir vsega ustvarjalnega prizadevanja: od popolnoma enostavnih tehnoloških postopkov z naravnimi gradivi, do zahtevnih, avtorskih, umetniških rešitev. Tako razumejo danes te zadeve tudi v svetu, kjer je najbolj poznana zveza Art&Craft, tudi Handcraft ali Design-led Art&Craft, v nemščini Handwerk, tudi Kunst Handwerk itn.

Edino področje rokodelskega prizadevanja v Sloveniji, ki je sledilo in sledi pravim terminološkim opredelitvam je ocenjevanje in označevanje kakovostnih rokodelskih izdelkov, za kar ima zasluge *Obrtno podjetniška zbornica Slovenije*. Sistem je bil deležen že tudi mednarodne pozornosti in pohval. Označevanje rokodelskih izdelkov z obešankami in nalepnicami temelji od l. 1993 na ocenjevalnem sistemu, ki omogoča izdelovalcem, da svoje izdelke postavijo v presojo strokovnjakov. Vrednotenje izdelkov pomeni torej razmejevanje med kakovostjo in povprečjem, lahko rečemo tudi kičem in predvsem usmerjanje iskanj, ki so še na poti k ustvarjanju vrhunskih rokodelskih stvaritev. Izbrani, torej s strani strokovne komisije pri Obrtno podjetniški zbornici Slovenije certificirani izdelki, so s svojimi nalepnicami in obešankami *Rokodelstvo Art&Craft Slovenija* postali razpoznavno znamenje kakovostne rokodelske ponudbe. Vedno več kupcev vodi pri nakupu znak, ki je hkrati garancija vsestranske kakovosti izdelkov, njihove tehnološke, likovne, estetske, funkcionalne in celostne pojavnosti. Najprej sta bila v uporabi ločena znaka za domače in umetnostne obrti, po desetih letih pa je bil izdelan enoten znak za označevanje, ki temelji tudi na sodobni terminologiji oz. se v bistvu vrača k stari in predvsem pravilni. Ob tem naj pripomnimo, da nekatere evropske države že imajo razvejano ponudbo izdelkov, ki so enotno označeni, še več pa je takih, ki si poskušajo sistem za tako označevanje šele postaviti. Zato je bil tudi v mednarodni strokovni javnosti slovenski model vrednotenja in označevanja že večkrat deležen ustrezne pozornosti. Morda je del naše splošne neambicioznosti v mednarodnih okvirih tudi v tem, da preverjenega in uporabljanega sistema nismo znali ponuditi svetovni (evropski) skupnosti, ki sicer v posameznih razvitih državah namenja veliko

pozornost prav rokodelskim dejavnostim in njihovim nosilcem. Znak *Rokodelstvo Art&Craft Slovenija* nadgrajuje in utrjuje »tradicijo« razpoznavnosti naše ustvarjalnosti, njeno kakovost, bogastvo idej, sporočila naravnih gradiv, žlahtnosti medsebojnih komunikacij, ki jih lahko ustvarjajo posamezni izdelki. Urejena podoba znaka odpira Obrtno podjetniški zbornici Slovenije in predvsem tudi državi nove možnosti in aplikacije na različnih področjih (npr. turizem, mednarodna promocija, izobraževanje itd.). Npr. ponuja se ideja postavitve verige prodajnih mest, kjer bi bil novi znak hkrati tudi razpoznavna blagovna znamka. Vendar to je že nova naloga, ki zahteva premišljen in dodelan pristop, predvsem pa čimprejšnje ukrepanje in ne spet dolgoletni zimski spanec. Le tak način lahko omogoči, da bomo v prihodnje presegli povprečja, banalnosti in popolno zmedo v ponudbi kakovostnih rokodelskih izdelkov Slovenije. Pa naj gre za replike dediščine, njihovo nadgrajevanje v smeri sodobnega oblikovanja ali za popolnoma nove, vrhunske oblikovalske stvaritve. Nekateri rokodelci, ki so še posebej usmerjeni v nadaljevanje znanj za ohranjanje stavbne dediščine, seveda iz teh prizadevanj niso izključeni, vendar lahko govorim le o občasno aktiviranih posameznikih, ki so še zadnji poznavalci tehnologij in znanj na tem področju. O njihovi starostni strukturi nihče ne razmišlja!

KAKO RAZUMETI ROKODELSKO DEDIŠČINO V SODOBNOSTI?

S posameznimi rokodelskimi panogami je pred nami dinamičen razvojni proces. Ne le številne izkušnje in tehnološka znanja, predvsem si zanimiva spoznanja o človekovi vpetosti v razmerja med naravnim in kulturnim okoljem. Človekovo prizadevanje v teh razmerjih je dajalo vrsto rezultatov. Nastajala je cela vrsta izdelkov, namenjenih vsakdanji rabi, posameznim oblikam gospodarskega prizadevanja ali dogajanju v ritualih, šegah in navadah. V tej paleti ustvarjalnosti, ki ji lahko sledimo tako časovno (razvojno) kot tudi vsebinsko (tipološko), sta se neprestano spajali dve sestavini, ki nam jih v sodobnosti pogosto ne uspe združiti: *estetika* in *funkcionalnost*. To pomeni, da so bili rokodelski izdelki vpeti v vsakokratne načine življenja. Zato jih moramo razumevati v okvirih celovitih obravnav civilizacijskih in kulturnih dogajanj v nekem času in prostoru. Ni še dolgo, ko so v rokodelskih mojstrovinah videli resnično le zanimive primere ljudske umetnosti in ročne spretnosti. Poudarjali so njihovo dekorativnost, z njimi polnili razne zbirke in krasili stanovanja. Pogosto so zgroženo ugotavljali, da te lepe, stare stvari in mojstrstva izginjajo, da jih je škoda... Današnji pogledi so popolnoma drugačni! Narodi in države vedno bolj ugotavljajo resnični pomen te dediščine. Ne opredeljujejo je več z romantično nostalgijo ali nekakšnim "muzeologiranjem". V posameznih panogah in izdelkih vidijo predvsem številne modele in izzive za sodobno in prihodnje oblikovanje, zlasti v povezanosti z vedno bolj poudarjenimi zahtevami po kakovostnejšem življenju. Kar pa nikakor ni le finančna kategorija. In prav v tem je tudi alternativnost rokodelske dediščine ali njenih sodobnih oblik. Dediščina, tako kot na drugih, tudi na tem področju pokaže na odlične rešitve in pomene, ki so vedno v razmerju med človekom in njegovim življenjem. Vendar ni privesek ali oblika agresivnega poseganja v prostor in kulturo, ampak je vedno in povsod po meri človeku in njegovemu življenjskemu slogu. To se kaže tudi na področju tehnologij in uporabe gradiv. Rokodelci so vedno uporabljali in v veliki meri še vedno uporabljajo gradiva, ki jih dobijo v lastnem kulturnem in naravnem okolju. Torej vsa tista, ki so jim tako rekoč pred pragom. Prav zato ni strahu pred odvisnostjo od tujih gradiv in tehnologij, kar se vedno pogosteje pojavlja ob avtomatističnem kopiranju in prevzemanju vsega "drugega" ali globalnega. Razveseljav je porast rokodelcev, ki tudi v Sloveniji zadnja leta ustvarjajo z recikliranimi gradivi in jih celo tudi sami reciklirajo skozi ustvarjalne procese.

Kulturna dediščina rokodelstva je seveda le ena od sestavin tega pojma in njegove pojavnosti v sodobnosti. Sodobno rokodelstvo sestavljajo štiri temeljne skupine:

1. Najprej nadaljevanje ali kontinuiteta zgodovinskega spomina, prenos in ohranjanje bogatih znanj, veščin, spretnosti, tehnologij.

2. Drugo skupino predstavljajo replike rokodelskih izdelkov. Lahko bi jim rekli tudi ponovitve zgodovinskega spomina, pri čemer se sodobni izdelki ne smejo v ničemer razlikovati od svojih "prednikov".
3. Tretjo skupino imenujemo interpretacije zgodovinskega spomina. V teh okvirih se posamezni rokodelci zgledujejo po oblikah, tehnologijah, tudi uporabnosti izdelkov iz različnih obdobij kulturne dediščine in ustvarjajo nove rešitve na teh temeljih. Kot enega največjih pozitivnih primerov tega ustvarjalnega iskanja lahko najdemo npr. v sodobnem skandinavskem, češkem, slovaškem, nemškem in še kakšnem oblikovanju.
4. Četrto skupino pa predstavljajo popolnoma nove tehnološke, oblikovne in funkcionalne rokodelske rešitve, ki nimajo nikakršne povezave z dediščino ali zgodovinskim spominom ampak ju pravzaprav šele ustvarjajo.

Če povzamemo imamo danes na rokodelskem področju opraviti z naslednjimi temeljnimi skupinami:

- a. Nadaljevanje ali kontinuiteta rokodelske dediščine
- b. Replike rokodelskih izdelkov
- c. Interpretacije rokodelske dediščine, pri katerih se dopolnjujeta tako estetska kot predvsem tudi funkcionalna (uporabna) komponenta.
- d. Nove rokodelske panoge in tehnologije, ki so lahko izvirno lokalne ali regionalne ali pa povzete iz širokega nabora globalne ponudbe.

Seveda pa tudi v teh okvirih nastopa vprašanje t.i. *oživljanja*. To vprašanje je bilo še posebej aktualno ob velikih družbenih spremembah po koncu druge svetovne vojne, ko je prihajalo do velikih družbenih, ekonomskih in kulturnih sprememb v svetu. V številnih državah so poskušali oživljati že mrtve kulturne pojave, namesto, da bi se usmerili k obravnavanju tistih, ki so nastajali na novo. Oživljanje je zato po nekaj letih doživelo ustrezno strokovno kritiko in ta evropski proces je bil ustavljen oz. ni bil več predmet resnega strokovnega prizadevanja. Zato smo tudi danes zelo previdni pri uporabi termina *oživljanje*, oz. njegove aplikacije tudi na rokodelskih področjih. Posamezne rokodelske panoge opredeljuje predvsem konzum. Ta pa se razvojno spreminja in spremembe je potrebno upoštevati na vseh področjih, s katerimi je povezan. Tudi na področju ohranjanja stavbne dediščine.

RAZVOJ ROKODELSTVA IN NJEGOVE DRUŽBENE SKRBI V SLOVENIJI OD KONCA DRUGE SVETOVNE VOJNE

Proces sicer zelo skromnega družbenega prizadevanja in skrbi za rokodelske panoge in njihove nosilce se je začel postopoma razvijati v sedemdesetih letih 20. stoletja. Leta 1977 je mesto Slovenj Gradec gostilo »1. slovensko razstavo domače in umetne obrti«. V Galeriji likovnih umetnosti so predstavili rokodelske izdelke in s tem poskušali tudi Slovenj Gradcu omogočiti bienalno sejmsko dejavnost. Že prva razstava ni bila le sejmski prikaz sočasne rokodelske ustvarjalnosti ampak je imela širše poslanstvo: opozoriti je želela na velike in različne ustvarjalne možnosti ter zagotoviti ustrezne delovne, statusne in ekonomske pogoje rokodelcem, ki so bili v okvirih takratne družbene ureditve razumljeni le kot nekakšen reprezentativni privesek v siceršnjem razvijajočem se industrijskem vzdušju. Nekateri politiki so poudarjali, da se *zavedajo vloge in mesta umetnostne in domače obrti v okviru malega gospodarstva, saj je ta dejavnost nepogrešljiv element v kompleksni gospodarski in turistični ponudbi. Še več, umetnostna in domača obrt, spodbujana in zasnovana z jasnim konceptom, z utemeljitvijo in dokazom o njeni izvirnosti, je pomemben element v ponazoritvi razvoja določene narodne skupnosti*. Vendar vse to je do danes ostalo le pri lepih besedah!

Leto 1977 vseeno pomeni »rojstno leto« nove dobe razvoja rokodelskih dejavnosti v Sloveniji, ki so bile do tedaj že v delnem zatonu. Predvsem ni bilo ustreznih prenosov bogatih tehnoloških in oblikovalskih znanj ter strokovnih vrednotenj izdelovanja, kar naj bi predstavljalo pomembne možnosti za različne oblike zaposlovanja in vire zaslužka. V drugih takratnih vzhodnih socialističnih državah so razvijali rokodelske dejavnosti v državnih združenjih in zadrugah. Velika njihova prednost je bila v tem, da so imeli ustrezne strokovne osnove in vodstva, predvsem tudi ustrezne prenose znanj na mlajše generacije, kar se je npr. v Sloveniji od konca druge svetovne vojne postopoma opuščalo, razen ena same izjeme v Čipkarski šoli v Idriji, ki še danes neprekinjeno deluje od leta 1876. Seveda so bili rokodelski izdelki močno zastopani v državnih promocijah in identifikacijah, rokodelce in njihove izdelke so vključevali v najrazličnejše turistične vsebine, vendar bolj kot posebnosti ali nostalgična spogledovanja s preteklostmi. Zahodni del Evrope je nadaljeval z razvojem tako individualnih delavnic kot tudi kreativnih skupin. Svojevrsten model predstavljajo skandinavske dežele, ki so razvile visoko raven razpoznavnega ali istovetnostnega unikatnega in industrijskega oblikovanja, temelječega prav na bogatih tehnoloških in kreativnih izkušnjah rokodelske kulturne dediščine. Pomembno za nadaljnji razvoj rokodelskih dejavnosti v zahodni Evropi je bilo vključevanje rokodelcev v mednarodne, tudi lokalne in krajeve sejemске prireditve, med katerimi naj še posebej izpostavim sejma Handwerksmesse in Heim u. Handwerk (H+H) v Münchnu. Danes se na različnih velikih svetovnih sejmih vedno predstavljajo lokalni ali regionalni rokodelci, ki obiskovalcem ponujajo svoje izdelke. Poleg tega je danes samo v Evropi cela vrsta specializiranih rokodelskih sejmov in razstav, tudi sejmov, ki so namenjeni le posameznim rokodelskim panogam. Eden takih je npr. lončarski in keramični sejem v Berounu pri Pragi.

Vsa naslednja leta so pomenila v Sloveniji oranje ledine in šele v osemdesetih in devetdesetih letih 20. stoletja je takratna država namenila nekaj zelo skromnih, komaj omembe vrednih statusnih stimulacij za rokodelce (npr. leta 1992 v novem Zakonu o prometnem davku). V nadaljevanju je bil izdelan strokovni sistem vrednotenja, ocenjevanja in označevanja rokodelskih izdelkov (1994) in na teh osnovah smo v devetdesetih letih 20. stoletja postavili blagovno znamko *Rokodelstvo-Art& Craft Slovenija*. Začelo se je sistematično strokovno ocenjevanje, certificiranje izdelkov in označevanje tistih, ki jih *Strokovna komisija pri Obrtno podjetniški zbornici Slovenije* še danes izbira v krog najbolj vsestransko kakovostnih. Vsak kakovosten izdelek je označen z razpoznavnim znakom, kar postopoma ureja ponudbo na trgu in ustvarja določeno razpoznavnost. Strokovna komisija ocenjuje izdelke čez celo leto, razen v juliju in avgustu. Sestavljajo jo strokovnjaki s področja etnologije, zgodovine umetnosti, oblikovanja in rokodelske dediščine. Slednje področje je nujno zaradi razmeroma velikega števila replik oz. izdelovanja ponovitev rokodelskih zgodovinskih spominov. Odziv je izjemen, saj rokodelci in drugi izdelovalci mesečno pošljejo v oceno tudi po 100 izdelkov. Tako so postajale bienalne razstave v Slovenj Gradcu (nekaj njih tudi v Ljubljani) prikazi dvoletne kakovostne ustvarjalnosti in pomemben dogodek za trženje izdelkov. Vendar so te razstave v zadnjih letih postale le reprezentančni prikazi rokodelske ustvarjalnosti in nič več. Nič niso pripomogle k urejanju statusa rokodelcev, k zaježitvi opuščanja nekaterih t.i. tradicionalnih rokodelskih dejavnosti. Tudi njihova lokacija v Slovenj Gradcu je bila zelo neprimerna in ni dosegla niti primerne obiska, kaj šele ustrezne populacije, ki bi jo morala nagovoriti. Zato so rokodelci v okviru sekcije pri Obrtno podjetniški zbornici zelo, pravilno sklenili, da se odpovejo razstavi od vključno leta 2018. Posameznim avtorjem, ki so zaokrožili svoje delo z življenjskimi ustvarjalnimi dosežki in opusom, je Obrtno podjetniška zbornica Slovenije, lastnica in glavna organizatorica razstav do leta 2018, začela podeljevati nazive za odličnost »Zlata vitica«. Žal so bili tudi ti nazivi zgolj svečani in niso imeli nekih konkretnih, stimulizacijskih posledic za prejemnike.

Sistem ocenjevanja in vrednotenja rokodelskih izdelkov skrbi za ohranjanje in razvoj rokodelskih dejavnosti, ocenjevalni kriteriji za ocenjevanje izdelkov so pomembni slovenski dosežki, ki so bili deležni tudi ustrezne mednarodne pozornosti. Med kriteriji oz. merili za ocenjevanje rokodelskih izdelkov so merila celovite kakovosti, primernosti gradiva (tudi več različnih gradiv), tehnološkega procesa, kulturne dediščine, estetike in likovnosti, merilo unikatnega ali industrijskega oblikovanja,

aplikativnosti, celovitosti izdelkov, nadalje merilo vzgojnih in izobraževalnih sestavin, ekonomske (tržne) vrednosti, kraja ali regije, števila izdelkov (unikatno oblikovanje, malo- ali več serijski izdelki).

Leta 2001 je bil v Sloveniji narejen še en poskus za ureditev stanja na področju rokodelskih dejavnosti. Izdelan je bil model s 13 do 14 regionalnimi in delno tudi tematskimi *rokodelskimi centri* ter osrednjim v Ljubljani. Slednji naj bi imel povezovalno, promocijsko in izobraževalno vlogo, regionalni bi razvijali za določena območja značilne rokodelske dejavnosti. Namenjeni bi bili pretežno mladim rokodelcem in bi delovali na več načinov, med drugim tudi kot bivalni ateljeji oz. rokodelske delavnice. Bivalni rokodelski ateljeji oz. delavnice so seveda le ena od oblik, ki bi jih lahko razvijali v takih centrih. Za posamezni regionalni rokodelski center bi lahko namenili prenovljeno starejšo industrijsko arhitekturo, stavbo v starem mestnem središču ali katerokoli arhitekturo, ki nima več svoje uporabne vsebine. V Ljubljani se je npr. ponujala taka možnost s prenovo nekdanjih prostorov tovarne Rog. Poleg bivalnih ateljev so možnosti zgolj z delavnicami, ki imajo tudi dvoj prodajni del. Na tak način bi se skrajšala pot med izdelovalcem oz. izdelkom ter kupcem, saj med njima ni cele četice posrednikov, ki jim sicer pravimo trgovci. Slednji so v veliki meri zaslužni, da so npr. izdelki naših rokodelcev cenovno popolnoma nekonkurenčni z drugimi iz tujine. Rokodelski centri ponujajo trden sistem, ki bi pomenil številne aplikativne možnosti na področjih prenosov znanj, oblikovalskih nadgraditev, turizma idr. Sistem je bil že v fazi prvih uresničitvev, vendar sta njegovo dinamično nadaljevanje zavrla neodločnost, počasnost in nestrokovno (politično) vmešavanje. Kljub temu se danes v Sloveniji lahko pohvalimo z nekaterimi obetavnimi začetki regionalnih centrov v Veržetu, Škofji Loki, Ribnici, Sežani, Idriji, Moravčah, delno tudi v Kropi in Slovenski Bistrici. K tem prizadevanjem moramo dodati še vrsto novejših sejmskih prireditev, ki sicer zelo primerno oblikujejo vsebine urbanih prostorov v nekaterih slovenskih mestih, hkrati pa so v večini primerov tudi lepe ilustracije nemoči lokalnih in regionalnih rokodelcev na področju samoorganiziranja in delovanja v smeri nekakšnih združenj, projektnih ipd. skupin. Zato zasebne pobude, ki vodijo do takih predstavitev, pogosto le na drugačne načine izkoriščajo rokodelce in ustvarjajo svoj zaslužek ter samopromocijo. Glede tega so slovenske razmere močno drugačne od podobnih sejmskih predstavitev v Evropi.

MEDNARODNI OKVIRI

Razen ocenjevanja in izbire kakovostnih izdelkov, organizacije najrazličnejših razstav v Sloveniji in tujini ter rokodelskih centrov, ki so se v letu 2017 povezali v združenje, je rokodelsko področje močno zapostavljeno področje narodnega gospodarstva, izobraževanja, zaposlovanja, vzdržnega in sonaravnega razvoja. Rokodelskega področja se zelo obrobno dotikajo različni resorji, od gospodarstva, do izobraževanja, kulture in turizma. Posamezne panoge se občasno izpostavljajo kot pomembne za ohranjanje kulturne, zlasti še stavbne dediščine. Vendar poznamo tudi nasprotno pojave, saj se nekateri rokodelskih panog in njihovih nosilcev celo otepajo. Če razmere na rokodelskem področju postavimo v mednarodne okvire, ugotovimo, da mednarodno nepovezano in skromno razpoznavno. Prav zato je bila ob koncu leta 2008 izdelana zasnova za reprezentativno potujočo razstavo rokodelcev vseh držav EU, ki naj bi ugledala luč sveta že leta 2010 v Slovenj Gradcu, vendar je do njene delne uresničitve ni prišlo. Formalno so jo uvrstili v okvire programov Evropske prestolnice kulture, čeprav bi bila lahko eno temeljnih sporočil in izzivov bodočega evropskega prizadevanja. Take celovite vseevropske rokodelske razstave v Evropi še ni bilo! V programih Evropske prestolnice kulture je bila zelo obrobno omenjena in to le enkrat! Organizatorji v Slovenj Gradcu so sicer izvedli skromen približek, ki je bil odslikava slabe odzivnosti iz držav EU za sodelovanje na razstavi, predvsem pa lokalne organizacijske neizkušenosti in skromnih finančnih okvirov. Kljub temu, da na razstavi ni sodelovala vrsta držav EU, bi jo organizatorji lahko razumeli in promovirali kot prvo napoved novega rokodelskega dialoga v Evropi. Dialoga, za katerega nam tako sporočila kulturne dediščine kot prihodnje rokodelske naloge in potrebe, posredujejo vrsto argumentov. Prav ti argumenti

pomenijo osnove, ki se jim bomo morali v prihodnje še kako posvečati in jih razvijati. V posameznih rokodelskih panogah in tehnoloških postopkih so uskladiščena številna znanja, veščine in spretnosti, ki jim tudi organizacija Unesco namenja veliko pozornost s Konvencijo o varstvu nesnovne kulturne dediščine iz leta 2003. Prav ta konvencija poudarja pomen rokodelske dediščine in sodobnih rokodelskih znanj na lokalnih in državnih ravneh, kar pomeni priložnosti za spoznavanja lokalnih in regionalnih kulturnih identitet v mednarodnem okolju. Ne gre le za ohranjanje kulturnega bogastva in identitet, ki so zaradi razraščene globalizma močno ogroženi ampak tudi za iskanja novih ustvarjalnih poti in načinov, vendar temelječih na različnih dediščinskih izkušnjah. Z njihovim odkrivanjem in spoznavanjem nam ni omogočen le pogled v delovanje in ustvarjalnost konkretnega rokodelca ampak tudi v družbo, ki ji pripada, v oblike in vsebine njenega gospodarskega prizadevanja, družbenih odnosov in duhovne ustvarjalnosti.

Družbeni položaj rokodelcev v Evropi je zelo različen. To pomeni možne načine njihove povezanosti in organiziranja, stimulacije in druge oblike družbenih skrbi, ki jih posamezna evropska okolja (države) namenjajo ali ne namenjajo rokodelcem oz. posameznim dejavnostim. Razmere na področju povezanosti in organiziranja v Evropi so zelo različne: od posameznih rokodelskih delavnic, do zadrug, komun in seveda tudi sistemov bivalnih ter drugih rokodelskih ateljejev oz. delavnic. Ponekod se oživljajo tudi t.i. potujoče, storitvene dejavnosti, rokodelci delujejo v programih muzejskih središč, drugod spet jih vključujejo v šolske programe, saj prinašajo njim in predvsem mladini alternativne načine ustvarjalnosti, s tem pa tudi vitalne oblike razmišljanja in inovativnosti. V okviru splošne krize izobraževalnih sistemov se postavlja vprašanje prisotnosti rokodelskih znanj na ustreznih stopnjah izobraževanja. Za vse te je seveda temeljnega pomena uskladiščenje obstoječih (t.i. tradicionalnih) znanj in njihovo sistematično prenašanje na prihodnje mlade generacije. Vrhunsko obvladovanje elektronike, računalniških znanj in drugih najbolj sodobnih tehnologij mora v prihodnje dobiti ustrezno zastopanost tudi z znanji, ki so povezana z naravo, ki so človeku in okolju prijazna, ki vnašajo razsežnosti kakovosti v človekovo bivanje in življenje nasploh. Rokodelska znanja predstavljajo izjemne izkušnje in so hkrati nabor za iskanje novih ustvarjalnih možnosti.

TURIZEM IN KULTURA

V vsem razvojnem procesu od konca druge svetovne vojne so bili rokodelci najbolj vključeni v okvire turističnih programov. Predstavljali so in še vedno predstavljajo posebnosti in značilnosti posameznih lokalnih in regionalnih kultur. Čeprav se izdelovanje rokodelskih izdelkov pogosto izvaja celo v cenejših, najpogostejše azijskih okoljih in se v posameznih evropskih okoljih izvaja le še njihova prodaja, je ostalo število izvirnih rokodelcev še vedno na ravni, ki omogoča ohranjanje pestre lokalne in regionalne različnosti. Tudi zavajanje turističnih in drugih kupcev s ponarejenim svetom umetnih gradiv se zadnja leta vedno bolj umika in se vračajo lokalna naravna oz. pristna gradiva. Odkrivanje rokodelske palete Evrope in sveta je poleg spoznavanja naravne in kulturne dediščine ter kulinarike eden od najbolj vabljivih motivov siceršnjega turističnega prizadevanja v svetu. Človeku omogoča vpogled v stoletna ali sodobna razmerja med rokodelci in naravo, odstira poglede v zakladnico znanj in veščin, sledi rokam in orodjem, ki ustvarjajo žlahtnosti in vrednote za naša delovna in bivalna okolja, omogoča spoznavanje vsakdanjikov in praznikov različnih kultur. Danes je v okvirih Evropske Unije in Sveta Evrope vrsta kulturnih poti. Nekatere so bolj, druge manj obiskane. Prav tako nastaja veriga prijaznih turističnih destinacij v okviru skupine EDEN (European Destinations of Excellency). Vsa ta vzdržna prizadevanja lahko v prihodnje povežejo tudi rokodelske poti Evrope, tako kot so jo povezovala že pred stoletji, seveda z drugačnimi ekonomskimi motivi in potrebami.

Rokodelske panoge danes predstavljajo v vseh evropskih in tudi drugih državah pomemben segment njihove identitete in razpoznavnosti. V okviru organizacije Unesco se je ob koncu devetdesetih let zaključila velika akcija *Dekada za ohranjanje in razvoj domačih in umetnostnih obrti*. Deset let svetovnih prizadevanj, ki so npr. popolnoma obšla Slovenijo(!). Pri tem seveda ni šlo le za ohranjanje in

razvoj. Številna gospodarstva namreč namenljajo rokodelskim dejavnostim ustrezne stimulacije in z mnogimi ukrepi, tudi finančnimi olajšavami, poskrbijo, da se ta segment ustvarjalnosti in ekonomije primerno razvija. Slovenija je skoraj na vseh področjih tega delovanja še močno na spodnjem delu svetovne lestvice, razen že omenjenega dobro urejenega sistema strokovnega vrednotenja oz. ocenjevanja izdelkov in njihovega označevanja z nalepkami oz. obešankami. Posamezne rokodelske panoge, dejavnosti, spretnosti in znanja niso nekaj stalnega, nespremenljivega, muzejskega, nekaj, kar dela nek starejši mojster v kotu svoje hiše! To so dejavnosti, ki se prav tako razvijajo, torej se ohranjajo, nastajajo in tudi odmirajo, kot vse ostalo v naših življenjih. Spreminjajo se načini izdelovanja, uporabe orodij, gradiv ipd. Vendar vsem tem spremembam lahko sledijo le stroke in strokovnjaki, ki so za to delo usposobljeni. In veseli smo lahko, da imamo tudi na tem področju ustrezne kadre. Vendar je še pomembnejše, da se povečuje tudi število mladih rokodelcev in rokodelskih panog ne predstavlja več le razmeroma visoka povprečna starostna struktura prebivalstva. Žal se znotraj tega "podmladka" vse prepogosto išče hitre ustvarjalne bližnjice, celo prevzete iz tujih priročnikov ali konkretnih tujih primerov. Agresija globalizma je tudi na področju rokodelskih panog zelo velika. Prav zato se tako poudarjeno opozarja na lokalne in regionalne posebnosti oz. na ustvarjalnosti, ki izvirajo iz teh okolij, na drugi strani pa tudi približevanje nekim globalnim težnjam v smeri estetike in kakovosti, vendar od prizadevanju za iskanje lastne prepoznavnosti in oblikovanje osebnostnega profila.

IZOBRAŽEVANJE ZA ROKODELSKE DEJAVNOSTI

Izobraževanje za posamezne rokodelske dejavnosti je v Sloveniji (in še kje drugje v Evropi) eno najbolj problematičnih vprašanj sodobnega in bodočega obstoja ter razvoja tega pomembnega področja kulturne dediščine, gospodarskih prizadevanj, ustvarjalnosti in sooblikovalca evropskih regionalnih kultur. Z njimi niso povezane le tehnologije in načini proizvodnje ampak v prvi vrsti ustvarjanje pravih, tudi ekonomskih motivov za mlade ljudi, ki bi lahko videli v prihodnje veliko večje možnosti za njihov bodoči razvoj v pestri paleti najrazličnejših dejavnosti. Prav pestrost palete rokodelskih dejavnosti je ena od ovir za načrtovanje učinkovitih oz. univerzalnih izobraževalnih programov, kar je današnja, ne preveč obetavna, evropska težnja tudi na drugih izobraževalnih področjih. Univerzalnega ali celo unificiranega izobraževanja na teh področjih preprosto ne more biti, saj bi to pomenilo uničenje regionalnih in lokalnih ustvarjalnih različnosti ter izraznih oblik, ki predstavljajo eno največjih evropskih kulturnih in še kakšnih bogastev. Zato je potrebno premišljeno usmerjati razvoj izobraževanja v smeri ohranjanja izobraževalne palete, ne pa strnjevanja posameznih področij in ustvarjati nekakšne bodoče rokodelske univerzalce (!). Prav tako pot lahko zagotovi posameznim rokodelskim dejavnostim specifičen značaj, rokodelstvu v celoti pa žlahtno, človeku in naravi prijazno, trajnostno alternativo za oblikovanje bodočih kakovosti bivanja in življenja nasploh.

Čeprav imamo pri večini rokodelskih panog opraviti s t.i. podedovanimi znanji, terjajo sodobne razmere in bodočnost posameznih dejavnosti nove premisleke in predvsem korake.

V evropskem prostoru je stanje na tem področju zelo različno, kar je posledica vsaj dveh različnih modelov razumevanja izobraževanja za rokodelske dejavnosti. V Sloveniji so bile rokodelske dejavnosti od konca druge svetovne vojne pojmovane kot simboli zaostalosti. Politični ideologiji so pomenile odlično sredstvo, s katerim so mladim ljudem dopovedovali, naj se vendar izobražujejo v drugih, takrat »modernih« smereh. V nasprotnem primeru bodo ostali arhaični, nerazviti rokodelci, torej tisti posamezniki, ki jim ne bo preostalo drugega, kot da pletejo košare, delajo keramične izdelke, pokrivajo strehe s škodlami ali slamo idr. Vendar pa so tej isti ideologiji pomenili delujoči rokodelci nekakšne folklorne eksote. Bili so neke vrste »servisi« za potrebe festivalov, protokolov, poslovnih in protokolarnih daril in za popestritev turističnih prireditev ter spominkarske ponudbe. Posledice tega več desetletnega nerazumevanja prave vloge rokodelstva in potreb za razvoj

izobraževalnih oblik se seveda še danes odražajo v vsej svoji širini. Navajamo nekaj najbolj aktualnih perečih vprašanj, ki so posledica navedenega razvoja:

- Mladi ljudje se ne odločajo za poklice v okviru rokodelskih dejavnosti. Ker se posamezne dejavnosti pogosto prikazujejo kot nekaj starega, lepega, tradicionalnega in ni ustvarjen preskok tudi na področje sodobnega ustvarjanja, so mladim ljudem take dejavnosti nezanimive in v njih vidijo sestavino zastarelosti. Zelo nazoren je primer lesne galanterije, ki je poznana s starim, arhaičnim poimenovanjem *suha roba*. Pred leti je bil sicer poskus, da se za to dejavnost pripravi poklicna kvalifikacija. Strokovno je bilo opozorjeno, da se sodobni izdelovalec lesne galanterije ne bi več smel imenovati *suhorobar*, saj je ta naziv med mladimi primer zaostalosti. Žal predlog ni bil sprejet.
- Zaradi neustreznih družbenih stimulacij upada število tistih, ki jim bi bila ena od rokodelskih panog lahko temeljni poklic, ustvarjalna in gospodarska dejavnost.
- V Sloveniji imamo učbenike za klekljane čipke in izdelovanje krpank ter poslikavo (velikonočnih) jajc. Za vse ostale dejavnosti je na voljo predvsem sodobna tuja literatura, ki negativno vpliva na razvoj identitetne sestavine v rokodelski ustvarjalnosti, saj posamezni izdelovalci poleg spoznavanja tehnologij prevzemajo tudi ustvarjalne vzore, ki jih ponuja tuja literatura.
- Zelo slabo so razvejane oz. razdelane dejavnosti v okviru nacionalnih poklicnih kvalifikacij. Za številne rokodelske dejavnosti tudi ni ustreznih poznavalcev, ki bi lahko pripravili vsebine kvalifikacij in tudi ustrezno literaturo.
- Rokodelske dejavnosti so vključene med sestavine nesnovne kulturne dediščine in sicer kot paleta najrazličnejših znanj. To dediščino ščiti od leta 2003 posebna listina Unesco. Kljub temu, da je Slovenija podpisnica te listine, v državi še nimamo izdelanih meril in argumentiranega izbora, kaj, kako in katere rokodelske dejavnosti oz. njihove nosilce bomo s to listino zaščitili. Seveda je stvar še toliko bolj zapletena, ker se z listino ščiti podedovane in načine, manj pa so prizadevanja naravnana k nadaljnjemu razvoju, ustvarjanju, ki privede do unikatnega oblikovanja, ustvarjanja novih oblik, tehnologij idr. Nabor predlogov s področja rokodelskih dejavnosti za zaščito zato odpira številna vprašanja in je posledica nepoznavanja razmer na tem področju.
- Dosedanji, zlasti povojni razvoj je privedel do tega, da za posamezne rokodelske dejavnosti nimamo niti ustreznega učnega kadra. Rokodelske spretnosti niso sistematično vključene v šolski sistem pri ustreznih predmetih. Ponekod rešujejo zadeve z občasnim ali naključnim vabljenjem rokodelcev v osnovne šole, kjer potem informirajo učitelje in učence o posameznih izdelkih in različnih (tradicionalnih) tehnologijah. Vendar to so le obiski, ne pa sistematični, nekaj tednov ali mesecev trajajoči izobraževalni procesi.
- Slovenija je prav gotovo veliko naredila na področju promocije rokodelskih panog ter s postavitvijo sistema za vrednotenje ter označevanja kakovostnih rokodelskih izdelkov z znamko *Rokodelstvo-Art&Craft Slovenija*. Znamka se je močno uveljavila tudi med kupci, vendar pa to ni dovolj, saj sama znamka, naj bo še tako uspešna, ne more rešiti nezavidljivega položaja rokodelskih panog.

OD KOD SO PRIHAJALA ROKODELSKA ZNANJA?

Temeljno značilnost izobraževanja za rokodelske dejavnosti v zadnjih dvesto letih predstavlja **kombinacija formalnih in neformalnih** izobraževalnih oblik. Podrobnejši pogled pokaže dve temeljni skupini:

1. Prvo predstavljajo podedovane, pretežno družinske tradicije. Rokodelske dejavnosti so imele pomembno vlogo tudi v avtarkičnih oblikah gospodarjenja in so bile povezane z lastnim konzumom ter zadovoljevanjem lokalnih in le delno regionalnih potreb po rokodelskih izdelkih in storitvah. Velika večina rokodelskih panog je temeljila na samouškem znanju, ki se je prenašalo iz generacije v generacijo.

2. Druga skupina je povezana z razvojem merkantilizma in fiziokratizma v 18. in tudi 19. stoletju, ko se je razvil odličen sistem izobraževanja za rokodelske dejavnosti. Organizirali so se tečaji, znanja so posredovali potujoči učitelji, pogosto iz širšega evropskega prostora. Na voljo so bili priročniki in učbeniki za vsa rokodelska področja oz. dejavnosti. Z razpadom avstroogrske monarhije je postopoma razpadal tudi ta sistem, čeprav so se posamezna znanja ohranjala s posebno nadarjenimi nosilci še v obdobju Kraljevine Jugoslavije in v prva leta po koncu druge svetovne vojne. V Sloveniji to še posebej velja za lončarstvo, pletarstvo, lesno galanterijo, mizarstvo, tesarstvo in sodarstvo.

OD KOD DANES PRIHAJAJO ROKODELSKA ZNANJA?

Temeljno značilnost izobraževanja za rokodelske dejavnosti predstavljajo **neformalne** izobraževalne oblike. Podrobnejši pogled pokaže naslednje skupine oz. oblike:

- Med značilnimi formalnimi oblikami so predvsem razni tečaji, ki pa so usmerjeni pretežno k novim, globaliziranim rokodelskim panogam (npr. oblikovanje slanega testa, keramična tehnika raku, izdelovanje krpank, izdelki v tehnologiji Tiffany idr.). Izjemo predstavljajo le kakovostni tečaji za izdelovanje klekljanih čipk, ki so se razširili tudi zunaj t.i. tradicionalnih klekljarskih središč.
- Edini pravi formalni izobraževanji v Sloveniji razvijata Čipkarska šola v Idriji in za umetnostno kovaštvo UKO v Kropi. Znanja za področja lesne galanterije, ki jih v preteklosti okvirja izraz *suha roba*, se pridobivajo na srednjih lesarskih šolah, vendar niso specializirane. Zlasti je njihova velika pomanjkljivost na zahtevnem področju oblikovanja, kar je najbolj šibka sestavina srednjega lesarskega izobraževanja in močno zaostaja za sicer odličnimi pridobljenimi tehnološkimi znanji.
- Zelo je upadlo prenašanje znanj v okviru družinskih tradicij, kar je posledica neurejenih statusnih in ekonomskih vprašanj ter odsotnosti stimulacij s strani države.
- Splošna značilnost rokodelstva v Sloveniji je močna individualizacija. Večina rokodelcev, zlasti tudi mladih, zelo malo razmišlja o ustvarjalnih središčih, kreativnih delavnicah, rokodelskih komunah in drugih oblikah organiziranja v skupinah, ki omogočajo tudi drugačne pretoke znanj ter seveda tudi druge oblike (podjetništvo, trženje, oblikovanje, razvoj idej idr.).
- Popolnoma je odsotna motivacija mladih ljudi za posamezne rokodelske panoge tudi v medijih, zlasti še v televizijskih programih. Medijska pokritost rokodelskih panog in njihovih nosilcev je še vedno pretežno na kuriozitetni ravni z veliko mero nostalgiranja in romantizma. Podobno velja tudi za turistične programe in vsebine, čeprav se v zadnjih letih na tem področju zadeve počasi premikajo v bolj obetavno smer.

KAKO V PRIHODNJE?

Vrstni red navajanja alinej nima prioriteta značaja. To pomeni, da je vsaka od navedenih alinej enakovredno pomembna in hkrati v taki ali drugačni povezavi z ostalimi.

- Razvoj izobraževanja bi moral v prihodnje potekati v več smereh in za več (najbolje za vse) rokodelskih dejavnosti. Nikakor ni primerno oblikovati nekakšne rokodelske univerzalne, ki bi obvladovali več različnih rokodelskih spretnosti. Nujna so združevanja znanj v okviru posameznih gradiv, npr. za vsa rokodelstva, ki uporabljajo les, vse vrste poslikav na steklo in vse vrste oblikovanja stekla, vse v zvezi z oblikovanjem gline itn.
- Pomembno vlogo bi morali odigrati posamezni rokodelski centri ali središča, ki so del sistema *Rokodelskih središč Slovenije*. Organiziranje nekaterih predvidenih in že delujočih središč (npr. Veržej, Slovenske Bistrica, Škofja Loka, Ribnica, Moravče idr.) kaže nekatere obetavne začetne rezultate.

Celoten sistem je bil zelo smotrno zamišljen, a ni bil izpeljan že pred leti oz. je postal vprašanje političnega vrtičkarstva.

- Postaviti je treba trdne izobraževalne oblike, ki so med seboj povezane in vodijo od osnovnih do najvišjih stopenj izobraževanja. Zlasti je to povezano z izobraževanjem na področjih unikatnega in industrijskega oblikovanja.
- Nujno je potrebno vzpostaviti povezave s področji, za katera se potrebujejo specializirana rokodelska znanja. Ta so lahko pomembna pri prenovi in obnovi kulturnih spomenikov (konservatorstvo, rezbarstvo, štukaterstvo, tesarstvo, mizarstvo idr.). Vendar je potrebno ohranjati realno mero in ocene, koliko takih kadrov v prihodnje potrebujemo.
- Vpis posameznih rokodelcev in njihovih znanj v Register nesnovne kulturne dediščine mora biti povezan tudi z zagotovitvijo bodočega prenosa znanja na mlade, torej s kontinuiteto dejavnosti. To pomeni ustrezno ekonomsko osnovo in ne le dokumentiranje enega samega izdelka, ki ostaja na polici razstavnega prostora ali na nekem drugem mestu.
- Rokodelske dejavnosti morajo biti v večji meri prisotne v medijskih vsebinah (tisk, TV idr.), vendar ne na romantičen način ampak v vabljivih oblikah, ki navdušijo mladino za ustvarjanje na teh področjih, predvsem pa za izbiro izobraževanja in morebitnega bodočega poklica.
- Rokodelske dejavnosti je treba mladim ljudem predstavljati kot možne zvrsti in oblike sodobnega podjetništva, s sodobnimi tehnologijami, marketingom, vendar z žlahtnimi gradivi, skrbjo za trajnostni razvoj ter človekovo razmerje do naravnega in kulturnega okolja.
- Oblikovati moramo najrazličnejše turistične rokodelske poti (po Sloveniji in tudi mednarodne) in v njihovih okvirih razvijati model *delavnic odprtih vrat*.
- Postaviti je potrebno trden in dovolj širok sistem nacionalnih poklicnih kvalifikacij. Vanj naj se vključijo ustrezne rokodelske dejavnosti, ki bodo v prihodnje omogočale pridobivanje mojstrskih nazivov. To je eden izmed temeljnih pogojev za prenos in razvoj znanj v prihodnje.
- Posebno pozornost moramo nameniti osebam z motnjami v razvoju in invalidnim osebam, ki jim rokodelske dejavnosti lahko predstavljajo velike priložnosti. Pri tej skupini je potrebno zagotoviti vrhunski učni kader, ki bo znal usmerjati izdelovanje, primerno motoričnim, umskim in še kakšnim zmožnostim teh oseb.

KAJ LAHKO VZAMEMO V ROKE?

Čeprav bo zvenelo nenavadno, vendar prvo, kar lahko vzamemo v roke za pridobivanje temeljnih znanj za posamezna rokodelska področja so učbeniki in priročniki iz druge polovice 18. in 19. stoletja, ki so izhajali v Avstroogrski. Opremljeni so s slikami (risbami) orodij, delovnih postopkov in načinov izdelovanja posameznih izdelkov. Velika večina jih je v nemškem jeziku, po koncu prve svetovne vojne so izhajali priročniki za nekatere rokodelske dejavnosti (npr. za pletarstvo) tudi v slovenskem jeziku. Nabor izdelkov najdemo v številnih prodajnih katalogih. Največji nabor teh priročnikov, učbenikov in literature je v dunajski Nacionalni biblioteki, nekaj tega najdemo tudi v NUK v Ljubljani, nekaterih večjih knjižnicah in v muzejih.

Zakaj je govor o teh, danes bi rekli starih priročnikih in učbenikih? Zakaj poudarjamo njihov pomen in koristnost tudi za potrebe, ki jih izpostavlja projekt Eurevita SI-AT 285/Interreg? Priročniki in učbeniki so veliko več kot le viri in gradivo, saj prinašajo podrobne opise delovnih procesov, slike orodij in naprav ter izdelkov v okviru posameznih rokodelskih panog. Tudi če smo skeptični glede ponovnega oživljanja nekaterih od njih, se mora prav to oživljanje začeti s temeljnimi znanji, ki so danes že del zgodovinskega spomina. Priročniki in učbeniki, ki jih hranijo knjižnice (in tudi nekateri muzeji), so torej dokumentacija znanja za posamezne tradicionalne rokodelske dejavnosti. Seveda pa jih ne smemo razumeti kot edino primerne tudi za sodobne oblike rokodelskega izobraževanja.

SEZNAM ROKODELSKIH DEJAVNOSTI V SLOVENIJI

Navajamo uradni seznam dejavnosti, ki vključuje tako nadaljevanja rokodelske dediščine, njene interpretacije, kot tudi razne vrste sodobnih rokodelstev, ki so lahko posledice globalnih prizadevanj ali nekaterih individualnih ustvarjalnih iskanj na področjih gradiv in tehnologij. Navedene dejavnosti so tudi temelj za razvrščanje in ocenjevanje rokodelskih izdelkov, ki se izvaja pri Obrtno podjetniški zbornici Slovenije in ima za posledico možnost pridobitve znamke *Rokodelstvo Art&Craft Slovenija*. Seznam rokodelskih dejavnosti je naslednji:

1. Lončarstvo (ročno, na kolovratu ali z drugimi ročnimi tehnikami).
2. Keramika (sodobno unikatno keramično oblikovanje v paleti tehnik, od raku do porcelana).
3. Pečarstvo.
4. Pletarstvo (različne vrste šibja, pletarstvo iz koruznega ličja, oblancev in drugih za pletarstvo primernih gradiv, vendar le tistih, ki so značilna za lokalna in regionalna naravna okolja).
5. Tkalstvo (tradicionalno in sodobno, na ročnih lesenih vodoravnih ali navpičnih statvah, tkanje na tkalski deščici in tkanje unikatnih tkanih izdelkov s sodobnimi tkalskimi orodji).
6. Izdelovanje krpank (vendar samo unikatni primerki, torej t.i. umetniške krpanke).
7. Ročno pletenje iz naravnih prediv (npr. ovčja volna, lanene niti idr.).
8. Izdelovanje vezenin oz. vezenje.
9. Suhorobarska ali lesna galanterija.
10. Medičarstvo.
11. Svečarstvo.
12. Izdelovanje replik in sodobno unikatno oblikovanje iz usnja in usnjenih delov (naravno in umetno usnje, razne kombinacije, vendar le unikati).
13. Sedlarstvo.
14. Coklarstvo (izdelovanje replik lesenih cokel, ki jih hranijo muzeji in zbirke).
15. Umetnostno kovaštvo (unikatno kovani, tradicionalno in sodobno oblikovani kovaški izdelki; tudi replike dediščine in kovaštvo za potrebe obnavljanja spomenikov kulturne dediščine).
16. Tesarstvo (tesarski celote in detajli za ohranjanje spomenikov kulturne dediščine ali t.i. tesarsko restavratorstvo, izdelovanje tesarskih replik).
17. Mizarstvo (izdelovanje replik mizarske dediščine, mizarsko restavratorstvo, izdelovanje raznih mizarskih izdelkov).
18. Rezbarstvo (ročno rezbarstvo, tudi rezbarstvo kot del restavratorstva in izdelovanje rezbarskih replik).
19. Izdelovanje intarzij (lesne, slamnate, kovinske, usnjene, steklene in kamnite intarzije, vendar izključno unikatne ali za potrebe ohranjanja dediščine ter za restavratorske posege).
20. Sodarstvo (ročno sodarstvo, kot ena najstarejših rokodelskih panog v Sloveniji).
21. Kolarstvo (izdelovanje lesenih koles za vozove, delov vozov in vozov v celoti).
22. Klekljanje (izključno klasično, ročno klekljanje).
23. Piparstvo (izdelovanje značilnih pip z Gorjuš v Bohinju in iz drugih okolij)
24. Izdelovanje glasbil in zvočil.
25. Slamnikarstvo (pletenje slamnatih kit in izdelovanje različnih slamnikarskih izdelkov).
26. Unikatno poslikavanje tkanin.
27. Modrotiskarstvo.
28. Unikatno šiviljstvo in krojaštvo za posebne namene (npr. unikatne kreacije, izdelovanje celot ali delov pripadnostnih kostumov).
29. Izdelovanje umetnega cvetja (naravna gradiva, papir, blago, vosek) in izdelki iz posušenega cvetja ter drugih rastlin.
30. Strojkarstvo in usnjarstvo ter izdelovanje unikatne usnjene galanterije.

31. Kotlarstvo (ročna izdelava bakrenih kotlov za sirjenje in druge posebne namene, npr. za kuhanje žganja).
32. Apneničarstvo (žganje apna v klasičnih, gozdnih apnenicah, za potrebe vzdrževanja spomenikov kulturne dediščine in zahtevnih prenov arhitekture).
33. Unikatno kamnoseštvo (replike dediščine in unikatno sodobno kamnoseško oblikovanje).
34. Vrvarstvo (izdelovanje lanenih in konopnenih vrvi).
35. Izdelovanje lesenih bičevnikov.
36. Izdelovanje maskot.
37. Izdelovanje dekorativnih in okrasnih predmetov, sestavljenih iz več različnih gradiv, pri katerih so lahko tudi elementi iz zlata, dragih in poldragih kamnov ter različnih kovin.
38. Izdelovanje replik avtorskih izdelkov likovnikov, oblikovalcev, arhitektov po enakih tehnologijah kot so njihovi originali ali kot interpretacije v drugih, sodobnih, cenovno sprejemljivih gradivih.
39. Izdelovanje sodobnih izdelkov, pogosto tudi sestavljenih iz različnih gradiv.
40. Izdelovanje replik izdelkov, ki sodijo v okvire kulturne dediščine ter jih hranijo muzeji ter zasebne zbirke.
41. Izdelovanje unikatnih steklarskih avtorskih izdelkov, ki so replike kulturne dediščine ali sodobni izdelki oblikovalcev.
42. Umetniško brušeni ali jedkani steklarski izdelki (replike kulturne dediščine ter vrhunska likovna in estetska raven izdelkov).
43. Oglarstvo (kuhanje oglja v oglarskih kopah v gozdovih, kot ohranjanje te rokodelske panoge).
44. Ročno poslikavanje najrazličnejših predmetov; npr. replik skrinj, panjskih končnic, slik na steklu in drugih izdelkov kulturne dediščine. V to skupino sodi tudi vrhunsko izdelovanje unikatnih sodobnih poslikav na različnih predmetih (lesenih, steklenih, kovinskih).
45. Sodobno interpretirani izdelki naše dediščine kot preoblikovanje (re-design) le teh ali sodobni unikatni izdelki, ki imajo korenine v dediščini.
46. Dekorativno oblikovanje iz testa in drugih novih gradiv (fimo mase ipd.).
47. Ročno izdelane igrače in lutke s posebnim poudarkom na dediščini (replike) in kakovostnem sodobnem oblikovanju; komisija sodeluje s komisijo za naziv Dobra igrača.
48. Unikatno umetniško livarstvo; zlasti izdelovanje replik bronastih in drugih kovinskih predmetov, ki jih hranijo naši muzeji ter razne sodobne umetniške interpretacije s pomočjo ulivanja (nakit, sodobni dekorativni predmeti itd.).
49. Ostali unikatni izdelki, ki nastajajo kot interpretacije dediščine ali pod vplivom spoznavanja novih, tudi tujih ustvarjalnih pristopov in tehnologij v našem kulturnem oz. državnem prostoru.

MERILA ZA OCENJEVANJE ROKODELSKIH IZDELKOV

1. Merilo kakovosti (ocenjuje se celovita kakovost izdelka in ne le tehnološka).
2. Merilo tehnološkega procesa ali izdelave (v poštev pridejo najrazličnejše oblike ročne izdelave, pa tudi uporaba sodobnega orodja in priprav).
3. Merilo gradiva (upoštevajo se lokalna in regionalna gradiva, pri izdelkih, ki so posledica globalnih vplivov, se upošteva tudi nova gradiva).
4. Merilo kulturne dediščine (komisija posebej pozorno obravnava izdelke in dejavnosti, ki pomenijo prenos in nadaljevanje kulturne dediščine).
5. Merilo oblikovalskega izročila (pride v poštev pri replikah in tudi kot sestavina za vrednotenje sodobnih, avtorsko oblikovanih izdelkov).
6. Merilo celovitosti izdelka (pri tem se upošteva njegova celovita pojavnost in opremljenost).
7. Merilo aplikativnosti izdelka (upoštevanje tudi novih funkcionalnih povezav, ki so časom primerne).
8. Merilo vzgojnih in izobraževalnih sestavin izdelka.

9. Merilo ekonomske vrednosti (to merilo se upošteva posredno, saj je vprašanje vsakega izdelovalca posebej, kako poskrbi za trženje svojega izdelka).
10. Merilo trženja (komisija upošteva celovito opremljenost izdelka za tržišče ter njegovo ceno).
11. Merilo kraja ali območja (upošteva se razne lokalne tipike, nadaljevanje obrtnega izročila, razvijanje obrtnih centrov ipd.).
12. Merilo števila izdelkov (razmerje med unikati in malimi serijami, kar je seveda odvisno od primera do primera; za replike s certifikati strokovnih ustanov se upošteva najbolj splošno mednarodno pravilo gg izvodov v seriji).

PREGLED IN ANALIZA ROKODELSTEV

Podatki o rokodelcih in rokodelkah so iz dokumentacije Sekcije za domačo in umetnostno obrt pri Obrtno podjetniški zbornici Slovenije in iz osebne dokumentacije avtorja.

LONČARSTVO

Lončarstvo sodi med razvojno starejša rokodelstva. Njihovo delovanje je bilo povezano z nahajališči gline, zato so se v posameznih območjih Slovenije razvila večja lončarska središča, ki so si ustvarila tudi svoje trge. V drugi polovici 19. in v 20. stoletju so nastale lončarske zadruge, ki so skrbele za izobraževanje in prodajo. Po koncu druge svetovne vojne je lončarsko rokodelstvo začelo postopoma usihati. Ostali so le posamezni lončarji in ločarke, ki delujejo v dveh smereh:

- Kontinuiteta lončarske dediščine ob upoštevanju novih uporabnih možnosti za tradicionalne lončarske izdelke.
- Iskanje novih ustvarjalnih rešitev, pri čemer je v določeni meri zastopano tudi kopiranje nekaterih tujih lončarskih rešitev.

Izobraževanja za lončarstvo ni, obstojajo le razni tečaji in delavnice, sicer pa lastna iznajdljivost posameznikov, ki se odločajo za to smer ustvarjanja.

Lončarstvo ni več vezano na lokalno gradivo (gline), saj je na voljo kakovostna in najrazličnejša glina, ki prihaja v Slovenijo iz tujih trgov.

Trženje izdelkov je zadovoljivo, saj je povpraševanje po lončarskih izdelkih v porastu. Tržni uspehi so povezani tudi z zmanjšanjem števila aktivnih lončarjev in lončark.

Redna obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
BAUMAN FRANC	Tešanovci 53	9226 Moravske Toplice
BOJC JANEZ	Za vodo 3	1331 Dolenja vas
BUSER FRANC	Prožinska vas 50	3220 Štore
HLAČER TATJANA	Perovo 16 b	1241 Kamnik
KREMŽAR FRANC	Gmajnica 65	1218 Komenda
NOSAN JAKOB	Prigorica 113	1331 Dolenja vas

POGORELEC JANEZ	Lončarska ulica 22	1331 Dolenja vas
SINANOVIĆ ADI	Majnikova ulica 10a	1310 Ribnica
ŠTEMBERGAR ZUPAN BARBA	Krožna pot 11, Voglje	4208 Šenčur
ZELKO FRANC	Pečarovci 90	9202 Mačkovci
ŽUMAN BRANKO	Janka Ribiča ulica 6	9240 Ljutomer
ŽUMAN SAŠA	Janka Ribiča ulica 6	9240 Ljutomer

Popoldanska obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
BOJNEC ANA	Filovci 29	9222 Bogojina
ZELKO JOŽEF	Pečarovci 80	9202 Mačkovci

PEČARSTVO

Storitve te rokodelske dejavnosti so zadnja leta zelo iskane zaradi novega razumevanja ogrevanja bivalnih prostorov in prisotnosti ognja v njih. Pečarstvo izvaja dve temeljni dejavnosti:

- Izdelava pečnic.
- Postavljanje lončenih peči in kaminov.

Nekaj potreb je tudi v obnavljanju starih peči ali izdelovanju njihovih replik. Vendar je obseg razmerom skromen, saj je bilo veliko tovrstne dediščine uničene po koncu druge svetovne vojne.

Redna obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
AVBELJ FRANC	Spodnje Prapreče 24	1225 Lukovica
AVGUŠTIN MARKO	Suhadole 5c	1218 Komenda
IVŠEK MILAN	Križevci pri Ljutomeru 12	9242 Križevci pri Ljutomeru

PLETARSTVO

Pletarstvo je še vedno najobsežnejša rokodelska dejavnost po številu izdelovalcev. To je povezano z dejstvom, da so tako rekoč pri vsaki hiši imeli nekoga, ki je pretežno v zimskem času pletel košare, koše in druge izdelke za lastne potrebe domačije, tudi kot uslugo sosedom in drugim prebivalcem, ki tega znanja niso imeli. Poleg te oblike v okvirih pretežno avtarkičnega gospodarstva, se je od konca 18.stoletja začelo razvijati tehnološko in oblikovno zahtevnejše pletarstvo, za katerega je takratna oblast organizirala tečaje in tudi pletarske šole. Izdelki so bili namenjeni prodaji, zlasti tudi v mestih, zato je bila paleta izdelkov zelo široka in je vključevala pleteno pohištvo, otroške vozičke, razne vrste košar,

pladnjev in drugih izdelkov iz šibja. S tehnološkega vidika so bili pomembni tudi posebni nasadi gojene vrbe. Pletarsko šolstvo so postopoma ukinili po koncu druge svetovne vojne. Najdlje se je kakovostno pletarstvo ohranjalo v Domu slepih v Ljubljani in v nekaj pletarskih delavnicah.

Posebno zvrst pletarstva je predstavljalo slamnikarstvo, ki se je na širšem območju Domžal razvilo v pravo industrijo slamnatih pokrival. Sestavljalo ga je spletnje slamnatih kit in njihovo šivanje v slamnike. Nekaj redkih izdelovalcev je še pred nekaj leti šivali slamnike, vendar s slamnatimi kitami, uvoženimi iz Kitajske.

Danes na področju pletarskega rokodelstva deluje naslednje število pletarjev in pletark (na osnovi približnih terenskih raziskav in ob neupoštevanju številnih posameznikov, ki izdelujejo pletarske izdelke le zase ali v izredno omejenem številu):

- Pletarstvo s koruznim ličjem (predvsem v Prekmurju): 5
- Pletarstvo s slamo: 7
- Pletarstvo s šibjem: 19

Redna obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
HIRCI MIRKO	Šmatevž 12a	3303 Gomilsko
KALŠEK ŠTEFAN	Žiče 62a	3215 Loče
ZBAČNIK ANTON	Podklanec 16	1317 Sodražica

TKALSTVO

Od druge polovice 19.stoletja je začelo za oblačilne in druge potrebe vedno bolj prodirati industrijsko blago. S tem se je začel tudi proces propadanja in opuščanje pridelovanja lanu in konoplje. Kljub temu so v anketi leta 1951 samo na območju jugozahodne Bele krajine našli še 345 statev in približno 400 tkalcev in tkalk. Danes v tej slovenski pokrajini poskušajo ponovno oživljati to rokodelstvo, vendar je pri tem več projektnega kot uresničenega. Drugo pa je vprašanje sodobnega tkanja, ki sicer nima prav veliko nosilcev te dejavnosti, vendar je usmerjeno v sodobno likovno ustvarjanje.

Redna obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
TOPOLOVEC DANIELA	Ulica Ob Kanalu 8	9000 Murska Sobota

ROČNO PLETILJSTVO

Novejše povečevanje obsega ovčereje ni bilo sorazmerno z obsegom predelave ovčje volne. Tako deluje v Sloveniji eno samo podjetje (Soven), ki odkupuje ovčjo volno in je preleluje za potrebe pletiljstva. Slednje je dokaj dobro razvito v širši okolici pomembnejših turističnih

središč (zlasti na Gorenjskem), saj so ročno pleteni izdelki med dobro prodajanimi spominki. Med pletiljami je veliko število upokojenk, ki si tako zaslužijo nekaj dodatnega denarja. Močno razširjena pletilska tehnika je kvačkanje.

Redna obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
CIPOT ELIZABETA	Panonska ulica 18	9233 Odranci
FRAJZMAN LIANA	Pesnica pri Mariboru 35a	2211 Pesnica pri Mariboru
IGNJIČ JEKA	Ulica Albina Dujca 6	6215 Divača

Popoldanska obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
HABJAN VERONIKA	Za Hribom 14	1236 Trzin
VEŠLIGAJ LAZAR MIRJAM	Prešernova ulica 4	4240 Radovljica

KLEKLJANJE

Klekljanje ali izdelovanje klekljanih čipk je brez dvoma najbolj razvita rokodelska dejavnost v Sloveniji. To je tudi edina dejavnost, ki ima za pridobivanje znanja Čipkarsko šolo od leta 1876 v Idriji, poleg te še številne tečaje in delavnice povsod po Sloveniji. Pestra dejavnost se odvija tudi v čipkarskih društvih. Klekljarice in nekaj klekljarjev delujejo tako v smeri ponavljanje čipkarske dediščine, kot tudi v iskanju najbolj sodobnih rešitev ter aplikacij v modno oblikovanje. Razveseljivo je tudi to, da z izdelovalkami čipk sodelujejo tudi vrhunske oblikovalke. Poleg dopolnilnega in konjičkarskega izdelovanja, delujejo na tem področju tudi nekatera klekljarska podjetja.

Redna obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
ANZELM LIDIJA	Prelovčova ulica 9	5280 Idrija
BIZJAK BLAGICA	Pustota 30	5281 Spodnja Idrija
KUHAR BIZJAK MA- TEJA	Ladja 1b	1215 Medvode
LAPAJNE VANDA	Trg sv. Ahaca 7	5280 Idrija
PEČENKO EMILIJA	Selo 89	5262 Črniče
RAKOVEC ANA	Na Plavžu 18	4228 Železniki
STUBELJ VERA	Cankarjeva ulica 17	5000 Nova Gorica
STUDIO KODER	Mestni trg 16	5280 Idrija

Popoldanska obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
JESENKO IZIDOR	Bukov vrh 2	4223 Poljane nad Škofjo Loko
KEJŽAR VIDA	Kamnitnik 11a	4220 Škofja Loka
KETTE MARIJA	Horjul 24	1354 Horjul
MLINAR MARIJA	Čevljarska ulica 11	4226 Žiri
PIRC MARIJA	Prelovčeva ulica 6	5280 Idrija
SIVEC SONJA	Ladra 48	5222 Kobarid

VEZENJE

Vezenje je ena najbolj razvitih in številčno dobro zastopanih rokodelskih dejavnosti, ki v poglavitnem ne presega konjičarskih okvirov ter motivov za obvladovanje ročnodelskih spretnosti. Dejavnosti vezenja so zelo močno zastopane v upokojenskih društvih in v domovih starejših občanov. Vezene, ki jih izdelujejo kot replike dediščine so zastopane tudi v turistični spominkarski ponudbi, vendar ne dosegajo omembe vrednih tržnih učinkov. Vezenje je bilo še po drugi svetovni vojni močno zastopano tudi v osnovnošolskih programih, danes pa je popolnoma izumrlo. Področje vezenja zajema celo vrsto tehnik. Med njimi je verjetno najbolj množično zastopano vezenje s križnimi vbodi, tudi t.i. klasično vezenje, vezenje s štetimi nitmi, posebnost predstavlja izdelovanje belokranjskih vezenin.

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
DIJAK ANAMARIJA	Murova 3a	Jesenice na Gorenjskem
GROBELNIK JOŽICA	Črnova 46c	Velenje
LAPANJA MARIJA	Daber 6	Slap ob Idrijci
RITONJA MIROSLAVA	Vrtna 24	Črnomelj
STROJAN ROZALIJA	Zgornje Pirniče 10b	Medvode
CVITKOVIČ NADA	Adlešiči 3	Adlešiči
GRMŠEK ZOFIJA	Križ pri Komendi 54	Komenda
ROTOVNIK TEREZIJA	Muratova 14	Slovenj Gradec
STAREŠINIČ MOJCA	Petelinjek 10	Novo mesto
STAREŠINIČ MILENA	Ravnace pri Suhorju 5	Suhor

STRUGARSTVO

Kot rokodelska dejavnost je predvsem razvito lesno strugarstvo. Strugarji izdelujejo razne vrste struženih skled, pladnjevi, krožnikov, skodelic in drugih posod iz različnih vrst lesa in v razvejani paleti oblikovalskega znanja. S to dejavnostjo seznanjajo tudi v srednjih lesarskih

šolah. Posamezni avtorji dosegajo odlične rezultate, najbolj pereče pa je vprašanje oblikovanja in tudi prepogosto kopiranje tujih vzorov.

Redna obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
BLUMAUER SONJA	Bičevje 16	1000 Ljubljana
MATJAŽIČ MATJAŽ	Zaloška cesta 214f	1260 Ljubljana-Polje
MIHELIČ LUDVIK	Strmca 1	1317 Sodražica
TRČEK FRANCI	Bevke 94b	1360 Vrhnika
VIDIC-BRAJNIK DIANA	Triglavska cesta 10	4260 Bled

SODARSTVO

Sodarstvo je še vedno neločljivi del vinogradništva in predvsem vinarstva. Nekoč zelo močno zastopana rokodelska dejavnost, je danes skrčena na nekaj sodarjev, saj se večina vinarjev oskrbuje s sodi iz tujine.

Redna obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
JEVŠENAK ANDREJ	Kosovelova ulica 18	3320 Velenje
MARIN FRANC	Boreci 7	9242 Križevci pri Ljutomeru

KOLARSTVO

V deželi, kjer je do izgradnje mreže železniških prog v 19.stoletju cvetelo prevoznništvo ali furmanstvo, je logično pričakovati tudi razširjeno kolarsko rokodelstvo. To je zadovoljevalo potrebe po izdelovanju vozov in njihovih delov tudi v okviru kmečkih gospodarstev, zahtevnejši izdelki (npr. kočije) pa so bili v okviru urbanih okolij. Danes je v Sloveniji mnorda še zelo malo poznavalcev kolarskih znanj, ki občasno delujejo pri obnovi lesenih vozov.

Redna obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
JEVŠENAK ANDREJ	Kosovelova ulica 18	3320 Velenje

REZBARSTVO

Vrhunsko rezbarsko znanje, tudi za potrebe obnove ali ohranjanja kulturne dediščine, obvladujejo le diplomirani akademski kiparji in restavratorji. Zelo številna je skupina ljubiteljskih rezbarjev, ki so združeni tudi v društvu.

Redna obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
ARIH MAKS	Celjska cesta 36	2380 Slovenj Gradec
CURK ERIK	Cesta v Megre 14	4260 Bled
HABJAN MARKO	Grintovška cesta 13	1240 Kamnik
HIRŠENFELDER MATIJA	Stara Loka 152	4220 Škofja Loka
RAK ALOJZ	Dolenji Boštanj 142	8294 Boštanj
VE NE ALEŠ	Štrit 14	8275 Škocjan
VE NE PETER	Gubčeva ulica 4	8290 Sevnica

Popoldanska obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
HREN ZVONKO	Francetova cesta 25	2380 Slovenj Gradec
JURCA BRANKO	Veliki otok 34	6230 Postojna
LENHART FRANC	Užiška ulica 9	2000 Maribor
PODLOGAR PLES- TENJAK PETRA	Demšarjeva cesta 11	4220 Škofja Loka
PREZELJ DANILO	Zakriž 4b	5282 Cerklje
STRAJNAR ZDRAVKO	Kot 83	5230 Bovec
ŽEPIČ JOŽE	Kosovlje 24	6221 Dutovlje

POZLATARSTVO

Pozlatarstvo je ena od tehnik v okviru rezbarstva. Tudi to tehniko najbolj dosledno obvladajo diplomirani slikarji, kiparji in restavratorji ter nekateri posamezniki, ki imajo podjetja za restavriranje predmetov kulturne dediščine.

Redna obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
LEGAN FRANC	Stranska vas 37	8360 Žužemberk

KROVSTVO (slama, skodle, deske, škrle, špičaki)

Število krovcev slamnatih in skodlastih streh bi lahko iskali znotraj prstov ene roke za vsakega od navedenih gradiv. Pri slami je to rokodelsko delo povezano tudi z gradivom, saj ga mora krovec sam pripraviti za prekrivanje streh. Podobno velja tudi za skodle.

Redna obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
GOLNAR ANTON	Sovjak 54	9244 Sv. Jurij ob Ščavnici
JUTERŠEK RUDOLF	Strojna 5	2390 Ravne na Koroškem
KOVAČ IVAN	Loče 28	8257 Dobova
KOŽELJ BOJAN	Stahovica 29a	1242 Stahovica

Popoldanska obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
GRILC STANISLAV	Partizanska cesta 15	4000 Kranj
JESENKO IZIDOR	Bukov vrh 2	4223 Poljane nad Škofjo Loko
ROGAN JOŽEF	Trdkova 17	9263 Kuzma

MIZARSTVO

Mizarska dediščina Slovenije je povezana z uglednimi središči, kot so bili Vižmarje in Šentvid pri Ljubljani ter Solkan. Po koncu druge svetovne vojne je na teh temeljih v Sloveniji zrasla zelo uspešna pohištvena industrija, ki pa je z osemdesetimi, devetdesetimi leti preteklega stoletja začela propadati. Vendar pa je ostalo kar nekaj uspešnih, pretežno manjših, družinskih mizarskih delavnic, ki izdelujejo vrhunske mizarske izdelke. Za mizarstvo je tudi

dober izobraževalni sistem s srednjimi lesarskimi šolami. Posamezni mizarji uspešno delujejo tudi pri ohranjanju in obnovi spomenikov in predmetov kulturne dediščine.

Redna obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
HIRŠENFELDER MATIJA	Stara loka 152	4220 Škofja Loka
MRLAK MARKO	Novovaška cesta 103	4226 Žiri
RAK ALOJZ	Dolenji Boštanj 142	8294 Boštanj

Popoldanska obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
CERAR MILAN	Za Ljubnico 21	3333 Ljubno ob Savinji
MRLAK MARKO	Novovaška cesta 103	4226 Žiri

MEDIČARSTVO

Medičarji so delovali skoraj v večini večjih mest in trgov. Poleg izrazitih medičarjev, ki izdelujejo lectarske in druge izdelke iz medenega testa, predstavljajo posebnost izdelovalke figuralnih medenjakov, ki jih na škofjeloškem ozemlju imenujejo loški in dražgoški mali kruhki.

Redna obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
CELEC GREGOR	Ulica Štefana Kovača 22	9000 Murska Sobota
CELEC JOŽICA	Ratkovci 8	9207 Prosenjakovci
KOLARIČ BENO	Glavni trg 5	2000 Ljubljana
PUŽ IVAN	Vošnjakova ulica 7	2250 Ptuj
PERGER HRABROSLAV	Glavni trg 34	2380 Slovenj Gradec
ŠMID CIRILA	Na Kresu 8	4228 Železniki
LECTARSKA DELAVNICA V GOSTILNI LECTAR	Linhartov trg 2	4240 Radovljica

SVEČARSTVO

V Sloveniji porabimo največ sveč na število prebivalcev v svetu. Vendar to so industrijsko in obrtniško izdelane sveče, ki ne sodijo v okvire unikatnega rokodelskega svečarstva, ki uporablja za izdelovanje in krašenje sveč naravni, tudi obeljeni vosek. Svečarstvo tukaj

obravnavamo ločeno od medicinarstva, čeprav gre v celotnem zgodovinskem razvoja za enotno obrtno ali rokodelsko dejavnost.

Redna obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
DOBOVŠEK EMI	Sora 64	1215 Medvode
FERLE DAVID	Bizoviška cesta 1b	1261 Ljubljana-Dobrunje
JERMAN EMA	Prešernova cesta 24	1235 Radomlje
KOGOVŠEK BOGDAN	Kladežna ulica 2	1000 Ljubljana
MESARIČ EMIL	Seliškarjeva ulica 13	2250 Ptuj
PERGER HRABRO-SLAV	Glavni trg 34	2380 Slovenj Gradec
PUŽ IVAN	Vošnjakova ulica 7	2250 Ptuj
RIOSIA TEA	Turopolje 31	8310 Šentjernej

UMETNOSTNO IN PODKOVSKO KOVAŠTVO

Podkovsko kovaštvo, nekdanj eden od nujnih „servisov“ v mestih, vaseh in trgih, je danes le še vprašanje zgodovinskega spomina glede števila. Še vedno pa deluje nekaj podkovskih kovačev za potrebe konjeniškega športa. Popolnoma drugačno stanje je na področju umetnostnega kovaštva, kjer se sicer prav tako srečujemo z upadom števila, vendar je ta rokodelska dejavnost še vedno dokaj živa in omogoča prenos znanj na redke mlade, ki se odločajo za ta poklic. Središče kakovostnega umetnostnega kovaštva je v Kropi na Gorenjskem, posamezni mojstri pa delujejo tudi drugod po Sloveniji. V Kropi vsako leto organizirajo prireditve Kovaški šmaren, na kateri skupaj ustvarjajo kovači in oblikovalci oz. likovniki. Tako nastajajo kakovostna in predvsem unikatna kovaška dela. Posamezni umetnostni kovači sodelujejo tudi pri obnovi in ohranjanju kovanih izdelkov kulturne dediščine.

Redna obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
BELIČ GREGOR	Ul. Martina Krpana 30	1000 Ljubljana
BRENCE JOŽEF	Velike Rodne 34	3250 Rogaška Slatina
KREPEK FERDO	Vinarje 111a	2000 Maribor
LEGVART MARJAN	Turjaško naselje 18	1330 Kočevje
UKO Kropa	Kropa 7a	4245 Kropa
VIDERVOL FRANC	Lipovec 11	1331 Dolenja vas
WEINGERL PETER	Flekušek 31	2222 Jakobski Dol
ZDEŠAR FRANCE	Polhograjska cesta 26	1365 Dobrova
ZORKO KLEMEN	Župeča vas 21a	8263 Cerklje ob Krki

ZUPAN JANEZ	Kropa 45a	4245 Kropa
ZUPANČIČ VLADIMIR	Muratova ulica 5	2380 Slovenj Gradec

Popoldanska obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
GLADEK ANDREJ	Gregorčičeva ulica 5	4226 Žiri
KRMELJ JANEZ	Puštal 45a	4220 Škofja Loka
MEDVED PETER	Zapuže 18a	4275 Begunje na Gorenjskem
NOVŠAK ANDREJKO	Konjsko 14	8294 Boštanj
OROŽ ALEKSANDER	Kovaška cesta 34	3214 Zreče
PINTAR ŠTEFAN	Rovte 12	4244 Podnart
ŠTEFANIČ FRANC	Podgorska ulica 16	1330 Kočevje

PUŠKARSTVO

Bogata dediščina puškarstva je pustila svoje sledove v sodobnem puškarstvu, ki dosega izjemne kakovosti v posameznih unikatnih izdelkih. Bistvo puškarstva je v obvladovanju več rokodelskih tehnik, povezanih z obdelavo kovin (npr. graviranje, kovinske intarzije) in lesa. Pri slednjem puškarji sodelujejo z rezbarji.

Redna obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
ŠTEH KLEMEN	Kamnik pod Krimom 120	1352 Preserje
VRENJAK DRAGO	Zoisova ulica 41, Vir	1230 Domžale

IZDELOVANJE GLASBIL IN ZVOČIL

Paleta izdelkov je zelo razvejana in sega na področje izdelovanja novih glasbil, kot tudi ohranjanja in popravil dediščine glasbil in zvočil. Po številu izdelovalcev prednjačijo izdelovalci harmonik. Za violine, viole in čela vrhunskega pokojnega mojstra Demšarja iz Ljubljane je poskrbljeno nadaljevanje in predvsem prenos izjemnega znanja. Sledi še skupina replik t.i. ljudskih glasbil in zvočil, ki imajo pomembno vlogo v pedagoškem procesu zlasti na osnovnošolski stopnji. V Sloveniji deluje tudi vrhunska, mednarodno uveljavljena orgelska delavnica (Rogaška Slatina).

Redna obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
----------------------	-------	-------

KOROŠEC DARKO	Preglov trg 21	1000 Ljubljana
MIHOLIČ PAVEL	Trimlini 54	9220 Lendava
PEČJAK JOŽE	Dečja vas pri Zagradcu 17	1303 Zagradec
RUTAR ALEKS in JOŽKO	Selo 86a	5262 Črniče

Popoldanska obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
DEČMAN FRANC	Stritarjeva ulica 12, Vir	1230 Domžale
ŠKOF ALEŠ	Babna gora 11	1355 Polhov Gradec
VARDJAN VERA	Veliki Nerajec 18a	8343 Dragatuš
ZUPAN JOŽEFA	Maistrova ulica 7	1234 Mengeš
ŽELEZNIK JANEZ	Vrzdenc 50	1354 Horjul

ROČNO POSLIKAVANJE RAZLIČNIH PREDMETOV IN OPREME

To je ena najbolj številnih rokodelskih skupin. Rokodelci in rokodelke izdelujejo replike (npr. poslikanih skrinj in drugega pohištva, panjskih končnic idr.) ali poslikujejo s sodbno motiviko razne sodobne dekorativne in uporabne predmete. Temeljno vprašanje tega rokodelstva je stopnja obvladovanja poslikav in tehnologij, ki so za tako delo primerne. Obnovo, ohranjanje ali repliciranje zahtevnejših poslikanih predmetov kulturne, tudi stavbne dediščine, po navadi izvajajo diplomirani slikarji in restavratorji. Vsi, ki bi želeli ustvarjati na tem področju, nimajo možnosti ustreznih izobraževalnih oblik, zato se poslužujejo literature in nekaterih specializiranih izobraževalnih delavnic (npr. za slike na steklu v sosednji Avstriji).

Redna obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
AJDIŠEK JANA	Brilejeva ulica 4	1000 Ljubljana
BOHAR TATJANA	Trimlini 64l	9220 Lendava
BRANDT VILJEM FRANJO	Poljanski nasip 32	1000 Ljubljana
DANEU ALEKSANDER	Ulica Vilka Kledeta 3a	6230 Postojna
JAGARINEC VLADIMIR	Maistrova ulica 24	3000 Celje
JAKOPIN FRANČIŠEK	Trpinčeva ulica 84 a	1000 Ljubljana
JURJEVIČ IRENA	Martina Krpana ulica 3	1000 Ljubljana
JURJEVIČ IVAN	Martina Krpana ulica 3	1000 Ljubljana
KALAN JOLANDA	Kocjanova ulica 4	4000 Kranj
KLEMENČIČ BORIS	Ljubljanska cesta 26	1295 Ivančna Gorica

KOMEL PETRA	Glavni trg 5	2000 Maribor
MERKLIN BERNARDKA	Motovilci 38a	9264 Grad
MLAKAR JANKO	Ob Farjevcu 27	1000 Ljubljana
NOVAK GREGOR	Cesta Andreja Bitenca 50	1210 Ljubljana-Šentvid
NEMEC RAFAEL	Hubadova ulica 6	1000 Ljubljana
OGRINC MAJDA	Blatnica 1	1236 Trzin
PLEŠEC MILAN	Hafnerjeva ulica 2	1210 Ljubljana-Šentvid
POGAČAR JANEZ	Cesta v kostanj 29a	1000 Ljubljana
RAJSAR HERMAN	Grad 181	9264 Grad
RIHTAR NATAŠA	Detelova ulica 3	1230 Domžale
ŠKRJANC BORIS	Spodnje Duplje 42	4203 Duplje
ŠORN PETER	Taborska cesta 37e	1000 Ljubljana
ŠTERN GABRIJELA	Pavšičeva ulica 30	1000 Ljubljana
ŠVIGELJ VINCENCIJ	Cesta Osvobodilne fronte 4	1351 Brezovica pri Ljubljani
VEHOVAR JADRANKA	Ulica Gubčeve brigade 43	1000 Ljubljana
VIDIC-BRAJNIK DIANA	Triglavska cesta 10	4260 Bled

Popoldanska obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
ČERMELJ PODGORNIK MARTINA	Lokarjev drevored 8b	5270 Ajdovščina
ČOPI NADJA	Čezsoča 113	5230 Bovec
DRAKSLER MIRJANA	Frankovo naselje 107	4220 Škofja Loka
HAFNER FRANCKA	Dorfarje 15	4209 Žabnica
KASTELIC JOŽEFA	Na Lazu 11	8000 Novo mesto
KOPAČ IRMA	Triglavska ulica 8	4226 Žiri
KOVAČ VLADIMIR	Ulica Manice Komarove 26	1000 Ljubljana
PERKO DRAGA	Vodnikovo naselje 41	1000 Ljubljana
PODPEČAN JOŽE	Ulica Angele Ljubičeve 1	1211 Ljubljana-Šmartno
POJE DRAŽEN	Keršičeva cesta 12	1420 Trbovlje
RAMŠAK RADO	Na Jelovcu 32	2351 Kamnica
STAJNKO FERDI-	Cven 50a	9240 Ljutomer

NAND		
------	--	--

UNIKATNO POSLIKAVANJE TKANIN

Poslikavanje tkanin se je v velikem obsegu začelo razvijati s koncem 70.let 20.stoletja. Žal pa je bilo med množico, pretežno izdelkov iz svile, le malo takih, ki bi dosegali primerno stopnjo tako v tehnološkem kot tudi likovnem smislu. V 90. letih 20. stoletja je ta rokodelska dejavnost popolnoma zamrla. Eden od vzrokov so bile vedno slabša prodaja in spremembe modnih tokov.

Redna obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
ARHAR ALEŠ	Zgornje Bitnje 244a	4209 Žabnica
BRANDT VILJEM FRANJO	Poljanski nasip 32	1000 Ljubljana
KOGOJ SUZANA	Ulica Rudija Papeža 34	4000 Kranj
KOMEL PETRA	Glavni trg 5	2000 Maribor
NECMESKAL VESNA	Krožna cesta 10	6000 Koper
NEMEC RAFAEL	Hubadova ulica 6	1000 Ljubljana
NOVAK MIROSLAVA	Mošnje 62	4240 Radovljica
RUTAR ALENKA	Poljedelska ulica 3	1000 Ljubljana

Popoldanska obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
GOMBOC-JERMAN TATJANA	Bukovčeva cesta 3	1235 Radomlje
HOČEVAR DUŠICA	Videm 41c	Videm-Dobropolje
SODEC DARINKA	Ulica Marka Šlajmerja 36	1000 Ljubljana
VRHOVEC ALEK- SANDRA	Gornji trg 5	1000 Ljubljana

UNIKATNO ŠIVILJSTVO IN KROJAŠTVO

V Sloveniji uvrščamo med rokodelske dejavnosti tudi unikatno šiviljstvo in krojaštvo, ki izdelujeta razne preobleke oz. pripadnostne kostume nekdanjih regionalnih oblačilnih videzov ter tudi za potrebe skupin folklornikov, gledaliških predstav in filmov.

Redna obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
----------------------	-------	-------

BERCE MARIJA	Selca 28	4227 Selca
--------------	----------	------------

Popoldanska obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
KOROŠEC MIHAEL	Pionirska ulica 7, Nožice	1235 Radomlje

IZDELOVANJE UNIKATNIH IZDELKOV IZ USNJA IN USNJNIH DELOV

Stoletja razvoja strojarstva in usnjarstva niso pustila sledov v sodobnosti, razen nekaterih osamljenih primerov. Podobno je tudi z obsegom izdelovanja usnjene galanterije, ki v omejenem obsegu predvsem samouško izdeluje unikatne izdelke iz usnja in razne druge usnjene predmete.

Redna obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
KUMER MARJAN	Čevljarska ulica 21	6000 Koper
URBANC ALEŠ	Močilnikarjeva ulica 7	1260 Ljubljana-Polje
ŠKOBERNE ALJOŠA	Novo Polje cesta XXI. 11	1260 Ljubljana-Polje
VLAH MATJAŽ	Novo Polje cesta XXI. 11	1260 Ljubljana-Polje

UNIKATNO KAMNOSEŠTVO

Unikatno rokodelsko kamnoseštvo je najbolj razvito na mediteranskem delu Slovenije, zlasti na Krasu. V okviru tega rokodelstva ne uvrščamo izdelovanja nagrobnih spomenikov in (malo) serijskih stavbnih členov, saj so to izdelki redne kamnoseške obrti, ki je dobro zastopana na celotnem območju Slovenije. Velika pozitivna prednost vse kamnoseške dejavnosti v Sloveniji je tudi redni izobraževalni proces, ki poteka v Sežani.

Redna obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
KAVČIČ ALEŠ	Gorjansko 1b	6223 Komen
MILIČIĆ STJEPAN	Beljaška ulica 8	1000 Ljubljana

Popoldanska obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
BORTOLATO JERNEJ	Pliskovica 18	6221 Dutovlje
GULIČ PAVEL	Kopriva 1a	6221 Dutovlje

KOTLARSTVO

Kotlarstvo je še ena od rokodelskih dejavnosti, ki je že skoraj popolnoma zamrla. Glavni izdelki kotlarstva so (bili) kotli za kuhanje žganja, kotli za sirjenje, manjši kotli za kuhanje na ognjiščih idr.

Redna obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
GAŠPERŠIČ JOŠKO	Famlje 26	6217 Vremski Britof
OREL SREČKO	Famlje 3	6217 Vremski Britof

UNIKATNO ZLATARSTVO

Čeprav zlatarstvo uvrščamo med redne obrtne dejavnosti, v rokodelskih okvirih dopuščamo možnost uvrščanja za tiste zlatarje, ki delajo unikatne, torej kreativne zlatarske izdelke.

Redna obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
BIVIC ERNEST	Cankarjeva ulica 5	4000 Kranj
MANDIČ VLADO	Kocljeva ulica 14b	9000 Murska Sobota

Popoldanska obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
LAVTIŽAR FRANCI	Cesta Maršala Tita 41	4270 Jesenice
MEŽEK TINA	Pod skalco 10, Kovor	4290 Tržič

KARTONAŽNI IN PAPIRNI IZDELKI

V rokodelskih okvirih obravnavamo unikatne in maloserijske kartonažne ter papirne izdelke. V te okvire sodi tudi ročno izdelovanje raznih vrst papirja iz lanenih, bombažnih vlaken in z dodajanjem drugih gradiv. Številčni obseg vseh teh dejavnosti je zelo skromen.

Redna obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
BREZNIKAR ALEŠ (moj. Del. Valvazor)	Radeče p.p. 5	1433 Radeče
VALANT JOŽE	Spodnje Gameljne 106	1211 Ljubljana-Šmartno

ŽAGAR ANDREJA	Radičevičeva ulica 4	2000 Maribor
---------------	----------------------	--------------

Popoldanska obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
MURŠEC BOŽIDAR	Apače 163	2324 Lovrenc na Pohorju
POČKAJ BRANKA	Račice 65	6244 Podgrad

IZDELKI IZ POSUŠENEGA IN UMETNEGA CVETJA

Izdelovanje dekorativnih in uporabnih izdelkov iz posušenega ter umetnega cvetja se je močno razširilo v zadnjih dvajsetih letih. Zlasti izdelovanje umetnega cvetja iz papirja in blaga je dobilo v nekaterih območjih Slovenije tak obseg, da se izdelovalke in izdelovalci združujejo v društvih in prirejajo razstave. Drugo je seveda vprašanje trženja teh izdelkov.

Redna obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
ANTIĆ RADOMIRA	Bizeljska cesta 20	8250 Brežice
BUTINA NINA	Dragomerška cesta 27	1351 Brezovica pri Ljubljani
HARTL ZLATKA	Vetrinjska cesta 30	2000 Maribor
KLINAR MARIJA	Velnarjeva ulica 7	1000 Ljubljana
RIBIČ NOSAN MAJA	Maroltova ulica 7	1000 Ljubljana
STANKOVIČ ANDREJA	Šmarješka cesta 44	8000 Novo mesto
ŠTERN GABRIJELA	Pavšičeva ulica 30	1000 Ljubljana
WEBER MARTA	Karlovska cesta 13	1000 Ljubljana

Popoldanska obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
BENČINA ZDENKA	Hrušica 123	4276 Hrušica
BLAŽINA MARIJA ANA	Hruševje 43	6225 Hruševje
JANC METKA	Ulica Polonce Čude 13	1000 Ljubljana
KOMAN SIMONA	Jelenčeva ulica 31a	4000 Kranj
PERKO DRAGA	Vodnikovo naselje 41	1000 Ljubljana
PREŠERN DARINKA	Cesta Janeza Finžgarja	4270 Jesenice

	3	
PERKO DRAGA	Vodnikovo naselje 41	1000 Ljubljana

DEKORATIVNO OBLIKOVANJE TESTA IN DRUGIH GRADIV

To rokodelsko področje je neposredno povezano s kulturno dediščino, saj je v Sloveniji bogata tradicija izdelovanja pretežno prazničnega kruha, okrašenega s testenimi kitami in drugim testenim okrasjem. Zadnja leta se povečuje tudi tržnost teh izdelkov. Drugo področje predstavljajo izdelki iz medenega testa, ki so lahko oblikovani ročno ali z vtiskovanjem v lesene modele.

Pred leti se je kot globalna moda razširilo oblikovanje iz slanega testa, ki pa je kmalu tudi popolnoma ugasnilo.

Nekateri rokodelci izdelujejo razne okrasne predmete tudi iz drugih gradiv, vendar pri njihovem usmerjanju poudarjamo predvsem uporabo naravnih ter lokalno značilnih gradiv. Za vse te ustvarjalnosti seveda nimamo ustreznih izobraževanj. Zato se izdelovalci poslužujejo tuje literature ali občanih delavnic, kjer dobivajo nekaj osnovnih znanj in jih potem poskušajo nadgrajevati z iskanjem lastnih izraznih možnosti.

Redna obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
BOŽIČEK NUŠA	Šlandrov trg 28	3310 Žalec
BURUBU DORI	Ukmarjeva ulica 20, Luccija	6320 Portorož
GNEZDA VESNA	Vojsko 45	5280 Idrija
JAGODIC DAMIJAN	Kamniška cesta 22	1217 Vodice
JAGODIC JOŽE	Kamniška cesta 22	1217 Vodice
PIPAN KORES NEVA	Smolnik 95	2342 Ruše
ALEŠ LOMBERGAR		2000 Maribor

Popoldanska obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
ATELŠEK MARICA	Cesta na Rožnik 52	330 Mozirje

UNIKATNI IZDELKI IZ STEKLA, UMETNIŠKO BRUŠENI IN JEDKANI STEKLARSKI IZDELKI

V okviru te rokodelske skupine uvrščamo unikatne streklopihaške izdelke, steklene izdelke iz brušenega stekla in druge unikatne izdelke, ki za temeljno gradivo uporabljajo steklo. Posebnost predstavlja jedkano steklo, ki je še posebej pomembno za prenove nekaterih stavb v mestih, ki so imele okenska in vratna stekla okrašena z ornamentami. Replike in sodobne interpretacije jedkanega stekla izdeluje v Sloveniji en sam izdelovalec.

Redna obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
GERM BARBARA	Stari trg 12	1000 Ljubljana
GLAŽAR KARMEN	Hraše 38b	1216 Smlednik
IZLAKAR-GERM MATJAŽ	Klemenčičeva ulica 12	1000 Ljubljana
KOMPARE SAŠO	Idrijska cesta 26	5270 Ajdovščina
KOVAČEVIČ ALOJZ	Slavniška cesta, Hrpel- je	6240 Kozina
MIRT BRANKO	Strahinj 93	4202 Naklo
OGRIN PETER	Pod akacijami 34	1000 Ljubljana
SAJKO ANTON	Steklarska ulica 4	3250 Rogaška Slatina
VUKADINOVIČ IKA	Nova vas pri Lescah 20	4240 Radovljica

Popoldanska obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
GROZNIK ROMAN	Graška cesta 23	1270 Litija

ROČNO IZDELANE IGRAČE IN LUTKE

Zelo razširjeno rokodelsko področje, vendar s počasno naraščajočo oblikovalsko kakovostjo.

Izdelovke in izdelovalci imajo možnost preverjanja tudi v okviru podeljevanja znamke „Dobra igrača“.

Redna obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
KALIŠNIK TEODOR	Podljubelj 268	4290 Tržič
KOMEL PETRA	Glavni trg 5	2000 Maribor
ROŽIČ MATJAŽ	Podljubelj 253	4290 Tržič

APNENIČARSTVO

Dejavnost, ki je neposredno povezana z ohranjanjem kulturne dediščine. Klasično žgano in gašeno apno je temeljno gradivo pri prenovah stavbne dediščine, ohranjanju stenskih poslikav idr.

Redna obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
GREBENC ALOJZIJA	Podpeč 26	1352 Preserje

SEDLARSTVO IN JERMENARSTVO

Sedlarji in jermenarji so bili številna rokodelska skupina od 15. stoletja, ko se je začelo razvijati prevoznništvo ali furmanstvo. Danes lahko govorimo le še o zgodovinskem spominu. Tudi za sodobno vpreganje konj in govedi ter še zlasti za športno jahanje potrebe pokrivajo specializirana tuja podjetja.

Redna obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
INDIHAR BOJAN	Trubarjeva cesta 59,	1315 Velike Lašče

SODOBNO INTERPRETIRANI IZDELKI KULTURNE DEDIŠČINE IN SODOBNI UNIKATNI IZDELKI S KORENINAMI V KULTURNI DEDIŠČINI

Zelo specifično rokodelsko področje, povezano tako z razumevanjem ter „uporabnostjo“ kulturne dediščine kot tudi s primerno stopnjo likovnega, oblikovalskega znanja. Kakovostnih izdelkov in izdelovalcev je na tem področju zelo malo.

Redna obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
BLATNIK MATEJ	Lokev 15d	6219 Lokev
ČALIČ MARJAN	Cankarjeva ulica 4	4000 Kranj
DEBELAK LIDIJA	Poljanska cesta 57	4224 Gorenja vas
SKUMAVC ZDENKA	Pod Bresti 7	1000 Ljubljana
STUBELJ VERA	Cankarjeva ulica 17	5000 Nova Gorica
ŠTERN GABRIJELA	Pavšičeva ulica 30	1000 Ljubljana

PIPARSTVO

Najbolj razširjeno piparsko področje so bile Gorjuše v Bohinju, kjer so od 18. do začetka 20. stoletja izdelovali različne pipe za kajenje tobaka. Leta 1901 je bilo na Gorjušah 62 hiš s 339 prebivalci. Kar 14 od 339-tih je izdelovalo pipe, ki so jih tudi izvažali. Po drugi svetovni vojni so pipe izdelovali le še kot regionalne posebnosti za potrebe turistične spominkarske ponudbe.

Redna obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
----------------------	-------	-------

ŽVAN MIHA	Cesta svobode 7	4260 Bled
-----------	-----------------	-----------

MLINARSTVO

V okviru rokodelskih dejavnosti uvrščamo klasične vodne mline na kamne za mletje zrnja v moko in z morebitnimi stopami za izdelavo kaše. Število takih mlinov je danes manjše od 10.

Redna obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
BERGANT MATJAŽ	Pšata 20	1262 Dol pri Ljubljani

Popoldanska obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
DOLHAR JOŽEF	Predsolje 21	4000 Kranj
LAMPREHT JERNEJ	Žirovski vrh Sv. Antona 1	4224 Gorenja vas

IZDELOVANJE REPLIK LESENIH PREDMETOV

Izrazita rokodelska dejavnost, v okvirih katere se izdelujejo replike različnih okrasnih in predvsem uporabnih predmetov, ki jih hranijo muzeji in muzejske zbirke. Dejavnost je izrazito usmerjena k določenemu segmentu turistične spominkarske ponudbe.

Redna obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
KOSMAČ MATEJ	Pod Šijo 7	4290 Tržič
KOSMAČ ZALAŠČEK TANJA	Brezje pri Tržiču 73	4290 Tržič
MLAKAR JANKO	Rimska cesta 7	1000 Ljubljana

Popoldanska obrt

Naziv firme (obrata)	Ulica	Pošta
LAMPIČ ANTON	Vodovodna pot 2	1381 Rakek
ŽEPIČ JOŽE	Podlubnik 156	4220 Škofja Loka

IZDELOVANJE PRIPOMOČKOV ZA ZAGOTAVLJANJE DOBREGA POČUTJA

V teh okvirih so predvsem izdelovanje mila, tudi z raznimi dišavnimi, dodatki ter izdelki za nego telesa in dobro počutje iz medu in drugih čebeljih pridelkov.

IZDELOVANJE TRADICIONALNIH GOSPODINJSKIH PREDMETOV IN OPREME

Predvsem izdelovanje krtač iz različnih gradiv in krtačnih delov za omela. V Sloveniji deluje na tem področju ena sama rokodelska delavnica Rebolj in sicer v Preski pri Medvodah. Prenos znanj iz te delavnice bi bilo izjemno pomembno za ohranitev dejavnosti, ki izdeluje izdelke iz naravnih gradiv.

OGLARSTVO

Nekdanjih potreb po oglarstvu za fužinarstvo, železarstvo, kovaštvo danes ni več. Še vedno se v Sloveniji prižge nekaj oglarskih kop, oglje pa razproda za potrebe pripravljanja hrane na žarih in ražnjih, kar je zelo razširjeno. To pomeni, da je oglarsko znanje še aktivno zastopano, vendar v zelo omejenem številu.

IZDELOVANJE LJUDSKIH GLASBIL IN ZVOČIL

Izdelovanje ljudskih glasbil in zvočil omogoča široko paleto različnih izdelkov in njihovo uporabnost na področju glasbenega ustvarjanja. Specializirani izdelovalec večine ljudskih glasbil in zvočil je Darko Korošec iz Ljubljane.

KOROŠEC DARKO Preglov trg 1 1000 Ljubljana

(STARE) ROKODELSKE IN OBRTNE DEJAVNOSTI IN NJIHOV POMEN ZA OHRANJANJE (STAVBNE) KULTURNE DEDIŠČINE ?

* - Dejavnost je delno zastopana, v upadanju

** - Dejavnost je primerno zastopana

- Krovstvo (s skodlami, deskami, slamo)*
- Pečarstvo**
- Izdelovanje suhih zidov
- Apneničarstvo*
- Zidarstvo in izdelovanje klasičnih ometov*
- Tesarstvo**
- Stavbno mizarstvo**
- Strugarstvo*
- Izdelovanje opečnatih, keramičnih ali lesenih tlakov**
- Kleparstvo**
- Slikopleskarstvo
- Flodranje ali ponarejanje vrst lesa (kot del slikopleskarstva)
- Izdelovanje ponarejenih marmornih oblog in kamnitih stavbnih členov (kot del slikopleskarstva)
- Pozlatarstvo
- Štukaterstvo
- Umetnostno kovaštvo**
- Rezbarstvo
- Sodarstvo (za objekte, ki so ali imajo vinske kleti)*
- Pasarstvo*
- Steklarstvo in izdelovanje jedkanih stekel*
- Vitražerstvo**

OGROŽENE ROKODELSKE IN OBRTNE DEJAVNOSTI

Takoj na začetku je potrebno poudariti, da so ogrožene VSE t.i. tradicionalne rokodelske in obrtne dejavnosti. V nadaljevanju navajamo pregled ogroženih dejavnosti, njihovo stanje in priporočila za ukrepanje.

Krovstvo - skodlarstvo

- Stanje je zadovoljivo na področju pokrivanja streh s škodlami in deskami. Pri slamnatih kritinah je vprašanje zagotovitve ustreznega gradiva, t.j. ržene slame, ki mora biti ustrezno pripravljena za prekrivanje streh.
- Za vse tri načine pokrivanja streh so še ohranjena znanja, manj pa se izvaja njihov prenos.
- Nujno bi bilo treba dolgoročno poskrbeti za ohranitev tradicionalnega krovstva, kar je povezano tudi z registrom potreb na ravni države (seznam objekto, ki bodo dolgoročno potrebovali take kritine). Opozarjamo, da npr. v Prekmurju naročajo krovska podjetja iz sosednje Madžarske, ki prekrivajo strehe s trstiko, kar je popolnoma tuja kritina v tem prostoru (!).

Izdelovanje suhih zidov

- Izdelovanje suhih zidov poskušajo v zadnjih nekaj letih oživeti predvsem na Krasu. Sicer je ta dejavnost na območju projekta popolnoma zanemarjena. To pomeni, da bi morali znanje suhozidne gradnje postaviti od »začetka«.
- Ponekod najemajo za izdelavo suhih zidov delavce iz območja nekdanje Jugoslavije, kar seveda ne more biti dolgoročna rešitev.
- Potrebe in povpraševanja za izdelovanje suhozidnih gradenj so minimalni.

Slikopleskarstvo

- V okviru slikopleskarskega izobraževanja bi bilo nujno uvrstiti tudi razne posebna znanja, kot sta npr. ponarejanje raznih vrst lesa ali flodranje in kamnitih oblog ter kamnitih stavbnih členov ter elementov notranje opreme (npr. ponarejeni kamniti deli na lesenih oltarjih idr.).

Pozlatarstvo

- Pozlatarska dela so v domeni diplomiranih slikarjev, kiparjev in restavratorjev, kar je bila v preteklosti predvsem obrtna oz. rokodelska dejavnost.
- Znanje pozlatarstva za ohranjanje stavbne kulturne dediščine bi morali vnesti v ustrezne izobraževalne programe na poklicni in srednji stopnji izobraževanja.

Štukaterstvo

- Podobno kot je zapisano pri pozlatarstvu.

Rezbarstvo

- Podobno kot je zapisano pri pozlatarstvu.
- Glede izobraževanja naj omenimo, da je rezbarstvo zastopano tudi v srednjih lesarskih šolah. Vendar bi v prihodnje morda razmišljali o posebnih usmeritvah za to zvrst nadarjenih posameznikov in posameznic.

Pečarstvo

- Kljub temu, da je pečarstvo razmeroma primerno zastopana rokodelska in obrtna dejavnost, ga moramo šteti med ogrožene.
- V okviru izobraževanja bodočih pečarjev bi bilo koristno uvesti tudi restavriranje in obnavljanje starih peči.

Strugarstvo

- Strugarско znanje je številčno in oblikovalsko dobro zastopano, vendar je pretežno usmerjeno le na področje sodobnih ustvarjalnih iskanj.
- V srednjih lesarskih šolah bi v prihodnje lahko uvedli tudi seznanjanje z načini ohranjanja in obnove starih struženih izdelkov.

Apneničarstvo

- Nekoč zelo razširjena rokodelska in obrtna dejavnost. Klasično, starano gašeno apno je še vedno eno od najbolj temeljnih gradiv za ohranjanje stavbne dediščine.
- Najprej je potrebno ugotoviti potrebe po tem gradivu. V kolikor so ekonomsko zadovoljive, je ena od možnosti uvedba te dejavnosti kot dopolnilne na kmetijah.

Umetnostno kovaštvo

- Kljub središču te dejavnosti v Kropi in podjetju UKO, ki lahko izobražuje mlade umetnostne kovače, je ta rokodelska dejavnost še kako ogrožena.
- Svetujemo posebno študijo predvsem o motivih za bodoče mlade umetnostne kovače, ki bi se v večjem številu odločali za ta poklic.

Izdelovanje jedkanih stekel

- Ta vrhunska ustvarjalna tehnologija je zastopana z enim samim izdelovalcem. Z jedkanjem okrašena stekla so značilna zlasti za stavbno dediščino v mestih in trgih, na javnih in zasebnih stavbah.
- Dejavnost je sicer ogrožena, vendar obstoječi izdelovalec lahko pokriva potrebe. Vendar bi morali v prihodnje poskrbeti, da to znanje prenese tudi na mlajšega izdelovalca.

SEDEM IZBRANIH OGROŽENIH ROKODELSKIH OZ. OBRTNIH DEJAVNOSTI

Komentarji in analize navedenih dejavnosti so v prejšnjih dveh poglavjih.

1. Apneničarstvo (apneničar)
2. Izdelovanje vezenin (vezilja, vezilec)
3. Oglarstvo (oglar)
4. Rezbarstvo (rezbar, rezbarka)
5. Pletarstvo (pletar, pletarka)
6. Sodarstvo (sodar)
7. Izdelovanje ljudskih glasbil in zvočil (izdelovalec/izdelovalka ljudskih glasbil in zvočil)

TRI IZBRANE ROKODELSKE OZ. OBRTNE DEJAVNOSTI IN NOSILCI ZNANJ

1. Krovstvo – skodlarstvo

Tradicionalno prekrivanje streh s skodlami, deskami, tudi s slamo, kamnitimi ploščami, betonskimi špičaki, opekami (bobrovec, korci) in škrljem se je zlasti po drugi svetovni vojni začelo močno spreminjati. Tako so nekatere tradicionalne kritine popolnoma opustili in jih začeli nadomeščati z novimi. S tem pa so začela postopoma izginjati tudi vsa znanja, ki so bila povezana s temi kritinami. Spremembe v tehnologiji kmetijstva in uvajanje novih sort žit so onemogočile npr. slamnate kritine. Številne tradicionalne kritine so ostale zanimive le še za potrebe vikendaštva ali za prekrivanje raznih dodatnih objektov, kot so npr. vrtno ute, pokrite terase idr., delno pa tudi za ohranjanje zaščitene primerov stavbne dediščine. V alpskem delu Slovenije se je tako najbolj ohranilo znanje

prekrivanja streh s škodlami ali deskami. Seveda so krovci s škodlami ali deskami izjemno redki, zato bi bilo treba to znanje ustrezno revitalizirati, saj zanj obstajajo tudi ekonomski razlogi. Vedno več je namreč povpraševanja po lesenih kritinah na starih in tudi novih stavbah ter drugih objektih.

- Anton Golnar, Sovjak 54, 9244 Sveti Jurij ob Ščavnici – krovec slamnatih streh
- Bojan Koželj, Stahovica 29A, 1242 Stahovica – krovec streh s škodlami

2. Izdelovanje pripomočkov za zagotavljanje dobrega počutja

Številna pričevanja, zlasti še v okvirih dediščine ljudskega zdravilstva ter znanja o rastlinskem svetu, navajajo vrsto izdelkov in pripravkov, ki so lahko zanimivi tudi za sodobno zagotavljanje dobrega počutja. Seveda z ustreznimi tehnološkimi in drugimi nadgraditvami. Dodaten argument za tovrstna rokodelstva je tudi ena od usmeritev turistične ponudbe, ki jo predstavljajo razne velneške dejavnosti in storitve. Sodobno izdelovanje najrazličnejših naravnih sredstev za nego telesa in dobro počutje ima zato v kulturni dediščini številne izzive in možnosti. Predvsem tudi dobro ekonomsko upravičenost. Posebno skupino predstavljajo izdelki in pripravki iz medu in drugih čebelnih pridelkov. Na področju izdelovanja pripomočkov za zagotavljanje dobrega počutja delujejo nekateri posamezniki, ki lahko posredujejo to znanje in spodbujajo razvoj novih proizvodov.

- Goran Poglajen s.p., Srparska pot 32, 2344 Lovrenc na Pohorju
- Katarina Naranda s.p., Ulica Ivana Roba 9, 1000 Ljubljana
- Irena Verstovšek s.p., Bojsno 49, 8254 Globoko
- Damjan Cvetan s.p., Prušnikova ulica 39, 1210 Ljubljana Šentvid

3. Izdelovanje tradicionalnih gospodinskih predmetov in opreme

Paleta tradicionalnih gospodinskih predmetov in opreme je zelo velika in jo okvirja pojem tradicionalne lesne galanterije. Nekatere dejavnosti so v močnem upadanju, čeprav imajo primerno ekonomsko upravičenost. Med nje sodi tudi izdelovanje najrazličnejših krtač in ščetk ter krtačastih delov za omela ter razne vrste metel, manjših metlic, omel, čistilnih čopičev idr.. Gradiva za izdelovanje so popolnoma naravna (les, ščetine, dlake, sirk). V Sloveniji deluje krtačarska, ščetkarska obrtna delavnica, ki je lahko ena od prenašalk teh znanj.

- Ščetarstvo Rebolj Andrej s.p., Škofjeloška cesta 33, 1215 Medvode

Ljubljana, 31.10.2018

4.2 Priloga 2: Analiza potenciala apnarstva

Poročilo o terenskem poskusu/analizi potenciala obrtnega poklica apneničarja

Projekta: EUREVITA SIAT 285/ INTERREG

Kazalo vsebine

Ozadje odločitve za analizo potenciala	85
Znanstveno ozadje in praksa apneničarstva v Avstrijskem muzeju na prostem	86
Splošno	86
Zgodovina apneničarstva	86
Apneničarji	87
Gradnja apnenice	88
Žganje apna	89
Gašenje apna.....	90
Uporaba apna.....	91
Ovrednotenje	92
Seznam literature.....	93
Priloga: Fotografska dokumentacija.....	94

Ozadje odločitve za analizo potenciala

Za izvedbo dejavnosti smo se odločili, ker obrtni poklic apneničarja tako v Sloveniji kot Avstriji predstavlja enega najredkejših starih obrtnih poklicev in ga je vsekakor potrebno vključiti na seznam desetih poklicev.

Da bi analizirali, v kolikšni meri je apneničarstvo smiselno v gospodarskem oziru in v kolikšni meri je ohranjeno znanje o tej stari obrti oz. ga je mogoče prenašati naprej v obliki izobraževanja, smo se odločili izvesti terenski poskus oz. analizo potenciala v Avstrijskem muzeju na prostem.

V okviru terenskega poskusa smo skupaj z znanstvenimi sodelavci projekta zgradili apnenico, kakršne so izdelovali nekoč, ter proizvedli žgano apno. Sodelavci projekta so potrebno znanje pridobili s pomočjo strokovne literature in strokovnjaka za apno profesorja dr. Karla Stingla, ki je med drugim sodelavec Tehniške univerze v Gradcu, Univerze v Leobnu, avstrijskega urada za spomeniško varstvo ter Univerze za uporabne umetnosti. Izdelava apnenice ter žganje apna sta v okviru projekta javno potekala v Avstrijskem muzeju na prostem, tako da so si gradnjo apnenice lahko ogledali vsi obiskovalci muzeja. Na prireditvi Noč ognja (Nacht des Feuers) 17. avgusta 2018 v Avstrijskem muzeju na prostem smo predstavili dokončano apnenico in dejavnost žganja apna. Prireditve se je udeležilo okrog 1280 zainteresiranih oseb.

Namen terenskega poskusa oz. analize je, da bi se vsi projektni partnerji lažje odločili, ali je poklic apneničarja dolgoročno in gospodarsko zanimiv poklic in ali naj bo izbran kot eden izmed treh prednostnih poklicev, za katere se bo izdelal izobraževalni načrt.

Znanstveno ozadje in praksa apneničarstva v Avstrijskem muzeju na prostem

Splošno

Apnenice spadajo med tiste gradnje, ki nam pripovedujejo o vsakodnevnom življenju, gospodarskih dejavnostih, načinu življenja in kulturi ljudi nekoč. Apneničarska obrt ima večtisočletno tradicijo, saj je apno eno najstarejših in najpomembnejših gradbenih materialov in glavna sestavina malte¹. Poleg mešanja malte je bilo apno potrebno za pleskanje, zlasti beljenje, služilo je kot dezinfekcijsko sredstvo in bilo prav tako nepogrešljivo v strojarstvu, pri izdelovanju mil in rafiniranju sladkorja. Pepel, ki je ostal v peči, so uporabljali kot gnojilo za polja in travnike. Industrijska proizvodnja apna se je začela v 19. stoletju in sčasoma povzročila zaton dejavnosti številnih apneničarjev ter s tem te prvotno kmečke obrti. Vendar pa so mnogi kmetje, pogosto poleg svoje osnovne dejavnosti, še do medvojne obdobja sami gradili apnenice in izdelovali apno za lastne potrebe ali sooskrbovanje svojih sosedov. Še do 2. svetovne vojne je bila apnena malta edini vezni material za kamnite in opečnate zidove.²

Dandanes se žgano apno uporablja predvsem za vzdrževanje spomenikov, kakovostno sanacijo in ekološko stanovanjsko gradnjo. Z lesom žgano in gašeno apno postane z dolgotrajno hrambo v apneni jami mastnejše in s tem bolj kakovostno od industrijsko izdelanega. Tako je še danes visoko cenjen pri uradu za spomeniško varstvo, restavratorjih, štukaterjih in pleskarskih mojstrih. Delež žvepla je v tem apnu manjši, zato pri sušenju nastane manj razpok.

Zgodovina apneničarstva

Najstarejše znane apnenice po arheoloških najdbah sodeč izvirajo iz časa 2400 let pred Kristusom, zgrajene pa so bile v bližini mesta Ur. Kelti so žgano apno uporabljali za strojenje usnja, konzerviranje živil, izdelavo barv in na področju medicine.³ Kot opisujejo Plinij, Kato st. in drugi, so v antičnem Rimu obstajala navodila za žganje apna. Z razvojem obsežne gradbene dejavnosti in gradnjo močnejših utrdb za zaščito svojega velikega imperija so Rimljani izpopolnili postopek pridobivanja apna. Povsod, kjer so vzdolž rimskega limesa odkrili zgradbe in ceste, so našli tudi sledove apnenic. Z vojnimi pohodi in zasedbami so Rimljani apneničarstvo zanesli tudi v germanski prostor, s tem pa so v Avstrijo prinesli tudi svojo razvito tehniko žganja apna za izdelavo malte.

V zgodnjem srednjem veku je bila gradnja iz kamna, s tem pa tudi apneničarstvo, omejeno na zidavo knežjih dvorov, gradov, samostanov in cerkva.⁴ Takšna gradnja zidov je bila in je še danes neločljivo povezana z apneničarstvom.

Kmečke zgradbe so bile v tem času v večini regij iz lesa, gradili so jih npr. iz brun ali s stojkami. Gradnja iz kamna je bila tudi tukaj omejena na cerkve, plemiške zgradbe in zgradbe premožnejših meščanov. Med kmečkim prebivalstvom se je gradnja iz kamna začela v 16./17. stoletju, ko so začeli graditi ognjišča. Postopoma so odkrivali tudi izdelovanje opeke in jo izdelovali v pogosto preprostih poljskih pečeh, kar je predstavljalo njihovo stransko dejavnost.⁵

Razvili sta se dve skupini apneničarjev – tisti, ki so imeli apneničarstvo za svojo osnovno dejavnost, predvsem v območjih, bogatih z gozdom, pa so obstajali kmetje, ki jim je apneničarstvo predstavljalo obstransko ali dodatno dejavnost. Slednji so imeli zlasti v območjih, kjer je prevladovala živino-

¹ Prim. Herbst H., Kalkbrennen im Lande Salzburg. Veröffentlichungen des Salzburger Freilichtmuseums, Band 11. Großgmain 2006, S. 5f.

² Prim. Herbst, S. 3f.

³ Herbst, S. 8.

⁴ Ast H., Die Kalkbrenner am Ostrand der Alpen. Beiträge zur Volkskunde, Wirtschafts- und Sozialgeschichte Niederösterreichs. Gutenstein 1977, S. 51ff.

⁵ Prim. Herbst, S. 5ff.

reja, pogosto na voljo veliko pripomočkov, ki so jih med zimo manj rabili in so jih lahko uporabili za žganje apna ter z njim povezano prevažanje.⁶

Dovoljenje za žganje apna je kmet pred vsakim žganjem dobil od zemljiškega gospoda. Ponekod so kmetje žgali enkrat tedensko, pri čemer je v apnenici običajno gorelo tri dni in štiri noči, večinoma od nedelje zvečer do četrтка, ko so apno še povsem vroče odpeljali prodat v bližnji kraj. Dva hlapca ali dninarja sta izmenično pazila na ogenj in ga vzdrževala. Zaradi visokih cen so apneničarji dosegli precejšnjo blaginjo. »Kmet, ki je pravkar izpraznil svojo peč, nam je dejal, da za eno žganje, s katerim proizvede za od 6 do 7 malih fur apna, od katerih zdaj ena nanese 15 fl, potrebuje 7 klafter lesa, pri čemer mora eno klaftro kupiti za 8 fl. Po teh podatkih ... pri vsakem žganju, lomljenju apnenih kamnov in dovozu lesa, če ne računamo prevoza na trg, zasluži 40 ft. Od tod si lahko razlagamo blaginjo apneničarjev.«⁷

Apneničarji so morali biti ročno spretni. Dokler so apno žgali v apnenicah, niso bile potrebne velike investicije.

Na kmetijah so večinoma spomladi napolnili apneno jamo, da so imeli pri roki apno za gradnjo in gnojenje. Pogosto pa je zaradi umazanije ali izsušitve postalo neuporabno. Ker je apneni hidrat zelo jedek, je apnena jama predstavljala stalno nevarnost za majhne otroke in hišne živali. Če apna niso pravilno shranjevali in se je zaradi mokrote segrel, je lahko prišlo celo do požara. Iz tega razloga smo danes prešli na suho gašenje, pri čemer žganemu apnu dodamo samo toliko vode, da nastane prah. Če razredčen apneni hidrat zmešamo s peskom, dobimo malto.⁸

Apneničarji

Apneničarstvo je za kmete predstavljalo pomembno obstransko dejavnost, ki jim je prinašala delo in kruh ter jim omogočala, da so unovčili razpoložljivi apneni kamen in les iz svojih gozdov, ki ga ni bilo mogoče prodati. »Jaz sem bil še zraven pri žganju v 30-ih letih. Radi smo pomagali, ker smo za to dobili denar. Za vlačenje lesa smo dobili tri šilinge, če pa si kuril čez noč, si dobil kar pet šilingov. Za pet šilingov si lahko kupil lepo nedeljsko srajco, ki se ji je reklo Seidenbast, za tri šilinge pa si lahko kupil navadno delovno srajco (Wärterhemd), srajco za vsak dan.«⁹

Priprave na tako žganje so bile zelo obsežne. Priskrbeti je bilo treba dovolj lesa in pravilno obdelati apnene kamne. »Od sečnje pozimi je ostalo veliko odpadnega lesa za kurjavo. Tako smo skupaj počistili gozd in k peči navlekli les. Tega je lahko nanese preko 40 volovskih fur ... Poleg tega lesa smo potem zakurili še pet do šest metrov drv. Tudi kamne smo morali pripeljati, saj jih ni bilo dovolj okrog peči. Tako smo pač vozili šajtrgo, in kmalu so naše roke začele postajati vedno daljše; takrat smo bili stari šele 12 ali 13 let, a smo se že veselili napitnine.«¹⁰

Apneničarstvo je bilo težko moško delo, kajti orodje kot npr. sveder za kamen, dleto in macola so tehtali do 15 kilogramov. Velike kamne je bilo potrebno razklati, tako da so bili na eni strani koničasti in na drugi široki, kot je bilo potrebno za vbočeno obliko kurilnega prostora.

Da bi izprosil blagoslov za uspešno žganje, je apneničar na ilovnati plašč narisal dvojni križ. Za prižig peči so na rešetko narahlo navzkrižno naložili smrekova polena. Na začetku je apneničar poskrbel za dovod zraka, tako da je spodaj pri kurilni luknji s pomočjo snopa dračja v peč spustil zrak. Temu

⁶ Prim. <https://www.sn.at/wiki/Kalkbrennen> © Salzburger Nachrichten VerlagsgesmbH & Co KG 2018.

⁷ Ast, S. 9.

⁸ Ast, S. 13.

⁹ Intervju z Lanzem Ambrosom, prim. Tomabauer, roj. 3. 12. 1915. V: Mirsch I., Samitsch B., Die Geschichte der Marktgemeinde Gratkorn. Gratkorn 1997, S.160.

¹⁰ Intervju z Lanzem. V: Mirsch, Samitsch, S. 160.

prvem ognju so rekli tudi dimni ogenj (Schmauchfeuer). Ta je moral dobro izsušiti kamniti steber in ni smel premočno zagoreti, saj bi lahko kamni zaradi hitre vročine počili, posledično pa bi se podrl obok.¹¹

Z žganjem je nastalo približno 8000–9000 kg apna. To je zadostovalo za več let, zato so kurili samo po potrebi.¹²

» ... Dva, mojster in pomočnik, sta kurila. V ta namen so v kotanjo zraven peči postavili celo posteljo. Nato sta se po nekaj urah vedno zamenjala. Vse tri dni sta ostala kurjača. Fantje smo prinesli les. Najprej smo les lahko kar metali pred peč, kasneje pa smo ga morali od tam naprej že zvleči v parih. Pri delu smo se tudi menjavali, eni so delali podnevi, drugi ponoči. Kurili smo neprestano, ni bilo tako, da bi rekli: 'Počakaj še četrte ure', temveč smo stalno dolagali. Hrano so nam prinašali drugi. ... «¹³

Potreboval si veliko izkušenj, da si vedel, kdaj je apno dokončno kuhano. Kurjač in njegovi pomočniki so morali stalno stati pri peči, kajti ugasle peči ni bilo mogoče več zakuriti. »Če si pogledal v peč, si videl majhne bele zvezdice ... To je bil znak, da je apno gotovo in da je treba začeti z ohlajanjem. Za to smo zopet uporabili drva in po štirih do petih urah je bilo delo končano. Nato se je peč en dan ohlajala.«¹⁴

Gradnja apnenice

Pri postavljanju apnenic je veliko vlogo igrala bližina nahajališč apnene in dolomitne kamnine ter bližina gradbišč, kjer so se uporabljali.

Ploščate kamne, ki so jim v nemščini rekli Plattbrocken (ploščati kosi), so polagali okrog notranje stene peči v navpično brežino. Tako so pri gorenju plameni lahko švigali navzgor. Ko so dosegli višino 50 cm, so začeli s poravnavanjem nastavnih kamnov, ki so bili nekoliko debelejši in daljši. Tako je počasi nastal obok, ki je moral biti trden in stabilen, da je lahko nosil težo čezenj položenih kamnov. Po drugi strani pa je moral biti obok tudi dovolj rahel, da je omogočal proste prostore za plamene. Plasti so tako polagali naprej proti sredini jaška in jih poravnavali, tako da je nastala nekakšna piramida, ki se je dvigala približno en meter nad pečjo. Končni kamen se je imenoval kralj (König). Odrezali so ga v trikotnik in ga položili s konico navzdol. Ko je bil obok postavljen, so začeli s polaganjem lesa.¹⁵

»To je bila naloga kurjača, fantje pa so lahko les samo podajali. Kurjač je potem zgradil ogrodje in v proste prostore oboka vtaknil brezov in smrekov les. Ta je nato hitro zgorel in z njim tudi manjši kamni. Tako so nastali majhni dimniki, skozi katere se je dim potem lahko kadil navzgor. To je bilo kot nekakšno zračenje.«¹⁶

¹¹ Prim. Ast H., Die Kalkbrenner am Ostrand der Alpen. Gutenstein 1977, S. 19f.

¹² Prim. Mirsch, Samitsch, S. 160f.

¹³ Intervju z Lanzem. V: Mirsch, Samitsch, S. 161.

¹⁴ Mirsch I., Samitsch B., S.161.

¹⁵ Prim. Mirsch, Samitsch, S. 161.

¹⁶ Intervju z Lanzem. V: Mirsch, Samitsch, S. 161.

Apnenico v Avstrijskem muzeju na prostem sestavlja okrogel jašek, sezidan iz skrilavca z Glinške planine (Gleinalm). Kot malta je bila uporabljena ilovica, zasip pa je prav tako iz ilovice. Premer znaša 1,6 metra in višina 2,5 metra. Zadnje strani so zgrajene na hrib in tako obenem dobro izolirane. Spredaj stoji podporni zid s kurilno odprtino, za njim pa je približno 40 cm globoko kurišče. Pri polnjenju čezenj najprej v obok poravnamo velike apnene kamne, zatem pa noter prinašamo vedno manjše kamne. Na robovih smo vgradili tako imenovane lesene pipe, ki skrbijo za odvajanje dima. Zgornja plast sestoji iz smrečja in na njem ležečega starega mastnega apna. Rob je obložen s starimi strešniki; z njihovim pomikanjem lahko uravnavamo odvajanje dima. Celotna peč je zaščiten s streho.

Žganje apna

Žganje apna je zelo zahteven postopek. Po večdnevem kurjenju se iz kamnine, segrete na največ 1200 stopinj, izloči apnenec.

Gašenje apna

Po žganju je treba apno pogasiti. Če žganemu apnu dodamo ravno toliko vode, kot je lahko kemično veže, se sproži toplotna reakcija, pri kateri se temperatura dvigne do 100 °C, in nastane apneni hidrat. Pri postopku gašenja žgano apno nabrekne ter doseže dvainpolkratno prostornino. Če dodamo še več vode, nastane apnena kaša, nato apneno mleko in na koncu apnena voda. Apneni kaši, pridobljeni iz kamnine z visoko vsebnostjo kalcija, v nemščini pravimo mager (nemastna) in se v industriji uporablja za izdelavo jekla, apnena kaša, pridobljena iz dolomitne kamnine, pa se imenuje speckig ali schmalzig (mastna) in jo štukaterji uporabljajo za notranja dela.¹⁷

Apno so gasili neposredno ob apnenici, v »gasilni jami« ali v lesenih ali železnih »gasilnih posodah«.

»Pri tem si moral paziti, da se nisi opekel. Notri je moralo biti vedno dovolj vode ..., ki je vrela in se kuhalo v koritu. ... Potem smo mešali z grabljami, da se je vse raztopilo in zatem vse skupaj stresli v apneno jamo. Neožgane delce smo pri tem izločili. Pri tem ni smelo deževati – v tem primeru si moral šajtrgo pokriti, sicer bi se ti lahko vžgala. V jami je moralo apno potem eno leto počivati, pri tem pa je morala biti nad njim vedno plast vode, da je ostalo lepo mastno.«¹⁸

¹⁷ Prim. Ast, S. 12.

¹⁸ Intervju z Lanzem Ambrosom. V: Mirsch, Samitsch.

Uporaba apna

Apno ni pomembna surovina samo v gradbeništvu, temveč tudi v proizvodnji stekla, sladkorja, usnja in zdravil. Poleg zidarjev so gašeno apno uporabljali tudi pleskarji. Še pred nekaj desetletji ni bilo nobenih drugih možnosti za pleskanje hiše kot z uporabo apna. Z vodo zmešano gašeno apno je služilo kot univerzalni premaz in so ga s čopiči v slojih nanašali na stene. Z dodajanjem suhih barv so dosegli različne barvne odtenke. Apneni belež je dobil boljši oprijem, če so mu dodali firnež iz lanenega olja.

Apno, zmešano s kravjekom, so pogosto uporabljali kot izolacijo, v pekarnah proti rumenim madežem od peke, v klavnicah proti krvnim madežem in pri kaminih proti sajastim madežem.¹⁹ Apno so kot blago čistilno sredstvo dodajali tudi v proizvodnji zobnih past ter v osnovo za žvečilne gumije. V proizvodnji sladkorja so sladkorno surovino bistrili z jedkim apnom, v steklarski industriji pa so apno uporabljali za steklovino. V usnjarski industriji je bilo apno nepogrešljivo.²⁰

Apno se je uporabljalo tako v proizvodnji zdravil kot tudi v proizvodnji mil. Izdelovalci mila so zbirali goveji ali ovčji loj ter masti in olja, ki v kuhinji niso bila več primerna za uporabo, ter z dodajanjem sveže žganega apna, presejanega bukovega pepela, kuhinjske soli, deževnice in pepela na najenostavnejši način izdelovali trdo milo za vsakodnevno uporabo. V domači lekarni so se prav tako našli številni recepti z apnom. Že leta 1734 je bilo v knjigi o domači lekarni zapisano, da se apno uporablja proti kurjim očesom. Vzamemo negašeno apno, ga zmešamo z milnico ter raznimi drugimi sestavinami, kot sta kis in galun, ter to testasto maso naneseemo na kurja očesa. Prav tako se je dalo uspešno odpraviti tudi bradavice.²¹

¹⁹ Praßl J., Vom Kalkbrennen und den einstigen Feldöfen. Museum im Troadkost'n zu Giem. Feldbach 2003, S. 106.

²⁰ Prim. Praßl, S. 107.

²¹ Prim. Praßl, S. 109ff.

Ovrednotenje

Na podlagi izkušenj in ugotovitev med terenskim poskusom ter znanstvenega ozadja so projektni sodelavci prišli do zaključka, da bi obrtna dejavnost apneničarstva v sedanjosti in prihodnosti lahko predstavljala gospodarsko pomembno panogo.

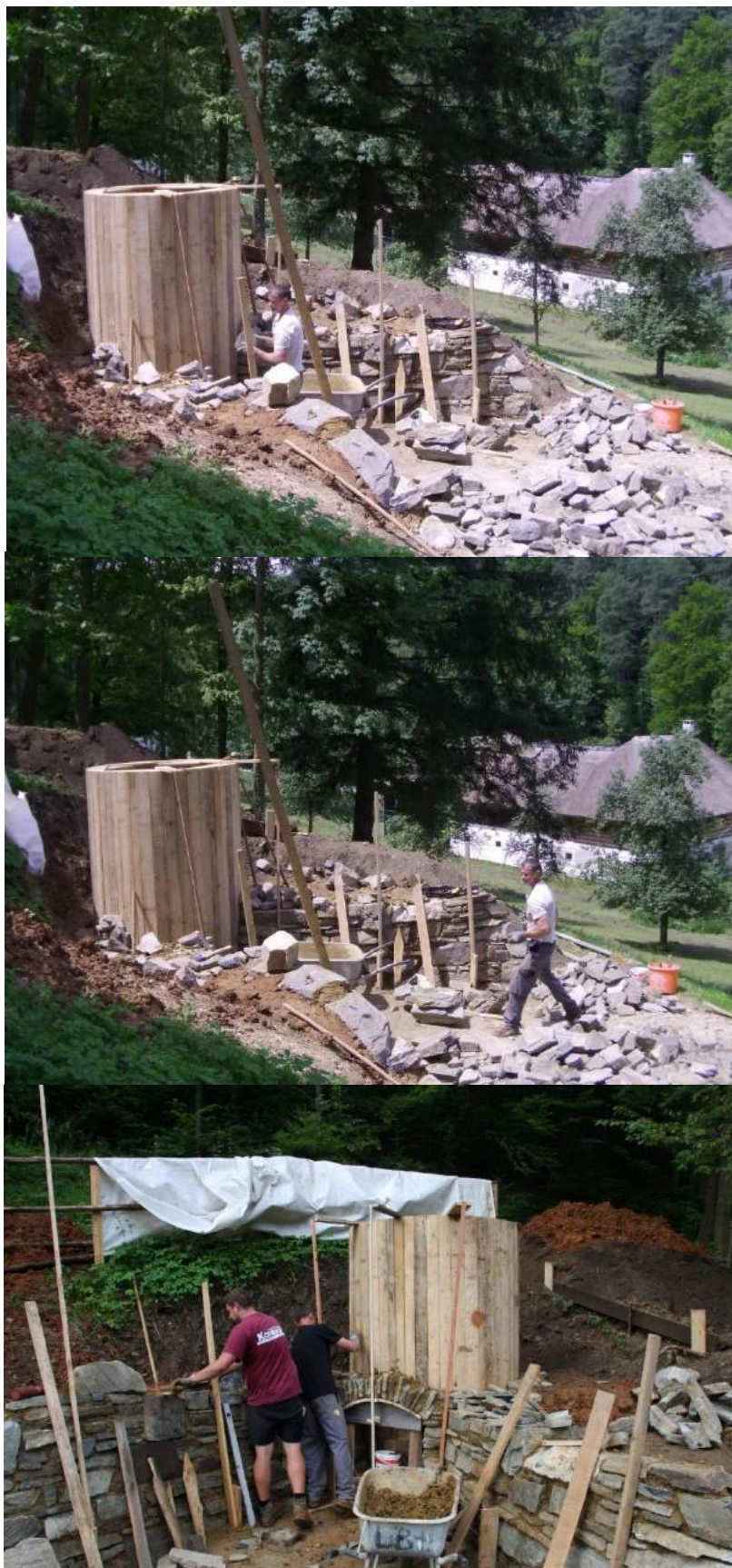
V programskem območju obstajajo potrebe tako v Avstriji kot Sloveniji. Raziskave razpoložljivosti so pokazale, da v projektni regiji obstaja le še zelo malo oseb (glejte T1.1.1. – seznam obrtnih poklicev), ki trenutno še obvladajo apneničarsko obrt. Ta obrt zato izpolnjuje kriterij redkosti.

Praktične ugotovitve in informacije o znanstvenem ozadju te analize bomo vključili v pripravo informativne brošure.

Realizacija izobraževalnega načrta za poklic se zdi možna, nenazadnje zaradi strokovnega znanja projektnih sodelavcev, vsekakor pa je treba upoštevati, da je postopek žganja apna zelo zahteven in zato povezan tudi z velikimi stroški.

Seznam literature

- Ast H., Die Kalkbrenner am Ostrand der Alpen. Beiträge zur Volkskunde, Wirtschafts- und Sozialgeschichte Niederösterreichs. Gutenstein 1977.
- Herbst H., Kalkbrennen im Lande Salzburg. Veröffentlichungen des Salzburger Freilichtmuseums, Band 11. Großgmain 2006.
- Mirsch I., Samitsch B., Die Geschichte der Marktgemeinde Gratkorn. Gratkorn 1997.
- Praßl J., Vom Kalkbrennen und den einstigen Feldöfen. Museum im Troadkost'n zu Giem. Feldbach 2003.

Opomba o tabli: Tabla je bila prilagojena enotnemu sistemu vodenja projektnega partnerja. Zato je bilo potrebno spodaj navesti logotipa projekta Eurevita in programa Interreg.

4.3 Priloga 3: Razgovor z Mag. Dr. Bernd Haintz

Zapisnik

Kot del analize potenciala T1.2 je bil izveden razgovor z gospodom Bernd Haintz (vodjo obrtniškega združenja gospodarske zbornice Štajerske, oddelek trgovine in obrti). Cilj je bil ugotoviti tri poklice, ki imajo največji gospodarski potencial, in vzpostavitev prvega kontakta za morebitno prihodnje sodelovanje.

Povpraševanje po e-pošti: 28. 11. 2018 10.17

Datum razgovora: 5. 12. 2018 9.15–11.00

Prisotno osebje projekta: Sabrina Lunzer, Heinz Praßl

Kraj: WKO Avstrija (Körblergasse 111-113, 8010 Gradec)

Cel razgovor je na voljo v [T1.2_Protocol Bernd Haintz Interview.docx](#).

Glavni izidi pogovora:

(po Mag. Dr. Bernd Haintz)

Možnosti zaposlitve

Iz izbora 10 poklicev g. Mag. Dr. Haintz vidi največji gospodarski potencial za naslednje 3 poklice:

- B1 Izdelovalec/krovec skodel
- B3 Izdelovalec tradicionalnih wellness izdelkov
- B7 Rezbar

Smiselnost priprave učnih načrtov:

Lahko bi oblikovali učne načrte za vseh 10 poklicev. Za B3 izdelovalec tradicionalnih wellness izdelkov bi to lahko bilo najtežje, ker je zajet širok spekter, proizvodnjo kozmetičnih izdelkov pa ureja Zakon o živilih. Pravno usposabljanje bi bilo tudi možno.

B1: Izdelava skodel je svobodna obrt, medtem ko je pokrivanje s skodlami obrtna dejavnost, za katero je potrebno obrtno dovoljenje.

B3: Izdelava kozmetike je obrtna dejavnost, za katero je potrebno obrtno dovoljenje.

B7: Rezbarjenje je umetniška dejavnost in zato ni potrebno obrtno dovoljenje.

Vedno je treba razlikovati, ali gre za obrtniško ali umetniško/samoustvarjalno dejavnost. Tudi v gradbeništvu mnogi delajo kot restavratorji in za to ne potrebujejo obrtnega dovoljenja.

Možnost samozaposlitve

Vsi zgoraj navedeni poklici so obrtniške dejavnosti, vendar je treba od primera do primera preveriti, ali za opravljanje zadostuje opravljeno šolanje. Če zakonske zahteve za opravljanje dejavnosti niso izpolnjene, organ preveri, ali so bili znanje, spretnosti in izkušnje za to dejavnost pridobljeni drugje (tako imenovane individualne kvalifikacije). Prav tako se lahko pri teh obrteh uvede omejitev in se potem zmanjšajo zahteve.

Trend gre v smeri liberalizacije. Nikoli se ni bilo tako enostavno samozaposliti, saj obstaja veliko izjem in drugih načinov pridobivanja potrdila o usposobljenosti.

Kontaktne osebe

Ko bo akademija konkretizirana, bodo naši sodelavci kontaktne osebe in vam bodo lahko dali kontaktne podatke za morebitne učitelje.

Poklic 1: Mag. Dr. Bernd Haintz

Poklic 3: Mag. Barbara Bammer

Poklic 7: Klamminger Michael

Podpora

Kvalifikacijsko ofenzivo financira SFG. Usposabljanja v gradbeništvu se pozimi financirajo 50 %.

Poleg tega lahko financiranje poteka na različnih ravneh. Najnižja raven bi bila, na primer, komunikacija navzven in najvišja sodelovanje ali skupni dogodki.

Hitzendorf, 5. december 2018

Razgovor z Mag. Dr. Bernd Haintz

(vodjo deželnega obrtniškega združenja gospodarske zbornice Štajerske, oddelek za obrt in rokodelstvo)

o revitalizaciji tradicionalnih obrtniških poklicev dne 5. 12. 2018

Naslednji pogovor naj bi služil kot podlaga za utemeljitev/odločitev za izbor treh poklicev, za katere se razvijejo in izvedejo ukrepi usposabljanja.

Predizbrane tradicionalne obrti:

1. Izdelovalec/krovec skodel
2. Krtačar, grabljar, metlar
3. Izdelovalec tradicionalnih wellness izdelkov (izdelovalec mil, izdelovalec olja vrtnice, izdelovalec mazil, izdelovalec smolnega olja, izdelki iz medu ...)
4. Vezilec s pavjimi peresi
5. Apnar
6. Oglar
7. Rezbar
8. Tradicionalni pletar (pletar košar in košev, pletar slame, pletar košev za čebele, izdelovalec plotov)
9. Sodar
10. Izdelovalec ljudskih glasbil (raglja, oprekelj ...)

Vprašanje 1: Kako bi ocenili gospodarski potencial za zgoraj navedenih 10 poklicev?

Od zgoraj navedenih poklicev bi izpostavil izdelovalca skodel in krovca. Osebno imam vpogled v poklic 8 tradicionalnega pletarja in zaščiteno delavnico v Gradcu, na Odilski inštitut za slepe. V tem inštitutu izdelujejo tudi metle in krtače.

Verjamem, da je teh 10 poklicev tako redkih, ker za to ni več trga. Ne verjamem, da bi lahko prišlo do oživitve trga s ponudbo strokovnega znanja v teh poklicih. Na žalost menim to za vseh 10 poklicev. Prvi poklic izdelovalca skodel bi lahko mogoče predstavljal izjemo. Na splošno bi bilo zaželeno najti trg, ki ga strokovnjaki ne morejo (dovolj dobro) zalagati.

Povzetek projekta Eurevita je izpostavil kulturno dediščino. Osredotočenost na ohranjanje in obnovo spomeniške dediščine bi znatno razširila možnosti zaposlitve in delovna področja. Izobraževanje zaposlenih na tem področju bi bilo tudi izhodišče. Obstaja veliko dejavnosti, povezanih z gradnjo. Te segajo od zgodovinskega zidanja, izdelovalcev/krovcev skodel, slikarjev, ki prekrivajo zgodovinske stavbe z apnenimi barvami, do kamnosekov, ki obnavljajo cerkve.

Na teh področjih imajo podjetja velike primanjkljaje glede svojih zaposlenih. Čeprav obstajajo centri za usposabljanje, kot sta Zvezni urad za spomeniško varstvo in Kartuzija Mauerbach, ni centrov za usposabljanje na temo starih obrti.

B4 in B6: *Po mojem mnenju ni mogoče ustvariti trga z delo oglarja in vezilca s pavjimi peresi.*

B3: *Pri poklicu izdelovalca tradicionalnih wellness izdelkov je potrebno izpolniti zelo veliko zahtev (potrdila, predpisi glede označevanja) za izdelavo takšnih kozmetičnih izdelkov. Obstaja zelo malo obrtniških izdelovalcev teh izdelkov. Ampak tukaj vidim še nekako najboljše možnosti za trg.*

B1: *Pri prenovi in novogradnji obstaja potreba po lesenih skodlah, ki bi jo lahko gotovo bolje izkoristili. To trenutno pokrivajo tesarji.*

Tukaj nudimo enodnevno usposabljanje za vajence, saj je to področje na območju mesta komaj pokrito.

Vprašanje 2: Ali je po vašem mnenju mogoče, da se obrtniki zgoraj navedenih 10 poklicev s tem preživljajo?

Mislim, da se je zelo težko preživljati z izvajanjem zgoraj navedenih poklicev. Bolj smiselno bi bilo izvajanje teh v obliki dopolnilne dejavnosti ali kot dopolnila obstoječemu poklicu. Na primer, da tesar obdeluje tudi lesne skodelje.

B7: Menim, da ima poklic rezbarja najboljše možnosti za izvajanje s polnim delovnim časom, saj so pustne povorke s Perchtami zelo priljubljene.

B2: Da bi se lahko nekdo preživljal kot metlar in krtačar močno dvomim, saj je proizvodnja zelo industrializirana. Tu bi bilo treba spodbujati bolj socialno, karitativno dejavnost (npr. Odilski zavod).

Vprašanje 3: Na zgornjem seznamu izberite tri gospodarsko najbolj pomembne poklice. Navedite razloge za svojo izbiro.

Izdelovalec/krovec skodel (B1), izdelovalec tradicionalnih wellness izdelkov (B3) in rezbar (B7)

Vprašanje 4: Za katere tri poklice je najbolj smiselno ustvariti učne načrte in ponuditi usposabljanja? Zakaj?

Lahko bi oblikovali učne načrte za vseh 10 poklicev. Za B3 bi to lahko bilo najtežje, ker je zajet širok spekter, proizvodnjo kozmetičnih izdelkov pa ureja Zakon o živilih. Pravno usposabljanje bi bilo tudi možno.

Ali bi lahko katerikoli od zgoraj navedenih poklicev imel težave pri pridobitvi obrtnega dovoljenja?

B1: Izdelava skodel je svobodna obrt, medtem ko je pokrivanje s skodlami obrtna dejavnost, za katero je potrebno obrtno dovoljenje.

B3: Izdelava kozmetike je obrtna dejavnost, za katero je potrebno obrtno dovoljenje. (Novo! Je svobodna obrt)

B7: Rezbarjenje je umetniška dejavnost in zato ni potrebno obrtno dovoljenje.

Vedno je treba razlikovati, ali gre za obrtniško ali umetniško/samoustvarjalno dejavnost. Tudi v gradbeništvu mnogi delajo kot restavratorji in za to ne potrebujejo obrtnega dovoljenja. Odgovornost izvajalca je enaka, ne glede na to, ali gre za obrtniško ali umetniško dejavnost. Za odpravljanje morebitne škode in izpolnjevanje garancijskih zahtevkov imajo obrtniki in umetniki enako odgovornost. Zvezni urad za spomeniško varstvo sodeluje z restavratorji in spremlja projekte za ohranitev stavb pod spomeniškim varstvom. Zvezni urad za spomeniško varstvo pa ni neposredni naročnik, temveč svetuje pri izbiri restavratorjev.

Pri vajeniškem poklicu pleskarja je mogoče izbrati usmeritev za spomeniško varstvo. Tudi kamnoseki veliko delajo v sakralnih zgradbah in med drugim obnavljajo skulpture in tla.

B9: Poklic sodarja spada med obrti, saj je mogoče opraviti mojstrski izpit. Poklicne šole že predstavljajo možnost za usposabljanje.

Vprašanje 5: Ali je možno, da se diplomant obrtne akademije samozaposli? Kakšna oblika podpore bi bila možna s strani Avstrijske gospodarske zbornice (WKO)?

Vsi zgoraj navedeni poklici so obrtniške dejavnosti (tudi - glejte rezbarja), vendar je treba od primera do primera preveriti, ali za opravljanje zadostuje opravljeno šolanje. Če zakonske zahteve za opravljanje dejavnosti niso izpolnjene, organ preveri, ali so bili znanje, spretnosti in izkušnje za to dejavnost pridobljeni drugje (tako imenovane individualne kvalifikacije). Prav tako se lahko pri teh obrteh uvede omejitve in se potem zmanjšajo zahteve.

Trend gre v smeri liberalizacije. Nikoli se ni bilo tako enostavno samozaposliti, saj obstaja veliko izjem in drugih načinov pridobivanja potrda o usposobljenosti.

Vprašanje 6: Ali je možno, da bo WKO udeležencu obrtne akademije izdala potrdilo ali drugo obliko uradnega priznanja?

Da, seveda, potrdilo o opravljenem tečaju bo izdal ponudnik tečaja (BFI). WKO bo to potrdilo o opravljenem tečaju seveda priznala in jo bo mogoče predložiti obrtniškemu organu.

Vprašanje 7: Ali obstajajo kontaktne osebe, ki bi jih lahko usposobili za učitelje ali jih vključili v usposabljanje?

Pri nas je za skoraj vseh 10 poklicev nekdo, ki je odgovoren zanj. Ko bo akademija konkretizirana, bodo naši sodelavci kontaktne osebe in vam bodo lahko dali kontaktne podatke za morebitne učitelje.

Poklic 1: Mag. Dr. Bernd Haintz

Poklic 3: Mag. Barbara Bammer

Poklic 7: Klamming Michael

Izdelava lesenih skodel poteka tudi v naši vajeniški akademiji. Gradbena akademija Übelbach velja za WIFI v gradbeništvu in ponuja tudi tečaje za suhozidarstvo.

Vprašanje 8: Ali menite, da obstaja zanimanje prebivalstva, da se vključi v takšne tradicionalne obrti?

Eden od pristopov bi lahko bila ideja regionalizma in trajnostnega razvoja. Slednjo pa močno podpira tudi politika. Poudarjanje regionalizma in trajnostnega razvoja bi lahko bila priložnost za izgradnjo trga. Zaradi tega je lesna gradnja trenutno v razcvetu. Kupci cenijo regionalne materiale, zaposlitvene možnosti v regiji, kratke transportne razdalje in manjšo porabo energije med proizvodnjo.

Vprašanje 9: Bi bila možna podpora s strani WKO/združenja?

Smiselno izobraževanje je vedno podprto. Kvalifikacijsko ofenzivo financira SFG. Usposabljanja v gradbeništvu se pozimi financirajo 50 %.

Poleg tega lahko financiranje poteka na različnih ravneh. Najnižja raven bi bila, na primer, komunikacija navzven in najvišja sodelovanje ali skupni dogodki. Če bi bili funkcionarji zainteresirani, bi bila podpora v vsakem primeru možna.

V tem kontekstu bi bilo tudi možno sodelovanje WIFI-ja. WIFI ima številne obrtne delavnice in tudi infrastrukturo.

Vprašanje 10: Končni cilj projekta je ustanoviti obrtno akademijo, ki presega te tri poklice. Ali se vam zdi ustanovitev te obrtne akademije smiselna?

Izgradnja takšne akademije je vsekakor prednostna naloga, v to sem 100 % prepričan. Usposabljanja, ki jih v tem kontekstu ponuja združenje, so običajno zelo ozka. Obsežnejša usposabljanja ponuja samo Kartuzija Mauernbach (Spodnja Avstrija).

4.4 Priloga 4: Razgovor s Claudia Glawischnig

Zapisnik

Kot del analize potenciala T1.2 sta bila opravljena dva razgovora z gospo Claudia Glawischnig (koordinatorko projekta Meisterwelten e.Gen. za Štajersko). Cilj je bil ugotoviti tri poklice, ki imajo največji gospodarski potencial, in vzpostavitev prvega kontakta za morebitno prihodnje sodelovanje. Z gospo Glawischnig sta bila opravljena dva razgovora, saj je bilo treba prvi razgovor dne 10. 12. 2018 predčasno prekiniti zaradi osebnega razloga. Potem je bil dogovorjen drugi termin za 14. 1. 2019.

Povpraševanje po e-pošti: 4. 12. 2018 15.14

Datum prvega razgovora: 10. 12. 2018 14.30–17.30

Datum drugega razgovora: 14. 1. 2019 12.20–15.00

Prisotno osebje projekta: Sabrina Lunzer

Kraj: AiZ Unternehmerzentrum GmbH & CoKG (Bundesstraße 66, 8740 Zeltweg)

Cel razgovor je na voljo v [Interviewtranskript Claudia Glawischnig.docx](#).

Glavni izidi pogovora:

(po gospe Claudia Glawischnig)

Možnosti zaposlitve

Iz izbora 10 poklicev gospa Claudia Glawischnig vidi največji gospodarski potencial za naslednje 3 poklice:

- B3 Izdelovalec tradicionalnih wellness izdelkov
- B9 Sodar
- B10 Izdelovalec ljudskih glasbil

Smiselnost priprave učnih načrtov:

V prvi vrsti za B3 izdelovalca tradicionalnih wellness izdelkov, B9 sodarja, B10 izdelovalca ljudskih glasbil.

Mogoče tudi za B4 vezilca s pavjimi peresi, B2 krtačarja in B8 pletarja košar.

Kontaktne osebe

B3: Sternhof Vitalkosmetik (mila, olje vrtnice, mazila) <https://www.naturkosmetik.at/>
Združenje Steirerrose <http://www.steirerrose.at/>
Bernd Hagemann v Mürztalu (izdelki iz medu)

B9: Sodarstvo Hütter <https://www.fassbinderei-huetter.at/>

B10: Pankraz Schadler, Hackbrettbau <http://www.hackbrettl.at/>

Zum klingenden Kreisel, Hackbrettbau (<https://www.meisterstrasse.com/de/instrumentenbau-hackbrettbau-zumklingendenkreisel>)

Hitzendorf, 14. januar 2018

Razgovor s Claudia Glawischnig
(koordinatorka projekta Meisterwelten e.Gen. za Štajersko)

o revitalizaciji tradicionalnih obrtniških poklicev dne 10. 12. 2018 in 14. 1. 2019

Naslednji pogovor naj bi služil kot podlaga za utemeljitev/odločitev za izbor treh poklicev, za katere se razvijejo in izvedejo ukrepi usposabljanja.

Predizbrane tradicionalne obrti:

1. Izdelovalec/krovec skodel
2. Krtačar, grabljar, metlar
3. Izdelovalec tradicionalnih wellness izdelkov (izdelovalec mil, izdelovalec olja vrtnice, izdelovalec mazil, izdelovalec smolnega olja, izdelki iz medu ...)
4. Vezilec s pavjimi peresi
5. Apnar
6. Oglar
7. Rezbar
8. Tradicionalni pletar (pletar košar in košev, pletar slame, pletar košev za čebele, izdelovalec plotov)
9. Sodar
10. Izdelovalec ljudskih glasbil (raglja, oprekelj ...)

Vprašanje 1: Kako bi ocenili gospodarski potencial za zgoraj navedenih 10 poklicev?

Na tej točki moram reči, da lahko govorim le za Avstrijo. V tem kontekstu ne poznam slovenskega prostora. Kar zadeva zaposlovanje, spada veliko teh poklicev med umetne obrti. Zato je treba razlikovati, ali gre za obrt, ki se izvaja kot delo s krajšim delovnim časom ali s polnim delovnim časom. Seveda gre tukaj finančno za veliko razliko.

B1: *Verjamem, da potrebuje izdelovalec/krovec skodel včasih še kakšno drugo dejavnost, da bi se lahko preživel. Ker lesene skodel po mojem mnenju danes predstavljajo le nišni izdelek.*

B2: *Enako velja za veziva za krtačarje/grabljarje/metlarje. Trenutno vidim le malo možnosti. Morda v vrhunskem segmentu z visoko kakovostjo izdelkov, kjer govorimo o surovinah, kot je jelenja žima.*

B3: *Na področju wellness izdelkov obstajajo ljudje, ki so razširili svojo proizvodnjo in zagotovo lahko živijo od proizvodnje. Na primer, Sternhof Vitalkosmetik. To je obrtno podjetje za naravno kozmetiko. Vprašanje je, ali lahko preživiš samo z izdelavo mila. Potrebna je široka paleta izdelkov.*

B4: *Poznam vezilca s pavjimi peresi v Salzburgu, ki je polno zaposlen kot vezilec. Vendar bo tudi to še vedno ostal nišni izdelek.*

B5: *O apnarju vam žal ne vem povedati ničesar.*

B6: *Z ekološkega vidika poklic oglarja ne pride več v poštev (visoko ekološko ravnovesje). Peleti in lesni sekanci kot ogrevalni material so ekološko bolj trajnostni. Zato zame danes oglarski poklic ni pomemben.*

B7: *Trenutno obstaja trend glede Percht. Jaslice so prav tako v porastu. Kljub temu menim, da rezbarjenje ni dovolj za glavno poklicno dejavnost. V Južni Tirolski, kjer so ljudje še vedno zelo katoliški, bi to morda bilo možno. Bolj vzhodno je regija, manjše so možnosti. Rezbarstvo ima večji pomen na območjih s tradicijo.*

B8: *Pletenje košar in lesenih ograj bi lahko znova pridobili na pomenu. Trenutno obstaja retrotrend, zaradi česar bi se lahko povečal nakup ročno pletenih košar. Ti spadajo tudi v cenovni razpon, ki si ga je mogoče privoščiti. Verjamem, da je tukaj nek potencial.*

B9: Sodarstvo se tudi meni zdi omembe vredno, ker so leseni sodi posebej pomembni za vinogradništvo. Na tem področju so vinski sodi še vedno potrebni. Trenutno je razširjen trend »naredi si sam«, kamor spada npr. tudi proizvodnja kislega zelja. Morda bodo leseni sodi spet igrali pomembno vlogo.

B10: glede izdelovalcev ljudskih glasbil Poznam nekoga, ki izdeluje opreklje. Mislim, da ta tema postaja vse bolj zanimiva, ker ljudje posredujejo svoje znanje, npr. v delavnicah, in učijo druge, kako graditi harfe. V mojem domačem kraju potekajo kulturni dnevi s tečaji izdelovanja harf. Harfa je v regiji instrument, ki se pogosto igra, prav tako oprekelj.

Vprašanje 2: Kako bi ocenili zaposlitvene možnosti za zgoraj navedenih 10 poklicev?

Zaposlitvene priložnosti in gospodarski potencial sta tesno povezana. Kar se tiče možnosti za zaposlitev govorim o delovnih mestih. Največ možnosti za zaposlovanje obstajajo na področju wellnessa, sicer ne vidim priložnosti za vajeništvo, ker gre ponavadi za podjetja z eno zaposleno osebo. Obstaja Fassbinderei Eiletz (<http://www.fassbinderei-eiletz.at/>), kjer se podjetniško ukvarjajo s sodarstvom.

Vprašanje 3: Ali je po vašem mnenju mogoče, da se obrtniki zgoraj navedenih 10 poklicev s tem preživljajo?

Največ možnosti ima izdelovalec wellness izdelkov, vendar le z ustrezno paleto izdelkov. Vendar ne bo mogoče samo z izdelovanjem mil ali samo medenimi izdelki. Poznam nekoga, ki predeluje medene izdelke. Za uspeh je potrebna resnično odlična poslovna zamisel. Pri izdelovalcu wellness izdelkov vidim največji potencial za prihodnost. Oglar in apnar sta zame izumirajoča poklica. Prav tako poklica grabljar in metlar, s tem se ukvarjajo kmetje ali dobrodelne organizacije. To je bolj nišna niša in gre bolj za delovno terapijo za nekatere ljudi.

Vprašanje 4: Na zgornjem seznamu izberite tri gospodarsko najbolj pomembne poklice. Navedite razloge za svojo izbiro.

B3 izdelovalec tradicionalnih wellness izdelkov, B9 sodar, B10 izdelovalec ljudskih glasbil

Vprašanje 5: Za katere tri poklice je najbolj smiselno ustvariti učne načrte in ponuditi usposabljanja? Zakaj?

B3 izdelovalec tradicionalnih wellness izdelkov, B9 sodar, B10 izdelovalec ljudskih glasbil
Mogoče bi dodala še B4 vezilca s pavjimi peresi, B2 krtačarja in B8 pletarja košar.

Vprašanje 6: Ali obstajajo kontaktne osebe, ki opravljajo zgoraj navedene poklice?

B1: Mizarstvo Guster (<https://www.meisterstrasse.com/de/zimmerer-guster>) še vedno izdeluje lesene skodle. Na prireditvi v muzeju lesa je bilo prikazano, kako so izdelane skodle. Lesene skodle so potrebne pri starih stavbah (pod spomeniškim varstvom).

B2: v Gradcu je trgovina

https://www.kpoe-graz.at/hosts/www.kpoe-steiermark.at/phpwcms_filestorage/07f138f6955320bdf36fc5d037dadob4.pdf

B3: Sternhof Vitalkosmetik (mila, olje vrtnice, mazila) <https://www.naturkosmetik.at/>
Združenje Steirerrose <http://www.steirerrose.at/>
Bernd Hagemann v Mürztalu (izdelki iz medu)

B4: v Salzburgu je podjetje za vezenje s pavjimi peresi (<https://www.federkiel.at/>)

B5: nikogar ne poznam

B6: nikogar ne poznam

B7: ne poznam nobenega pravega rezbarja, temveč bolj strugarje

B8: nikogar ne poznam

B9: Sodarstvo Hütter <https://www.fassbinderei-huetter.at/>

B10: Pankraz Schadler, Hackbrettbau <http://www.hackbrettl.at/>

V kraju Murau obstaja nekdo, ki izdeluje opreklje (<https://www.meisterstrasse.com/de/instrumentenbau-hackbrettbau-zumklingendenkreisel>)

[»Leta 2016 sta znano podjetje za izdelavo oprekljev Herberta Rusta, ki se je upokojil, prevzela Jakob in Susanne Schaff ter ga z vsem znanjem o izdelovanju in inovativnimi prijemi prenesla v Murau. Novoustanovljena delavnica »Zum klingenden Kreisel« se zdaj nahaja sredi »Holzwelt Murau« in proizvaja poleg oprekljev »lesene harmonike«, posebej oblikovana stojala, palice, kovčke za opreklje in tudi individualno oblikovana stojala za note.«]

Ne poznam nikogar, ki bi izdeloval raglje. V mojem domačem kraju otroci sami izdelujejo raglje.

Vprašanje 7: Ali obstajajo kontaktne osebe, ki bi jih lahko usposobili za učitelje ali jih vključili v usposabljanje?

Sem v stiku z Južnimi Tirolci, ki veliko delajo na področju obrti, npr. Meisterbund Südtirol (<http://www.meisterbund.it/de/>). V stiku sem tudi s Handwerkshaus Goisern (<http://www.handwerkhaus.at/>) in muzejem obrti Murau (<http://www.murauer-handwerksmuseum.at/>). Seveda pa na nekaterih srečanjih ali delavnicah razpravljamo tudi o tem, kje je trenutno interes ali potencial.

V okviru gospodarske zbornice Štajerske obstaja deželno obrtniško združenje za umetno obrt (<https://www.wko.at/service/dienststelle.html?orgid=43928>). To obrtniško združenje je morebiti v stiku s temi poklici in osebje tega obrtniškega združenja ima lahko tu drugačen pogled.

Na primer, naša tkalka bi lahko spadala pod umetno obrt, obrt ali rokodelstvo.

Lahko bi vključili tudi obrtno regijo Vulkanland (<https://www.vulkanland.at/regionalwirtschaft/handwerksregion/>).

Vprašanje 8: Ali obstaja trenutno interes za izvajanje obrtniških poklicev? Kako bi ocenili stanje?

Brez obrti ne bo šlo. Seveda nekaterih izdelkov vsi ne potrebujejo ali pa se ti izdelujejo industrijsko. Vsekakor pa je na primer absolutno prisoten trend wellnessa. Neverjetno je, kaj se zdaj dogaja na trgu. Trenutno obstaja trend v smeri ročno izdelanih izdelkov in stran od potrošništva. Predvsem ljudje iz starejših generacij so pozorni na trajne izdelke. Ta nasprotni trend množičnemu potrošništvu bi zagotovo lahko bil priložnost za rokodelske izdelke. Zato vsekakor mislim, da obstaja težnja po trajnih izdelkih. Verjamem pa tudi, da na primer poklici, kot sta oglar in apnar, nimajo prihodnosti. Vezenje s pavjimi peresi je fino, lepo delo in tudi luksuzni izdelek.

Na splošno mislim, da je projekt super in verjamem, da bi bil potreben učni načrt za tiste poklice, ki jim grozi izumrtje. Tako na primer za zlatarja. Zlatarji kot podjetja z enim zaposlenim/zaposleno ne usposablja več vajencev. Torej je treba najti druge načine za ohranjanje znanja. Enako pri urarjih ali čevljarjih. Ortopedski čevljarji bodo vedno prisotni, tehnologija pa bo tudi veliko poenostavila. Vendar pa so v ozadju vsega še vedno potrebni ljudje. Trenutno npr. obstaja veliko povpraševanje po krojačih. Serviserji koles so izginili in se ponovno pojavili. Nikoli ne veš, kaj bo. Nekateri poklici zagotovo ne bodo več obstajali, vendar bomo vedno potrebovali električarje, vodovodarje in mizarje. Zato je super, če se vsaj raziskuje.

4.5 Priloga 5: Razgovor z Mag. Karl-Heinz Snobe

Zapisnik

V okviru analize potenciala T1.2 je bil opravljen razgovor z g. Mag. Karl-Heinz Snobe (vodja zavoda za zaposlovanje Štajerske). Cilj je bil ugotoviti tri poklice, ki imajo največji potencial na trgu dela, in vzpostavitev prvega kontakta za morebitno prihodnje sodelovanje.

Povpraševanje po e-pošti: E-pošta poslana 28. 11. 2018 ob 15.06

Datum razgovora: 19. 12. 2018 14.00–15.00

Prisotno osebje projekta: Sabrina Lunzer, Heinz Praßl

Kraj: Regionalni urad AMS Štajerske (Babenbergerstrasse 33, 8020 Graz)

Cel razgovor je na voljo v [Interviewtranskript Karl-Heinz Snobe.docx](#).

Glavni izidi pogovora:

(po Mag. Snobe)

Zaposlitvene možnosti

Mag. Snobe vidi največje priložnosti za zaposlitev v naslednjih treh poklicih:

- B1 Izdelovalec/krovec skodel
- B9 Sodar
- B10 Izdelovalec ljudskih glasbil

Od desetih obstoječih poklicev je izbral zgoraj omenjene poklice, ker se mu zdi, da obstaja za te največji trg in največ možnosti za preživljanje z njimi.

Smiselnost priprave učnih načrtov:

Oblikovanje učnih načrtov je po Mag. Snobe smiselno, kjer je tehnika obrti najbolj zahtevna.

Mag. Snobe meni, da je izdelava učnih načrtov najbolj smiselna za naslednje poklice:

- B1 Izdelovalec/krovec skodel
- B10 Izdelovalec ljudskih glasbil

Možnost prihodnjega sodelovanja:

AMS ima podatkovno bazo za usposabljanje (<https://www.weiterbildungsdatenbank.at/>). Tu ima vsaka ustanova za izobraževanje odraslih možnost, da ponudi svoje tečaje in kvalifikacije.

Pošiljanje iskalcev zaposlitve na usposabljanja Eurevite s strani AMS žal ni mogoče.

Hitzendorf, 19. december 2018

Razgovor z Mag. Karl-Heinz Snobe
(deželni direktor AMS Štajerska)

o revitalizaciji tradicionalnih obrtniških poklicev dne 19. 12. 2018

Naslednji pogovor naj bi služil kot podlaga za utemeljitev/odločitev za izbor treh poklicev, za katere se razvijejo in izvedejo ukrepi usposabljanja.

Predizbrane tradicionalne obrti:

1. Izdelovalec/krovec skodel
2. Krtačar, grabljar, metlar
3. Izdelovalec tradicionalnih wellness izdelkov (izdelovalec mil, izdelovalec olja vrtnice, izdelovalec mazil, izdelovalec smolnega olja, izdelki iz medu ...)
4. Vezilec s pavjimi peresi
5. Apnar
6. Oglar
7. Rezbar
8. Tradicionalni pletar (pletar košar in košev, pletar slame, pletar košev za čebele, izdelovalec plotov)
9. Sodar
10. Izdelovalec ljudskih glasbil (raglja, oprekelj ...)

Uvod

Najprej naj povem, da sem na splošno skeptičen do tega vprašanja, ker nisem prepričan, ali obstaja zadosten trg. Morda obstajajo zainteresirani ljudje, ki se želijo naučiti take obrti. Vendar pa se postavlja vprašanje, ali lahko živijo od tega.

Poklicno se bolj soočam z vprašanji o globalizaciji. Zato sem se prvič po dolgem času srečal s pogledom v preteklost in ne v prihodnost.

Vprašanje 1: Kako bi ocenili gospodarski potencial in možnosti zaposlitve za zgoraj navedenih 10 poklicev?

Rad bi poudaril, da te izjave dajem na podlagi občutka, ker nimam dovolj podatkov. Tu se navezujem na gospodarstvo, torej na to, ali je mogoče od tega živeti in ali obstaja zadosten trg. Tu se sklicujem na Štajersko, na žalost pa tega ne morem oceniti za Slovenijo.

Da se ljudje želijo učiti in izvajati tradicionalno obrtništvo, je seveda možno za vseh deset poklicev.

Po občutku bi stavil na umetniško področje, ki presega čisto ekonomsko vprašanje. To bi bila na primer rezbar in izdelovalec ljudskih glasbil. Sem bi spadala tudi sodar in krovec lesenih streh. Na izdelovanje metel/krtač in grabelj gledam kot na tradicionalno zimsko delo gorskih kmetov.

Vprašanje 2: Ali opazate zanimanje iskalcev zaposlitve za takšne poklice?

Takšnega interesa nismo opazili. Lahko trdim, da se pri razgovorih svetovalcev AMS ali pri poklicnem usmerjanju/kariernih informacijah stare obrti praktično ne omenjajo. Moji zaposleni česa takega niso opazili. To bi lahko bilo zato, ker ti izumrli poklici niso več tako dobro znani.

Na Štajerskem so trije vezilci s pavjim perjem. Zaradi naraščajočega zanimanja za tradicionalne kostume je mogoče, da se v takšnem podjetju pojavijo možnosti za zaposlitev. Če sem popolnoma iskren, se na AMS ne ukvarjamo s poklicem, ki ga na Štajerskem opravljajo 3–4 osebe. Smo v situaciji, da moramo delati z masovno primernimi poklici.

Vprašanje 3: Za katere od zgoraj navedenih poklicev vidite največji poklicni potencial v prihodnosti?

Najboljše zaposlitvene možnosti vidim za:

B1 Izdelovalec/krovec skodel

B9 Sodar

B10 Izdelovalec ljudskih glasbil

Vprašanje 4: Na zgornjem seznamu izberite tri gospodarsko najbolj pomembne poklice.

Isti trije poklici kot zgoraj. Razmišljam v okviru gospodarskih kategorij, ali je mogoče od tega živeti in ali obstaja trg za to.

Vprašanje 5: Za katere tri poklice je najbolj smiselno ustvariti učne načrte in ponuditi usposabljanja? Zakaj?

Razvoj učnih načrtov ni velika umetnost, saj usposabljanja za obrtniške poklice potekajo po razmeroma jasni shemi. Mislim, da je priprava učnih načrtov smiselna za poklice, ki so tehnološko najbolj zahtevni. Menim, da ni potrebe po učnem načrtu za izdelavo grabelj in metel. To so tudi klasične aktivnosti v delavnicah za slepe. Podobno gledam na oglarstvo, ne verjamem, da je za to potrebna velika tehnologija. Za tradicionalne tehnike pletarstva na žalost ne morem podati ocene, vendar se mi zdi, da spadajo bolj v področje interesnih dejavnosti.

Drugače je pri izdelovalcih ljudskih glasbil: Za izdelavo harmonike, lesenega pihalnega instrumenta ali violine je potrebno znanje in to zahteva učni načrt.

Tudi za krovca bi bilo to smiselno. Izdelava skodel je morda precej preprosta, vendar je pokrivanje zapletena naloga.

Vprašanje 6: Ali bi lahko AMS sodeloval pri razvoju teh usposabljanj? Kaj bi bilo za to potrebno?

AMS ima podatkovno bazo za usposabljanje (<https://www.weiterbildungsdatenbank.at/>). Tu ima vsaka ustanova za izobraževanje odraslih možnost, da ponudi svoje tečaje in kvalifikacije. Obstaja protiukrepa, da se ne vnesejo tečaji interesnih dejavnosti. Vse ostalo, kar je mogoče opisati kot poklicno izobraževanje odraslih, pa je lahko v bazi. Če se tečaji razvijejo v sodelovanju z BFI, jih je mogoče dodati v bazo. BFI je seznanjena s postopkom dodajanja v bazo. BFI je na nacionalni ravni zastopana s svojimi ponudbami v tej podatkovni bazi.

V tej bazi za usposabljanje sta na splošno na voljo dve možnosti:

Na eni strani so tu objavljeni tečaji, ki jih sponzorira AMS, na drugi strani pa usposabljanja ustanov, za katere zagotavljamo sredstva. Prve vnašamo v bazo podatkov izključno mi (AMS).

Tečaje, ki jih ne sponzoriramo, lahko ustanove same vnesejo prek spletne strani. Tu se lahko registrirate in po krajšem preverjanju prejmete podatke za dostop. Nato lahko tukaj vnesete svoje ponudbe.

Poleg tega obstaja prosti trg za izobraževanja:

Če obstaja ponudba tečaja, je mogoče, da AMS financira udeležbo na tečaju v posameznem primeru brezposelne osebe. Vendar se tu vedno odloča za vsak primer posebej, kar običajno poteka na naslednji način: če zaposlitev brezposelne osebe ni mogoča in je za zaposlitev osebe potrebna nadaljnja izobrazba ali popolna prekvalifikacija, je mogoče financiranje s strani AMS. Praviloma so to ljudje, za katere zaposlitev v tradicionalni poklicih ni lahko izvedljiva.

Cilj AMS je, da se ljudje čim prej vrnejo na delo, s čimer se brezposelnost čim bolj zmanjša. Če to ne uspe (npr. iz zdravstvenih razlogov ali če pridobljena kvalifikacija na trgu dela ni več potrebna), se lahko izvede prekvalifikacija.

Pogost primer:

Ciljna skupina 1: brezposelne osebe, stare do 25 let, ki nimajo specializirane izobrazbe, dobijo jamstvo za usposabljanje. Pri tem mora AMS tem osebam zagotoviti strokovno usposobljenost.

Ciljna skupina 2: enako velja za ženske v tehničnih poklicih.

Za nas je ključnega pomena tudi, da gre za certificirano izobraževanje in da je stopnja izobrazbe splošno priznana. Dokončanje obrtne akademije ni tisto, kar razumemo pod zaključeno poklicno izobraževanje.

To je dragocena dodatna kvalifikacija za osebo z obstoječo poklicno kvalifikacijo. Vendar pa si prizadevamo za poklicne kvalifikacije (LAP, certificirani računovodja, diplomanti zdravstvene nege itd.).

Primer izdelovalca ljudskih glasbil: za nekatere izdelovalce glasbil, npr. izdelovalce violin, že obstaja izobraževanje. Ni pa še izobraževanja za izdelovalce opreklev. Obstajajo tudi vajeniški poklici, za katere več ni potreben končni vajeniški izpiti. Čeprav gre za vajeniški poklic, zaradi majhnega števila vlog ni končnih vajeniških izpitov.

Vprašanje 7: Ali obstajajo kontaktne osebe, ki bi jih lahko usposobili za učitelje ali jih vključili v usposabljanje?

Ne, tudi mi kot AMS uporabljamo ustanove za izobraževanje odraslih, ko gre za poklicno usposabljanje in kvalifikacije. Tudi to se dogaja. Ustvarili smo specializiran učni načrt za veliko industrijsko podjetje na Štajerskem. To bodo opravili strokovnjaki iz centrov za usposabljanje v Fohnsdorfu (www.szf.at/). Ta center za usposabljanje je tudi del AMS in pri tamkajšnjih strokovnjakih naročamo razvoj učnih načrtov, ki jih nato objavimo. Obstajalo je tudi področje usposabljanja za obdelavo lesa (mizar), ki je bil pred dvema letoma opuščeno, ker povpraševanje ni bilo dovolj močno. Bfi Steiermark se osredotoča na usposabljanje za obdelavo lesa v Hartbergu (<https://www.bfi-stmk.at/bildungszentrum/hartberg/>).

Vprašanje 8: Ali obstaja možnost, da bo zavod za zaposlovanje napotil potencialne udeležence, ki bi bili pripravljeni delati na tem področju, na naša usposabljanja?

Svetovalci AMS ne morejo priporočiti strankam AMS kar nekih tečajev. To lahko samo pri usposabljanjih, ki jih sami naročimo. Naša storitev je pomoč pri iskanju zaposlitve, ne pa tudi podpora za kvalifikacije.

*Za **karierne informacije** je zvezna dežela Štajerska v 9 od 16 podružnic vključila t. i. poklicne informacijske centre. V teh poklicnih informacijskih centrih imajo usposobljeno osebje, ki se ukvarja s to temo. V tem primeru »običajni svetovalci« priporoči stranki, da obišče poklicno informacijski center. Tam so na voljo vsi poklicni katalogi in baze podatkov ter podpora pri raziskovanju smiselnega izobraževanja.*

To je možno v primerih, ko trenutna zaposlitev več ne deluje dobro. Za osebe, ki so v preteklosti bile večkrat brezposelne. Za ljudi, ki živijo v krajih, kjer njihovega z izobrazbo pridobljenega poklica ni več, ali za ljudi z migracijskim ozadjem ali priznanim statusom begunca, ki nimajo uporabne izobrazbe.

To so tipični primeri, ko poskrbimo, da se zaključi usposabljanje, da lahko osebe najdejo zaposlitev in delajo bolj stabilno.

Ali je lahko trend trajnostnega razvoja in ustvarjanja regionalnih vrednosti priložnost za tradicionalne obrti?

V okoljski panogi in panogi trajnostnega razvoja obstaja potreba po delovni sili, ki jo prav tako obravnavamo. V sodelovanju z deželo Štajersko je bila ustanovljena t. i. energetska fundacija. Tukaj se izvajajo kvalifikacije na področju trajnosti/energije, vendar vedno skupaj s podjetji.

Digitalizacija kot megatrend je nepovratna in za vsak megatrend vedno obstaja nasprotni trend. V tem primeru so to lokalnost, trajnost in upočasnitev. Edino vprašanje je, ali imajo zgoraj navedeni poklici realno tržno možnost. AMS pride na potezo, ko že obstaja trg.

V Fürstenfeldu, na primer, obstaja čevljar, ki skupaj s strankami ponuja seminarje (<https://www.bednar-strunz.at/schuh-workshop.html>).

Obveščajte me in mi sporočite, ko bodo usposabljanja pripravljena.

4.6 Priloga 6: Razgovor z Dr. Nicola Rath

Razgovor z Dr. Nicolo Rath
(lastnico podjetja Meisterstrasse OG)

Zapisnik

Kot del analize potenciala T1.2, je bil izveden razgovor z gospo Dr. Nicola Rath (lastnico podjetja Meisterstrasse OG). Gospa Dr. Rath je lastnica podjetja Meisterstraße OG. Napisala je diplomsko nalogo in celo disertacijo na temo obrti. Cilj je bil ugotoviti tri poklice, ki imajo največji gospodarski potencial, in vzpostavitev prvega kontakta za morebitno prihodnje sodelovanje.

Povpraševanje po e-pošti: 19. 12. 2018 12.20

Datum razgovora: 30. 1. 2019 11.30–13.30

Prisotno osebje projekta: Sabrina Lunzer, Heinz Praßl

Kraj: Kavarna Diglas v Schottenstiftu (Schottengasse 2, 1010 Innere Stadt)

Cel razgovor je na voljo v [T1.2_Interviewtranskript Nicola Rath.docx](#).

Glavni izidi pogovora:

(po gospe Dr. Nicola Rath)

Za gospo Dr. Rath obstajajo za izbiro poklicev trije različni pristopi:

- 1) **Poklici na področju spomeniškega varstva** Znanje na tem področju je pomembno tudi v drugih regijah, zato ga je mogoče prenesti in uporabiti zunaj regije.
- 2) **Čisto poseben poklic**, ki obstaja samo v tej regiji, vendar ga je mogoče uvesti tudi zunaj regije.
- 3) Poklici, pri katerih se izdelujejo **izdelki B2C**. (prodaja na trgih ali v spletni trgovini)

Možnosti zaposlitve

Iz izbora 10 poklicev gospa Dr. Nicola Rath vidi največji gospodarski potencial za naslednje 3 poklice:

- **Poklici, za katere so potrebni znanje in izkušnje:** B1 izdelovalec/krovec s skodlami, B5 apnar, B9 sodar
- **Izdelki B2C:** B2 krtačar, grabljar, metlar, B3 izdelovalec tradicionalnih wellness izdelkov, B8 tradicionalni pletar

Smiselnost priprave učnih načrtov:

B1, B5, B9

Kontaktne osebe

Obrtniki, dostopni prek <https://www.meisterstrasse.com/de/austria>

Hitzendorf, 30. januar 2019

Razgovor z Dr. Nicola Rath
(lastnico podjetja Meisterstrasse OG)

o revitalizaciji tradicionalnih obrtniških poklicev dne 30. 1. 2019

Naslednji pogovor naj bi služil kot podlaga za utemeljitev/odločitev za izbor treh poklicev, za katere se razvijejo in izvedejo ukrepi usposabljanja.

Predizbrane tradicionalne obrti:

1. Izdelovalec/krovec skodel
2. Krtačar, grabljar, metlar
3. Izdelovalec tradicionalnih wellness izdelkov (izdelovalec mil, izdelovalec olja vrtnice, izdelovalec mazil, izdelovalec smolnega olja, izdelki iz medu ...)
4. Vezilec s pavjimi peresi
5. Apnar
6. Oglar
7. Rezbar
8. Tradicionalni pletar (pletar košar in košev, pletar slame, pletar košev za čebele, izdelovalec plotov)
9. Sodar
10. Izdelovalec ljudskih glasbil (raglja, oprekelj ...)

Uvod

Rada bi začela z nečim za razmislek. Projektu bi pristopila takole: opredeliti je treba, katere tradicionalne obrti so edinstvene, se pravi ne obstajajo povsod. Nato se lahko izbere tudi poklic, ki je resnično edinstven in se zgradi zgodba okoli tega poklica. Razmisliti je treba tudi o tem, kako s temi poklici odpreti trg. Ko gre za trženje pojmov kultura, turizem in tradicija, bi izbrala tistega, ki je najbolj edinstven. To bi lahko bil npr. vezilec s pavjimi peresi. Ali pa se izbere obrt, ki obstaja tudi v drugih regijah, vendar je tehnologija zelo različna. Zato bi bilo zanimivo izbrati poklic, ki se dejansko izvaja v določeni obliki samo na obmejnem območju ali regiji. Potem je čas, da se določijo ciljne skupine. Poklic je treba tržiti turistično in tudi na gospodarski ravni, npr. v okviru spomeniškega varstva/arhitekture. V tem primeru bi ciljna skupina zdaleč presegla regijo.

Zame obstajajo za izbiro poklicev trije različni pristopi:

- 4) **Poklici na področju spomeniškega varstva** Znanje na tem področju je pomembno tudi v drugih regijah, zato ga je mogoče prenesti in uporabiti zunaj regije.
- 5) **Čisto poseben poklic**, ki obstaja samo v tej regiji, vendar ga je mogoče uvesti tudi zunaj regije.
- 6) Poklici, pri katerih se izdelujejo **izdelki B2C**. (prodaja na trgih ali v spletni trgovini)

Vprašanje 1: Kako bi ocenili gospodarski potencial za zgoraj navedenih 10 poklicev?

B1: Izdelovalec/krovec skodel

Poklici, ki se ukvarjajo z arhitekturo in starimi gradbenimi materiali, imajo zagotovo potencial. Vem, da so krovci s skodlami iskani po vsej Evropi. Tukaj res obstaja tržna niša. Spet prihajajo v ospredje stare tehnike. Poleg tega obstajajo tudi stroge zahteve Zveznega urada za spomeniško varstvo, ko gre za obnovo stavb, ki so pod spomeniškim varstvom. Krovci s skodlami se povezujejo v evropsko mrežo podjetij in neformalno izmenjujejo svoje tehnike. Tukaj bi bila velika prednost imeti obrtnika, ki dela na področju spomeniškega varstva. Krovci s skodlami niso iskani samo v Avstriji, ampak tudi v mednarodnem merilu. Zato si lahko predstavljam, da ima ta poklic potencial.

B2: Krtačar, grabljar, metlar

Poznam zgodbo o metlarki iz Južne Gradišanske. Družinsko podjetje je zdaj prevzela že tretja generacija. Pravi, da ji glede na zadnjih 10 let, gre definitivno na bolje. Trg za njene izdelke se povečuje. Trži jih med drugim na trgih.

B3: Izdelovalec tradicionalnih wellness izdelkov

Wellness izdelki so vedno prodajajo. Za to zagotovo obstaja trg. Vprašanje je le, ali ni ta že počasi izčrpan ali prenasičen.

B4: Vezilec s pavjimi peresi

Vezilec s pavjimi peresi ima svoj trg npr. pri folklornih skupinah.

B5: Apnar

Ohranjanje znanja in izkušenj poklica apnarja je izjemnega pomena, saj so proizvodne metode zelo zapletene. Izguba tega poklica ogroža tudi precejšen del kulturne dediščine. Z vidika (ekološke) gradnje in spomeniškega varstva ima ta poklic zagotovo potencial.

B6: Oglar

Morda je to edinstven regionalni poklic. Žal tega ne vem, regije ne poznam dovolj.

B7: Rezbar

Obstaja nekaj rezbarjev in povpraševanje po izdelkih je trenutno zelo visoko (cerkev, maske Percht, turisti itd.). Verjamem, da bo ta poklic v vsakem primeru preživel.

B8: Tradicionalno pletarstvo

Kar zadeva ciljno skupino ali metodo trženja, bi lahko ta poklic skoraj združili z B2 poklicem krtačarja, metlarja in grabljarja. To so vse izdelki B2C, ki se lahko prodajajo na regionalnih trgih. Tukaj vem, da obstaja trend in zgleda, da distribucija teh izdelkov dobro poteka.

B9: Sodar

Tudi če v tem trenutku ne zgleda tako, bo sodarski poklic postal bolj prepoznan med ljudmi. Tu se lahko dejansko ustvari gospodarsko pomemben trg, če se ogovorijo pravi ljudje (kleti, proizvajalci itd.).

B10: Izdelovalec ljudskih glasbil

Ta poklic je zlasti pomemben za ohranjanje regionalne kulture. Vendar menim, da tega poklica izumrtje ne ogroža tako zelo. Gradnja ljudskih glasbil se nadaljuje z življenjem društev, godb ali drugih struktur na lokalni ravni. Vseeno je tu zelo dobra mreža, ker gre za dejavniki žive kulturne dediščine. Kjer obstaja glasba, bodo obstajala tudi glasbila.

Vprašanje 2: Kako bi ocenili zaposlitvene možnosti za zgoraj navedenih 10 poklicev? Ali je po vašem mnenju mogoče, da se obrtniki zgoraj navedenih poklicev s tem preživljajo?

Iz lastne izkušnje lahko rečem le, da imajo poklici, ki trenutno dvigujejo ozaveščenost o gradnji, vinu ali drugih pomembnih temah, največji potencial. Potencial, ki ga verjetno ne bodo imele številne druge obrti (na primer kmetijske dopolnilne dejavnosti ali dopolnilni poklici). Verjetno je redko, da se je iz tega ustvarilo pravo podjetništvo. Potencial vidim bolj na območjih, kjer stranke presegajo regijo. Dejstvo, da imajo nekatere obrti le malo uspeha, ni toliko vezano na obrt, ampak na to, kako obsežno je znanje obrtnika in kako dobro trži izdelke ter pridobiva kupce.

Če gre za zaposlitev, bi izbrala poklice B1, B5 in B9. Poklicev B3 (sinonim za izdelke, ki jih lahko prodajate na trgu) bo še naprej veliko, saj gre v veliko primerih za dopolnilno dejavnost.

Ko gre za gospodarski potencial v smislu podjetništva, bi izbral gradbeno obrt.

Prav tako bi podrobneje zgodovinsko preučila poklice. Če gre za tehnike, ki so bile vedno bolj del kmečke dopolnilne dejavnosti, bo težko ustvariti zaposlitvene možnosti.

Vprašanje 3: Na zgornjem seznamu izberite tri gospodarsko najbolj pomembne poklice. Navedite razloge za svojo izbiro.

Seveda je veliko odvisno od cilja projekta. Za turistični projekt so pomembni drugi poklici, kot za projekt ohranjanja znanja.

Specializirala bi se za tiste tehnike, katerih izumrtje bi pomenilo veliko izgubo kulturne dediščine in kjer so proizvodne metode zapletene, se pravi B1, B5 in B9. Tu je »dodana vrednost« obrti največja, saj je potrebna največja količina znanja zato obstaja tudi največja nevarnost, da se to znanje izgubi. Tukaj je mogoče usposobiti strokovnjake, ki so iskani tudi zunaj regije. Tema skladiščenja pijač in vina bo ostala/bo še velika tema.

Če pa želim, na primer, izdelovati izdelke, ki naj bi šli neposredno do končnega kupca, bi izbrala poklice B2, B3 in B8 (recimo: obiskovalci ÖFM Stübing z veliko kupno močjo).

Vprašanje 4: Za katere tri poklice je najbolj smiselno ustvariti učne načrte in ponuditi usposabljanja? Zakaj?

Gre za pridobivanje kompleksnega znanja. Ne poznam vseh metod izdelave, vendar vem, da je pri B1 potrebnega veliko znanja in izkušenj (izbira materiala, izsekavanje, polaganje itd.). Mislim, da je enako pri apnarju in sodarju.

Torej B1, B5 in B9.

Vprašanje 5: Kako bi ocenili potencial zgornjih 10 poklicev za prihodnost?

Ponovno bi izbrala B1, B5 in B9. Menim, da imajo tudi drugi poklici potencial za prihodnost, vendar ga imajo vseeno – s projektom ali brez njega. Tudi drugi poklici imajo potencial za prihodnost tudi zunaj regije, vendar morda ne tako očitno kot B2 ali B3, kjer se proizvodi distribuirajo na regionalnih trgih.

Vprašanje 6: Ali obstajajo kontaktne osebe, ki opravljajo zgoraj navedene poklice?

Da, obrtniki, dostopni prek našega omrežja <https://www.meisterstrasse.com/de/austria>. Za vsakega od desetih poklicev imamo nekoga, ali vsaj eno osebo, ki nekoga pozna.

Vprašanje 7: Ali obstajajo kontaktne osebe, ki bi jih lahko usposobili za učitelje ali jih vključili v usposabljanje?

Jaz bi z vzpostavila kontakt z Zveznim uradom za spomeniško varstvo, kartuzijo Mauerbach (<https://bda.gv.at/ueber-uns/fachbereich/baudenkmalpflege-kartause-mauerbach/>). Imajo strokovnjake, ki točno vedo, kje obstaja potreba po vsej Avstriji.

4.7 Priloga 7: Razgovor s Ing. Klaus Seelos

Zapisnik

Kot del analize potenciala T1.2 je bil opravljen razgovor z gospodom Ing. Klaus Seelos (oddelek za ohranjanje/infrastruktura/splošno vzdrževanje pri ÖFM). Zaradi dolgoletnih izkušenj kot zaposleni v avstrijskem muzeju na prostem Stübing, je g. Ing. Seelos strokovnjak za tradicionalne obrti. Cilj je bil najti tri poklice z največjim gospodarskim potencialom.

Povpraševanje po e-pošti: 24. 1. 2019 14.50

Datum razgovora: 13. 2. 2019 10.00–12.00

Prisotno osebje projekta: Sabrina Lunzer

Kraj: (ÖFM Enzenbach 32, 8114 Stübing)

Cel razgovor je na voljo v [T1.2 Interviewtranskript Klaus Seelos.docx](#).

Glavni izidi pogovora:

(po Ing. Klaus Seelos)

Možnosti zaposlitve

Iz izbora 10 poklicev g. Ing. Klaus Seelos vidi največji gospodarski potencial za naslednje 3 poklice:

- B1 Izdelovalec/krovec skodel
- B3 Krtačar/grabljar/metlar
- B3 Izdelovalec tradicionalnih wellness izdelkov

Smiselnost priprave učnih načrtov:

- B1 Izdelovalec/krovec skodel
- B3 Krtačar/grabljar/metlar
- B3 Izdelovalec tradicionalnih wellness izdelkov

Hitzendorf, 13. februar 2019

Pogovor z Ing. Klaus Seelos

(oddelek za ohranjanje/infrastruktura/splošno vzdrževanje)

o revitalizaciji tradicionalnih obrtniških poklicev dne 13. 2. 2019

Naslednji pogovor naj bi služil kot podlaga za utemeljitev/odločitev za izbor treh poklicev, za katere se razvijejo in izvedejo ukrepi usposabljanja.

Predizbrane tradicionalne obrti:

1. Izdelovalec/krovec skodel
2. Krtačar, grabljar, metlar
3. Izdelovalec tradicionalnih wellness izdelkov (izdelovalec mil, izdelovalec olja vrtnice, izdelovalec mazil, izdelovalec smolnega olja, izdelki iz medu ...)
4. Vezilec s pavjimi peresi
5. Apnar
6. Oglar
7. Rezbar
8. Tradicionalni pletar (pletar košar in košev, pletar slame, pletar košev za čebele, izdelovalec plotov)
9. Sodar
10. Izdelovalec ljudskih glasbil (raglja, oprekelj ...)

Vprašanje 1: Kako bi ocenili gospodarski potencial za zgoraj navedenih 10 poklicev?

B1: Izdelovalec/krovec skodel

Poklic izdelovalca/krovca skodel ima po mojem mnenju zelo velik potencial. Zelo veliko je zgodovinskih stavb, kot so cerkve, kapele, manjša verska znamenja ali spomeniško zaščitene kmetije, ki so krite s skodlami. V Salzburgu in na Tirolskem obstaja kar nekaj podjetij, ki se ukvarjajo z izdelavo lesenih skodel, na Štajerskem pa jih ni, zato menim, da vsekakor obstaja potreba. Tudi z ozirom na kopičenje CO₂ je kritina z lesenimi skodlami izjemno privlačna. Strme skodelne kritine imajo življenjsko dobo 40–50 let in s tem kopičijo CO₂ 40–50 let. Poleg tega je surovina pridobljena v bližini gradbišča, zaradi česar so transportne poti zelo kratke. Tudi odstranjevanje je enostavno, saj se lahko lesene skodelne kritine kompostirajo kot naravna surovina.

Vsak, ki zna prekriti streho s skodlami, jo zna prekriti tudi z deskami. Uporablja se ista tehnika, vendar le s to razliko, da so deske cenejše od skodel. Ta poklic bi vsekakor lahko imel potencial.

B2: Krtačar/grabljar/metlar

V zvezi s krtačami/grabljami/metlami obstaja veliko poceni industrijskih izdelkov. Toda te izdelke vidim kot trajnostne nišne izdelke. V kontekstu preprečevanja uporabe plastike obstaja tukaj velik potencial. Plastični izdelki so delno že prepovedani. Današnje ulične metle z rdečimi ščetinami so na primer izdelane iz plastičnih ščetin. Vsaka metla ustvarja mikroplastiko, ki prodre v zemljo ali v vodo. Enako velja za grablje s plastičnimi zobmi. Izdelki se potrošijo in s tem nastajajo znatne količine mikroplastike. Tradicionalne ročno izdelane metle in krtače bi bile odlična alternativa in tukaj vidim velik potencial. Še eno dejstvo je pri tem pomembno, in sicer, v tradicionalni tehniki izdelave se luknje v metli zapolnijo s ščetinami in tudi pritrdijo z žico ali vrvico. V industrijski proizvodnji so luknje samo zapolnjene. Tako se dogaja, da krtačne ščetine nenehno izpadajo, ker so samo pritisnjene v luknje in niso pritrjene.

Zaradi tega so tradicionalni izdelki tudi trajnejši. Seveda se postavlja vprašanje, v kolikšni meri so lahko ti izdelki konkurenčni masovni izdelavi. Toda, prav z vidika trajnosti in prihodnjega razvoja imajo ti kakovostni izdelki zagotovo potencial. Če se je mogoče s tem preživljati, pa ne vem. Veliko je ljudi, ki cenijo te trajne izdelke. Na primer, če se bo grabljar predstavil na doživljajskem dnevu, bo prodal neverjetno veliko grabelj. Tudi zaradi razlike v kakovosti. Ljudje namreč cenijo kakovostne, ročno izdelane grablje. Zato verjamem, da obstajajo ljudje, ki lahko služijo z izdelavo metel/krtač/grabelj.

B3: Tradicionalni izdelovalec wellness izdelkov (izdelovalec mil, izdelovalec olja vrtnice, izdelovalec mazil, izdelovalec smolnega olja, izdelkov iz medu ...)

V Stübingu poznamo nekoga, ki živi od žganja smolnega olja in izdelave mazil. Po izdelkih iz medu je prav tako veliko povpraševanja. Tudi, na primer, kot nadomestek za parafinske sveče. Obstajajo tudi svečarji, ki delajo s čebeljim voskom in se s tem preživljajo. Delo je sicer naporno, vendar možnost obstaja. Poznamo tudi ljudi, ki izdelujejo olje vrtnic in mila. V zadnjih letih se je močno spremenila ozaveščenost ljudi o naravni kozmetiki, prav tako pa gre tudi za trajnostne nišne izdelke. Kakovostna mila imajo zagotovo prihodnost.

B4: Vezilec s pavjimi peresi

Poznam vezilca s pavjimi peresi, pri katerem čakate dve leti na termin, ker je njegovo delo tako iskano. Torej, če se bo nekdo priučil za vezilca s pavjimi peresi, bo imel ta poklic zagotovo potencial. Za to delo pa morate biti ustvarjeni, saj zahteva veliko potrpežljivosti in spretnosti. Pasovi, vezeni s pavjimi peresi, kot so bili običajni na Štajerskem, so se nekoč uporabljali za hranjenje denarja.

B5: Apnar

V Salzburgu je na primer apnarsko podjetje, ki še vedno proizvaja v velikih količinah. V majhnem okvirju ima poklic apnarja zagotovo tudi potencial, saj je izdelano apno zelo kakovostno in cenjeno. Apnen omet je zelo zanimiv kot gradbeni material, ker je anorganski, mineralni, preprečuje plesen, diha in ima zelo visoko stopnjo beline. Pri tem tudi ne nastajajo alge. Če pri tem uporabimo še apneno barvo, bomo ustvarili fresko. Pred 23 leti smo hišo znanca ometali z apnom in jo pobarvali z apneno barvo – in danes je še vedno snežno bela.

Zelo veliko povpraševanje je po več let uležanem gašenem apnu. Žgano apno je mogoče dodatno uležavati in ga po 5–10 letih prodati. To bi bilo tudi skrajno zanimivo za spomeniški urad.

B6: Oglar

V Stübingu poznamo Petra Adamerja, ki se poleg kmetijstva ukvarja še z izdelavo oglečnic. V okviru dopolnilne dejavnosti je letno postavil 5 do 6 oglečnic in obdelal približno 120–150 metrov drv na oglečnico. Z ogljem oskrbuje predvsem gostinske obrate v Gradcu in peke kostanjev. V nasprotju z industrijskim lesnim ogljem je ročno proizvedeno oglje bolj kakovostno. Industrijsko oglje se proizvaja v rotacijskih pečeh. Pri rotaciji se zaradi drgnjenja ustvarja prah. To pomeni, da z nakupom industrijskega lesnega oglja kupimo tudi zelo veliko prahu. Pri ročno proizvedenem oglju dobimo samo cele kose oglja brez prahu, saj se to drobi ročno. S tehničnega vidika je ročno izdelano oglje odlično, saj je rezultat samo čisto oglje brez prahu. Pri tem vidim največji potencial v gastronomiji ali v kovaštvu.

B7: Rezbar

Poklic rezbarja ima danes izreden potencial. Obstaja relativno veliko rezbarjev. Izdelki segajo od jaslic in figuric svetnikov do mask boginje Perchte ter modernih umetniških del.

B8: Tradicionalni pletar (izdelovalec košar in košev, izdelovalec krošenj, pletar slame, izdelovalec košev za čebele, pletar lesenih plotov ...)

Obrt izdelave košev za čebele je danes opuščena obrt. Nekoč so čebelarji koše za čebele uporabljali za divje čebele. Čebele so v košu izdelale satje, jeseni pa so ga čebelarji preprosto izrezali. Tega danes več ne počnejo. Danes se satovje kupi v pripravljenih okvirjih.

Izdelava košar ima v smislu preprečevanja uporabe plastike (npr. nakupovalne košare, lesene krošnje itd.) velik potencial. Vendar pa se postavlja vprašanje, ali lahko ročno izdelani izdelki cenovno tekmujejo s poceni izdelki iz Azije.

Menim, da ima tudi izdelovanje pletenih ograj potencial. V preteklosti je bila Avstrija v veliki meri ograjena s plotovi. Na žalost se je ta tradicija opustila. Vendar obstajajo ljudje, ki se nagibajo k tradicionalnim ograjam, tudi zato, ker so zelo estetske.

B9: Sodar

Poklic sodarja ima zagotovo potencial. Mislim, da na Štajerskem obstajata še dve podjetji, ki izdelujeta lesene sode. Izdelava barik sodov je zelo pomembna tudi v vinogradništvu. Dogaja se celo, da pivovarne ponovno posegajo po pivskih sodih. Posebne vrste se delno varijo v lesenih sodih. Predvsem z ekološkim

vinogradništvom je prišlo do spremembe trendov. Kakovostna vina zorijo v lesenih sodih. Viski je žgan v hrastovih sodih. Tudi v savnah se uporabljajo leseni sodi. Skratka, možnosti uporabe je izredno veliko.

B10: Izdelovalec ljudskih glasbil (raglja, oprekelj ...)

Ta poklic je prav tako pomemben. Obstaja jih veliko, npr. štajerska harmonika, oprekelj, violina, ljudske harfe itd.

Vprašanje 2: Ali je po vašem mnenju mogoče, da se obrtniki zgoraj navedenih 10 poklicev s tem preživljajo?

V nekaterih poklicih je vsekakor mogoče, kot sta na primer skodlar/krovec (B1) ali sodar (B9). Sprva bi se lahko registrirali kot mali obrtniki, zato sem prepričan, da bi lahko živeli od tega.

Krtačarje/metlarje/grabljarje (B2) vidim bolj v dopolnilnih dejavnostih ali sezonskih (zimskih) poklicih. V naši trgovini v Stübingu prodajamo tudi lesene grablje in metle in povpraševanje je zelo veliko.

Verjamem, da se da kot tradicionalni izdelovalec wellness izdelkov (B3) v vsakem primeru preživeti. Naša izdelovalka mil je od tega živela, vendar je zdaj že upokojena. Tudi naš izdelovalec mazil/izdelovalec smolnega olja se s tem preživlja.

Menim, da lahko vezilec s pavjimi peresi (B4) tudi živi od svojega dela.

Apnarje (B5) in oglarje (B6) vidim bolj v dopolnilnih dejavnostih. S tema nišnima izdelkoma si je mogoče ustvariti dodaten prihodek, v kolikor ni preveč drugih ljudi, ki opravljajo enak poklic – in tukaj ni veliko drugih, ki bi se s tem ukvarjali. Dvomim pa, da se je mogoče s tem ukvarjati poln delovni čas.

Za poln delovni čas bi lahko delali rezbarji (B7). Nekateri se z rezbarstvom ukvarjajo v obliki dopolnilne dejavnosti ali kot hobi.

Tradicionalni pletarji (B8), ki so specializirani za lesene ograje, imajo v mojih očeh odlične možnosti. Veliko je namreč ljudi, ki preurejajo stare hiše in si želijo prave kmečke vrtno ograje. Majhna podjetja bi imela v takih primerih zagotovo veliko možnosti. Za kmete z lastnim gozdom bi bilo to prav tako zelo zanimivo.

Vprašanje 4: Na zgornjem seznamu izberite tri gospodarsko najbolj pomembne poklice. Navedite razloge za svojo izbiro.

Izdelovalec/krovec skodel (B1), krtačar/grabljar/metlar (B2), tradicionalni izdelovalec wellness izdelkov (B3)

Za vse tri poklice velja, da se je tega posla treba lotiti premišljeno in ob tem imeti posebno linijo izdelkov, ki bo omogočila lažji obstoj na tržišču. Treba je opustiti idejo o masovni izdelavi, saj bi to pomenilo njihov potop. Osnovnih načel se da naučiti, obstati na tržišču pa je zgodba posameznika.

Izdelke bi bilo mogoče prodajati tudi prek naslednje strani:
<https://www.servusmarktplatz.com/marktplatz/>

Vprašanje 5: Za katere tri poklice je najbolj smiselno ustvariti učne načrte in ponuditi usposabljanja? Zakaj?

Izdelovalec/krovec skodel (B1), krtačar/grabljar/metlar (B2), tradicionalni izdelovalec wellness izdelkov (B3)

V vsakem primeru za kompleksne dejavnosti. To velja za vse tri. Pomembno je tudi, da še vedno obstajajo ljudje, ki jih je mogoče povprašati in proces dokumentirati.

Vprašanje 6: Kako bi ocenili potencial zgornjih 10 poklicev za prihodnost?

Potencial za rast je največji pri tistih poklicih, ki se lahko opravljajo s polnim delovnim časom (glejte vprašanje 2). Vedno morate biti pozorni na kombinacijo izdelkov, torej, kateri izdelki se proizvajajo in prodajajo. Prav tako je pomembno, da tradicionalne izdelke vključimo v sodobno obliko.

Primer: Friedrich Tepperneegg je zadnji mojster na Štajerskem, ki živi od izdelave vrvi. Nekoč so ljudje vrvi in mreže uporabljali v živinoreji. Danes izdeluje vrvi za bungee jumping in mreže za notranja golf igrišča s funkcijo virtualne resničnosti. To je lep primer tega, kako preusmeriti tradicionalni poklic v novo, sodobno smer. Če ste inovativni, lahko na tradicionalen način izdelate sodobne izdelke, ki se uporabijo še v druge namene kot prvotni izdelki. Potreba v vsakem primeru obstaja, saj so nekateri poklici že zelo redki in so obrtniki zato zelo iskani.

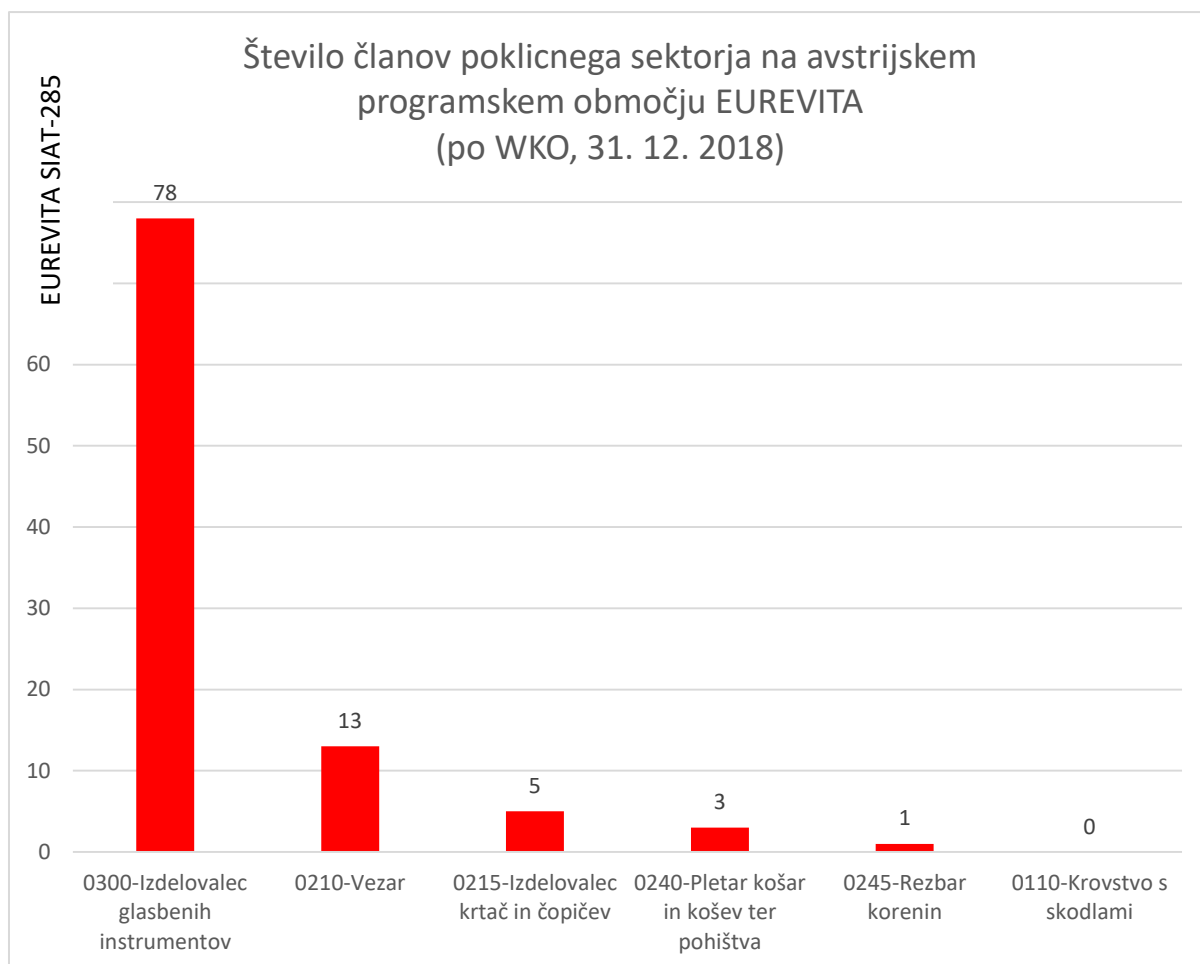
Vprašanje 7: Ali obstajajo kontaktne osebe, ki opravljajo zgoraj navedene poklice?

Že prejeto.

Vprašanje 8 Ali obstajajo kontaktne osebe, ki bi jih lahko usposobili za učitelje ali jih vključili v usposabljanje?

Že prejeto.

4.8 Priloga 8: Število članov poklicnega sektorja na avstrijskem programskem območju EUREVITA

Slitko 5 Število članov poklicnega sektorja na avstrijskem programskem območju EUREVITA

Število članov poklicnega sektorja na programskem območju EUREVITA Letna statistika za 2018 Stanje: 31. 12. 2018

Panoga: Obrt in rokodelstvo

Poklicno združenje: 103 -BI Krovstvo, steklarstvo in kleparstvo

Aktivni

	G	K	Š	Programsko območje skupaj
0110-Krovstvo s škodlami				0

Poklicno združenje: 108 Mizar in oblikovalec lesa Aktivni člani poklicnega sektorja na dan
31. 12. 2017* po zveznih deželah

	G	K	Š	Programsko območje skupaj
0210-Vezar	2	4	7	13
0215-Izdelovalec krtač in čopičev	1	3	1	5
0240-Pletar košar in košev ter pohištva	0	2	1	3
0245-Rezbar korenin	0	1	0	1

Poklicno združenje: 116 Umetne obrti

Aktivni člani poklicnega sektorja na dan
31. 12. 2017* po zveznih deželah

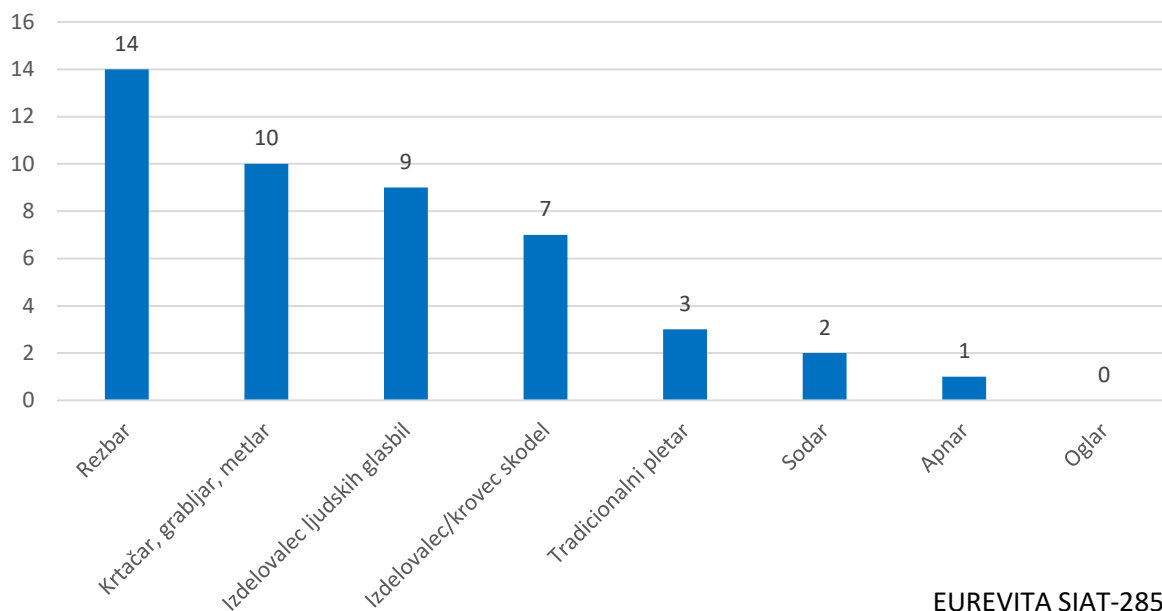
	G	K	Š	Programsko območje skupaj
0300-Izdelovalec glasbenih instrumentov	0	0	0	0
0305-Izdelovalec orgel	0	1	2	3
0310-Izdelovalec klavirjev	0	3	5	8
0320-Izdelovalec godal in brenkal	3	3	16	22
0325-Izdelovalec tolkal	1	3	4	8
0330-Izdelovalec lesenih pihal	0	1	3	4
0335-Izdelovalec trobil	1	4	10	15
0340-Izdelovalec harmonik	0	3	8	11
0350-Izdelovalec drugih glasbenih instrumentov	0	0	2	2
0370-Druge dovoljenja na področju izdelovanja glasbenih instrumentov	0	3	2	5
0300-Izdelovalec glasbenih instrumentov	5	21	52	78

4.9 Priloga 9: Število članov poklicnega sektorja na slovenskem programskem območju EUREVITA

Poklic	Število	Vir podatkov
Rezbar	14	Podatki po analizi Prof. Dr. Bogataj
Krtačar, grabljar, metlar	10	Statistični urad Republike Slovenije (SURS)
Izdelovalec ljudskih glasbil	9	Podatki po analizi Prof. Dr. Bogataj
Izdelovalec/krovec skodel	7	Podatki po analizi Prof. Dr. Bogataj
Tradicionalni pletar	3	Podatki po analizi Prof. Dr. Bogataj
Sodar	2	Podatki po analizi Prof. Dr. Bogataj
Apnar	1	Podatki po analizi Prof. Dr. Bogataj
Oglar	0	Podatki po analizi Prof. Dr. Bogataj

Število članov poklicnega sektorja na slovenskem programskem območju EUREVITA

(po analizi Prof. Dr. Bogataj, 31. 10. 2018)

Slitko 6 Število članov poklicnega sektorja na slovenskem programskem območju EUREVITA

Projektni partnerji

Vodilni partner:

Berufsförderungsinstitut Burgenland
Grazer Straße 86, A-7400 Oberwart
Tel.: +43 3352 38 980
E-Mail: eurevita@bfi-burgenland.at

Slovenski partnerji:

Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje
Ljubljanska cesta 14, 3000 Celje
Tel.: +386 3 427 33 00
E-Mail: gpzrszcelje@ess.gov.si

Obrtno-podjetniška zbornica Slovenije
Celovška cesta 71, 1000 Ljubljana
Tel.: +386 1 583 05 00
E-Mail: info@ozs.si

Avstrijski partnerji:

Sekem Energy GmbH
Steinberg 132, A-8151 Hitzendorf
Tel.: +43 316 587981
E-Mail: office@sekemenergy.com

Österreichisches Freilichtmuseum Stübing
Universalmuseum Joanneum GmbH
Enzenbach 32, A-8114 Stübing
Tel.: +43 3124 53700
E-Mail: freilichtmuseum@museum-joanneum.at

Interreg
SLOVENIJA – AVSTRIJA
SLOWENIEN – ÖSTERREICH
Evropska unija | Evropski sklad za regionalni razvoj
Europäische Union | Europäischer Fonds für regionale Entwicklung

Eurevita

www.eurevita.eu

